PAŃSTWOWY BANK ROLNY

1936

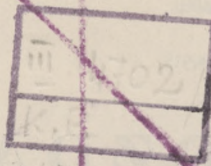

BIBLIOTEKA PUBLICZNA
STOŁECZNEGO M. POZNANIA
EX LIBRIS

SPRAWOZDANIE PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO

ZA ROK 1936

WARSZAWA
1937

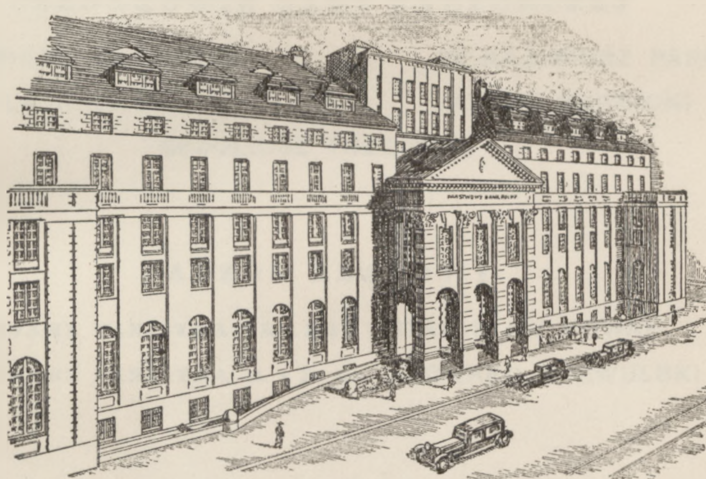

Publiczna Biblioteka
im. Raczyńskich
Miejska

PAŃSTWOWY BANK ROLNY

INSTYTUCJA CENTRALNA

WARSZAWA, ULICA NOWOGRODZKA 50

ODDZIAŁY:

WARSZAWA (ODDZIAŁ GŁÓWNY)	LUBLIN
GDYNIA	LWÓW
GRUDZIĄDZ	ŁUCK
KATOWICE	PIŃSK
KIELCE	POZNAŃ
KRAKÓW	WILNO

PREZES BANKU

SEWERYN LUDKIEWICZ

WICEPREZES BANKU

KAZIMIERZ STAMIROWSKI

CZŁONKOWIE RADY NADZORCZEJ

WŁODZIMIERZ BACZYŃSKI
DR KAZIMIERZ PAPARA
WIKTOR LEŚNIEWSKI
JANUSZ RUDNICKI
DR JULIUSZ TRZCIŃSKI

NADZÓR RZĄDOWY

KOMISARZ MINISTRA SKARBU STANISŁAW NOWAK
KOMISARZ MINISTRA R. I R. R. LEONARD KRAWULSKI

KOMISJA REWIZYJNA

JÓZEF KUCZA

INŻ. AUGUST GIERYCH
STANISŁAW SZYMAŃSKI
STANISŁAW SADKOWSKI
FELIKS WOLIŃSKI

DYREKCJA

NACZELNY DYREKTOR

WACŁAW STANISZEWSKI

DYREKTORZY

PIOTR BERDECKI
INŻ. KAROL KASIŃSKI
JÓZEF BOROWSKI
STANISŁAW RIEDEL

SPIS RZECZY

Rok 1936 minął w Polsce pod znakiem powolnej, lecz stale postępującej poprawy koniunktury. Poprawa ta objęła wszystkie dziedziny życia gospodarczego. Wprawdzie w dziedzinie walutowej Polska przechodziła poważne trudności, spowodowane zaburzeniami na międzynarodowym rynku pieniężnym, szczęśliwie wszelako zostały one pokonane dzięki stanowczym krokom, przedsięwziętym przez Rząd.

W przemyśle poprawa koniunktury uwidoczniła się przede wszystkim w dalszym powiększeniu się produkcji. Ogólny wskaźnik produkcji, zwyżkując niemal bez przerwy, doszedł w końcu r. 1936 do 77,5, przekraczając o 13,3% poziom swój z końca r. 1935. Wzrost produkcji w przemyśle wciąż jeszcze opierał się głównie na wzmożonym ruchu inwestycyjnym, zarówno w gospodarce prywatnej jak publicznej, w ograniczonym zaś tylko stopniu na zwiększonym spożyciu. To też wskaźnik produkcji dóbr wytwórczych podniósł się w r. 1936 z 64,4 do 79,7 czyli o 23,8%, natomiast produkcji dóbr spożywczych z 76,1 do 77,1 czyli zaledwie o 1,3%. Wzrostowi produkcji przemysłowej towarzyszył, oczywiście, stopniowy wzrost zatrudnienia. Pod koniec r. 1936 górnictwo, hutnictwo i przemysł przetwórczy zatrudniały ogółem 629 tys. robotników t. j. o 44 tys. więcej, niż pod koniec r. 1935. Jednocześnie podniósł się także wskaźnik płac realnych robotników przemysłowych, mianowicie ze 130,8 do 133,2.

W dziedzinie wymiany poprawa koniunktury znalazła swój wyraz w dalszym ożywieniu się obrotów jak również w dalszej zwyżce cen. W obrotach wewnętrznych, zgodnie z kształtowaniem się sytuacji w przemyśle, stosunkowo silniejsze ożywienie przejawiło się w zakresie zbytu dóbr inwestycyjnych, którego wskaźnik podniósł się w ciągu r. 1936 z 52,8 do 63,9, gdy tymczasem wskaźnik zbytu dóbr konsumcyjnych z 85,8 do 92,5. Podkreślić tutaj należy niewątpliwy wpływ, jaki na powiększenie się zbytu produktów przemysłowych, a zwłaszcza nawozów sztucznych, maszyn i narzędzi, wyrobów włókienniczych i t. p., miało polepszenie się sytuacji rolnictwa. W obrotach zewnętrznych stosunkowo silniejszy wzrost wykazywał przywóz towarów z zagranicy niż wywóz. W porównaniu z r. 1935 wartość przywozu podniosła się w r. 1936 z 860,6 do 1.003,4 mln zł czyli o 16,6%, natomiast wartość wywozu z 925,0 do 1.026,2 mln zł czyli o 10,9%. W ogólnym wyniku wartość obrotów zewnętrznych powiększyła się z 1.785,6 do 2.029,6 mln zł czyli o 13,7%, przy czym saldo dodatnie bilansu handlowego zmniejszyło się z 64,4 mln zł do 22,8 mln zł. Wzrost przywozu dotyczył w pierwszym rzędzie surowców i półfabrykatów, co wiąże się z ożywieniem w przemyśle. Natomiast wzrost wywozu odnosił się głównie do produktów rolnych, które

znajdowały w r. 1936 na rynkach zagranicznych łatwiejszy zbyt niż produkty przemysłowe. Stąd też ożywienie w przemyśle opierało się przeważnie na zbycie krajowym.

Ceny artykułów w obrocie wewnętrznym wykazywały w r. 1936, pominąwszy pierwsze miesiące, dość silny ruch zwyżkowy. Ruch ten objął zarówno artykuły przemysłowe jak rolne, a mianowicie z pośród artykułów przemysłowych głównie surowce i półfabrykaty, zwłaszcza uzależnione od zagranicy, z pośród zaś artykułów rolnych — zboża i zwierzęta rzeźne. Wskaźnik cen artykułów przemysłowych podniósł się w rezultacie z 56,1 do 60,4, a cen artykułów rolnych z 43,7 do 48,4.

W dziedzinie walutowej, jak już wspomniano, Polska w r. 1936 przeżywała pod wpływem zaburzeń na międzynarodowym rynku pieniężnym poważne trudności. Mianowicie w związku z zachwianiem się franka francuskiego, które poruszyło w wysokim stopniu opinię, wywołując niepewność co do losów złotego, nastąpił z końcem marca silny odpływ rezerw kruszcowo-dewizowych z Banku Polskiego. Odpływ ten, spowodowany wzrostem tezauryzacji, wzmożonym przywozem towarów i ucieczką kapitałów zagranicę, przybrał z końcem kwietnia na tyle niepokojące rozmiary, że Rząd, pragnąc zapobiec grożącym powikłaniom, zdecydować się musiał na zastosowanie radykalnych środków zaradczych. Zarządzenia Rządu poszły w kierunku ograniczenia wolnego obrotu złotem i dewizami, poddania kontroli obrotu towarowego z zagranicą i zaprowadzenia reglamentacji przywozu. Ponadto objęły one zawieszenie transferu obsługi długów publicznych. Przedsięwzięte w ten sposób kroki doprowadziły wkrótce do opanowania sytuacji. Zapas bowiem złota, walut i dewiz w Banku Polskim, który spadł od lutego do lipca z 465,7 na 374,2 mln zł, zaczął w sierpniu znowu powoli rosnąć. W końcu r. 1936 zapas ten wynosił 422,6 mln zł, z czego na złoto przypadało 392,9 mln zł. Jednocześnie obieg banknotów osiągnął kwotę 1.033,8 mln zł, a natychmiast płatne zobowiązania — 291,6 mln zł. Ostatecznie więc pokrycie obiegu banknotów i natychmiast płatnych zobowiązań złotem wyrażało się cyfrą 32,07% czyli że przewyższało pokrycie statutowe o 2,07 punktu. Zaznaczyć należy, że do łatwiejszego opanowania grożącego kryzysu walutowego w dużym niewątpliwie stopniu przyczyniły się uporządkowane finanse państwowe. W celu przywrócenia równowagi budżetu państwowego Rząd jeszcze w r. 1935, na podstawie pełnomocnictw uzyskanych od Sejmu, wydał daleko idące zarządzenia, zmierzające do zwiększenia dochodów, a zarazem do zmniejszenia wydatków. Zarządzenia te doprowadziły w r. 1936 do uzdrowienia gospodarki budżetowej przez zlikwidowanie utrzymującego się od szeregu lat niedoboru.

Rozwój wypadków w dziedzinie walutowej musiał, naturalnie, zaciążyć na kształtowaniu się sytuacji na rynku pieniężnym. Zaznaczające się tendencje tezauryzacyjne, w połączeniu z ucieczką oszczędności do lokat rzeczowych i wzmożonym wywozem kapitałów za granicę, naraziły instytucje finansowe na przejściowy silny odpływ wkładów. Mimo to w ogólnym wyniku stan wkładów nie tylko nie spadł, ale nawet dość poważnie wzrósł,

w końcu bowiem r. 1936 osiągnął kwotę 3.022,2 mln zł, przekraczając o 140,2 mln zł stan z końca 1935 r. W przeciwieństwie do wkładów kredyty krótkoterminowe nie przejawiały w r. 1936 specjalnych wahań. Po przejściowym spadku w pierwszym kwartale stan kredytów w następnych trzech kwartałach wykazywał stały wzrost, dochodząc w końcu 1936 r. do sumy 1.992,5 mln zł wobec 1.977,7 mln zł w końcu r. 1935. Na uwagę zasługuje przy tym skurczenie się udziału Banku Polskiego w ogólnej sumie udzielonych kredytów. Wprawdzie redyskonto instytucyj kredytowych w Banku Polskim zwiększyło się o 15,6 mln zł do 587,9 mln zł, ponieważ jednak równocześnie redyskonto bezpośrednie przemysłu, handlu i rolnictwa w Banku zmniejszyło się o 23,4 mln zł do 93,4 mln zł, łączna przeto kwota redyskonta spadła o 7,8 mln zł do 681,3 mln zł. Gdy chodzi o środki operacyjne instytucyj kredytowych, zaznaczyć jeszcze należy, że banki krajowe spłaciły w r. 1936 część zadłużenia swego w bankach zagranicznych, tak że zmalalo ono o 43,7 mln zł.

Sytuacja na rynku lokacyjnym kształtowała się w r. 1936 niejednolicie. Kursy pożyczek państwowych, zarówno wewnętrznych jak zewnętrznych, uległy dość silnej zniżce. Na zniżkę kursów pożyczek wewnętrznych, z wyjątkiem nowo wprowadzonej na giełdę 3% premiowej pożyczki inwestycyjnej, której notowania utrzymywały się przez cały czas na korzystnym poziomie, wpłynęła głównie konwersja niektórych papierów, dokonana przez Rząd w celu ujednostajnienia, a zarazem obniżenia kosztów ich oprocentowania i amortyzacji. Natomiast spadek pożyczek zewnętrznych, które przejściowo w okresie ogólnego zaniepokojenia o los złotego cieszyły się dużym pokupem, wywołany był zawieszeniem względnie ograniczeniem transferu ich obsługi. W przeciwieństwie do pożyczek państwowych, notowania listów zastawnych wykazywały w r. 1936 wyraźną tendencję zwyżkową. To samo da się powiedzieć o notowaniach akcyj przemysłowych. W rezultacie wskaźnik kursów giełdowych listów zastawnych zdołał podnieść się ze 102,0 do 116,7, a kursów akcyj przemysłowych z 20,1 do 26,5. Obroty papierami wartościowymi na giełdach krajowych w r. 1936 wzrosły w porównaniu z r. 1935 o 15,0 do 109,7 mln zł, a mianowicie obroty papierami procentowymi o 7,9 do 91,6 mln zł, papierami zaś dywidendowymi o 7,1 do 18,1 mln zł.

Działalność emisyjna instytucyj kredytu długoterminowego w r. 1936 wiązala się prawie wyłącznie z konwersją dawnych należności, ograniczona bowiem pojemność rynku lokacyjnego nie pozwalała na podjęcie operacyj emisyjnych dla finansowania nowych kredytów. Ogółem wszystkie instytucje kredytu długoterminowego emitowały w r. 1936 listów zastawnych i obligacyj na sumę 188,6 mln zł. W sumie tej uczestniczyły: Bank Gospodarstwa Krajowego kwotą 149,6 mln zł, Państwowy Bank Rolny — 1,4 mln zł, Bank Akceptacyjny — 33,6 mln zł oraz komunalne i prywatne banki hipoteczne jak również towarzystwa kredytowe ziemskie i miejskie — 4,0 mln zł. Emisja Banku Gospodarstwa Krajowego przeznaczona była na konwersję pożyczek gotówkowych, przeważnie budowlanych, udzielonych w ostatnich latach, Państwowego Banku Rolnego — na finansowanie parcelacji oddłużeniowej, Banku Akceptacyjnego — na przejęcie skonwertowanych wierzytelności rolni-

czych, wreszcie komunalnych i prywatnych banków hipotecznych oraz towarzystw kredytowych ziemskich i miejskich — na konwersję zaległych rat od pożyczek długoterminowych i innych wierzytelności. Zaznaczyć należy, że cała emisja instytucyj kredytowych z okresu sprawozdawczego ulokowana została na rynku kontrolowanym. Łączny stan emisji listów zastawnych i obligacyj tych instytucyj w końcu 1936 r. wynosił 2.014,3 mln zł wobec 1.972,7 mln zł w końcu r. 1935.

Skarb Państwa emitował w r. 1936 obligacyj na sumę 670,0 mln zł, w tym 600,0 mln zł obligacyj 4% pożyczki konsolidacyjnej, przeznaczonej na konwersję dawniejszych pożyczek i konsolidację różnych zobowiązań, oraz 70,0 mln zł obligacyj 4% państwowej renty złotej. Wreszcie emisja akcyj osiągnęła w r. 1936 kwotę 74,5 mln zł, z czego na akcje nowozałożonych spółek przypadało 45,9 mln zł, a na akcje spółek już istniejących 28,6 mln zł.

* * *

Wytwórczość roślinna w 1936 r.

Przechodząc do bliższego omówienia sytuacji rolnictwa w r. 1936, podkreślić przede wszystkim trzeba wydatną poprawę koniunktury na międzynarodowych rynkach zbożowych.

Na poprawę tę, bardzo ważną dla krajowej produkcji zbożowej ze względu na zależność rynku wewnętrznego od tendencyj, panujących na rynkach międzynarodowych, wpłynęły czynniki, działające po stronie zarówno podaży jak popytu. Po stronie podaży wymienić należy znaczny spadek produkcji głównych zbóż, a zwłaszcza pszenicy, w ciągu ostatnich lat w krajach wywozowych, spowodowany, poza ograniczeniem uprawy, powtarzającymi się od dłuższego czasu nieurodzajami, po stronie zaś popytu — postępujący wzrost konsumcji, wywołany polepszeniem się ogólnej sytuacji gospodarczej i podniesieniem siły nabywczej ludności. Działanie obu tych czynników doprowadziło po długotrwałym przesileniu do przywrócenia równowagi na rynku światowym przez likwidację nadmiernych zapasów, nagromadzonych w czasie kryzysu.

Światowe zasiewy i zbiory czterech zbóż przedstawiały się w r. 1936 według tymczasowego szacunku Międzynarodowego Instytutu Rolniczego w Rzymie, jak następuje:

Światowe zasiewy i zbiory zbóż*)

	Powierzchnia zasiewów w mln ha				*Zbiory w mln q*			
	pszenica	*żyto*	*jęczmień*	*owies*	*pszenica*	*żyto*	*jęczmień*	*owies*
Przeciętna 1930—1934 r.	98,2	18,5	22,3	38,2	988,5	241,1	271,7	455,0
1935 r.	94,7	18,8	22,9	38,8	922,1	243,2	275,9	471,3
1936 r.	95,1	18,4	21,5	35,4	896,7	227,0	243,3	396,2

*) bez Z. S. R. R. i szeregu drobnych producentów.

Jak z zestawienia wynika, rok 1936 przyniósł dalszy, poważny spadek światowej produkcji podstawowego zboża t. j. pszenicy. Ostatni zbiór pszenicy zalicza się do najsłabszych na przestrzeni całego czasu od zakończenia wojny światowej. Nie mniejszy spadek wykazuje produkcja żyta, jęczmienia i owsa, których plony znacznie ustępują zbiorom lat poprzednich.

Główną przyczynę skąpego zbioru pszenicy, a zarazem pozostałych trzech zbóż, stanowił nieurodzaj, który w r. 1936 nawiedził większość krajów, zarówno wywozowych jak przywozowych. Z pośród krajów wywozowych nieurodzaj ominął jedynie kraje Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Argentynę, dotknął zaś bardzo silnie Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Kanadę, Australię i Afrykę Północną. W rezultacie łączny zbiór pszenicy w krajach wywozowych osiągnął zaledwie 589 mln q t. j. o 60 mln q mniej, niż przeciętnie w l. 1930—34. W grupie krajów przywozowych najbardziej ucierpiały z powodu nieurodzaju kraje Europy Zachodniej. W krajach tych niepomyślne warunki atmosferyczne, panujące w r. 1936 dla wegetacji zbóż, pociągnęły za sobą ostre załamanie się trwającego od dłuższego czasu stałego wzrostu produkcji pszenicy, wywołanego dążeniem poszczególnych rządów do najdalej idącego rozszerzenia uprawy w celu uniezależnienia się od dostaw zagranicznych. W krajach przywozowych pozaeuropejskich zbiory wypadły niejednolicie, w niektórych bowiem przewyższały, natomiast w innych nie dociągały do przeciętnych plonów ostatnich lat. W ogólnym wyniku produkcja pszenicy w krajach przywozowych wyniosła 325 mln q t. j. o 54 mln q mniej, niż przeciętnie w l. 1932 — 1935.

Wobec miernych zbiorów kampania zbożowa 1936/37 prawdopodobnie zamknięta zostanie ponownym niedoborem pszenicy. Według obliczeń Międzynarodowego Instytutu Rolniczego w Rzymie niedobór ten wyniesie ok. 19 mln q, nadwyżka bowiem produkcji krajów wywozowych z ostatnich zbiorów szacowana jest przez Instytut na 139 mln q, zapotrzebowanie zaś krajów przywozowych — na 158 mln q. Zaznaczyć należy, że nadwyżka produkcji krajów wywozowych z ostatnich zbiorów jest zgórą o połowę mniejsza, niż była w r. 1928/29, w którym dosięgała 307 mln q. Wskutek przewidywanego niedoboru światowe zapasy pszenicy, które w końcu kampanii 1935/36 wynosiły 52 mln q, zmaleć powinny na koniec kampanii 1936/37 do 33 mln q. Jest to ilość, wystarczająca zaledwie na zabezpieczenie dostaw w okresie przejściowym pomiędzy jedną kampanią a drugą.

Jak widać, dalszy spadek produkcji pszenicy w r. 1936 zapewnił wreszcie przywrócenie zachwianej od szeregu lat równowagi na światowym rynku. Na spodziewaną dalszą redukcję zapasów rynek zareagował też silnym ruchem zwyżkowym cen pszenicy, które zdołały podnieść się niemal do poziomu z 1930 r. Poza pszenicą ruch zwyżkowy objął także pozostałe trzy zboża, przede wszystkim zaś żyto, które w normalnych warunkach traktowane jest na światowym rynku jako zboże pastewne, ostatnio zaś wskutek nieurodzaju pszenicy występować poczęło w szerszym zakresie jako zboże chlebowe.

W Polsce zasiewy i zbiory czterech zbóż w r. 1935/36 przedstawiały się, jak następuje:

Zasiewy i zbiory w Polsce

	Powierzchnia zasiewów w tys. ha				Zbiory w tys. q			
	pszenica	żyto	jęczmień	owies	pszenica	żyto	jęczmień	owies
Przeciętna 1930—1934 r.	1.732	5.753	1.214	2.199	20.213	64.617	14.458	24.563
1935 r.	1.754	5.784	1.219	2.234	20.108	66.170	14.684	25.979
1936 r.	1.741	5.828	1.187	2.254	21.326	63.640	14.014	26.401

Powierzchnia zasiewów czterech zbóż w r. 1936 nie uległa w stosunku do poprzednich lat istotniejszym zmianom. Zbiory zaś, chociaż gorsze nieco niż w r. 1935, określić można jako zupełnie zadowalające, zwłaszcza gdy się weźmie pod uwagę wyjątkowo słabe zbiory światowe.

Jeśli chodzi o poszczególne zboża, zbiory żyta i jęczmienia w porównaniu z przeciętnymi zbiorami l. 1930—34 spadły o 1,5% i 3,1%, natomiast zbiory pszenicy i owsa wzrosły o 5,5% i 7,5%.

Ceny zboża

Giełda warszawska w zł za q	Pszenica	Żyto	Jęczmień	Owies
Przeciętna 1929 r.	45,2	29,6	31,3	29,5
„ 1930 r.	35,8	19,3	25,3	20,5
„ 1931 r.	27,6	23,7	24,5	25,0
„ 1932 r.	27,2	21,5	20,9	20,9
„ 1933 r.	29,7	17,2	16,2	15,1
„ 1934 r.	19,7	14,9	18,7	14,0
„ 1935 r.	17,8	13,1	18,0	15,2
„ 1936 r.	22,8	15,2	19,2	15,6
Najn. tyg. 1936 r.	19,4	12,1	15,3	13,8
Najw. „ 1936 r.	27,8	21,1	27,2	17,9

Ceny na krajowym rynku zbożowym ujawniały w r. 1936, podobnie jak na rynku światowym, silną tendencję zwyżkową, która wystąpiła zwłaszcza po nowych zbiorach. Ceny pszenicy dochodziły przejściowo do 27,8 zł za q, żyta do 21,1 zł, jęczmienia do 27,2 zł i owsa do 17,9 zł. Zwyżka cen po zbiorach miała o tyle doniosłe znaczenie, że umożliwiła rolnictwu pełne wykorzystanie pomyślnej koniunktury, zwłaszcza wobec dość dobrych urodzajów. W porównaniu z końcem r. 1935 ceny pszenicy w końcu r. 1936 wzrosły o 35,1%, ceny żyta o 68,6%, jęczmienia o 56,3% i owsa o 17,3%.

Wywóz zboża

Rok gospodarczy	Pszenica*)		Żyto*)		Jęczmień		Owies	
	tys. ton	mln zł	tys. ton	mln zł	tys. ton	mln zł	tys. ton	mln zł
1933/34	93,8	15,1	614,2	47,3	160,5	19,0	13,8	1,7
1934/35	115,9	11,9	632,4	66,8	325,7	45,3	45,1	5,7
1935/36	216,4	19,2	461,4	36,0	350,5	36,1	117,7	13,1
1.VIII. – 31.XII.1936 r.	113,4	13,0	258,0	26,5	173,4	24,4	39,8	5,0

*) razem z mąką przeliczoną na ziarno.

Wywóz czterech zbóż z Polski pod postacią ziarna i mąki w kampanii 1935/36 osiągnął 1.146,0 tys. ton, przekraczając o 26,9 tys. ton wywóz poprzedniego roku gospodarczego, największy, jaki zanotowano po wojnie światowej. Wprawdzie wywóz głównego zboża krajowego, a mianowicie żyta, zmalał w porównaniu z kampanią 1934/35 o 171,0 tys. t, za to jednak wywóz pozostałych trzech zbóż wzrósł do nienotowanych dotąd rozmiarów, a mianowicie: pszenicy o 100,5 do 216,4 tys. t, jęczmienia o 24,8 do 350,5 tys. t i owsa o 72,6 do 117,7 tys. t. Po nowych zbiorach wywóz wszystkich czterech zbóż w dalszym ciągu wzrastał, przy czym wzrosła również jego opłacalność, dzięki zwyżce cen na rynkach międzynarodowych.

Wytwórczość zwierzęca w 1936 r.

W zakresie wytwórczości zwierzęcej, podobnie jak w zakresie wytwórczości roślinnej, rok 1936 przyniósł dalszą poprawę koniunktury dla zbytu artykułów. Poprawa postępowała tu jednak powolniej i obejmowała niektóre tylko działy wytwórczości, wzrostowi bowiem zapotrzebowania, wywołanego rozszerzeniem się możliwości wywozowych oraz powiększeniem się spożycia wewnętrznego, towarzyszył w r. 1936 jednoczesny wzrost podaży artykułów pochodzenia zwierzęcego. Poza tym wpływ poprawy warunków zbytu na dochodowość produkcji pomniejszała zwyżka cen na pasze, która zaznaczyła się zwłaszcza pod koniec roku.

Rozwój pogłowia zwierząt gospodarskich w Polsce w ostatnich latach obrazuje, według spisów Głównego Urzędu Statystycznego, następujące zestawienie:

Pogłowie zwierząt gospodarskich

	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 r.	1936 r.	Zmiany w r. 1936 w stos. do r. 1935 w procentach
	stan na dzień 30 czerwca w tysiącach sztuk						
Konie . . .	4.124	3.940	3.773	3.764	3.760	3.824	+ 1,7
Bydło rogate .	9.786	9.461	8.985	9.258	9.759	10.198	+ 4,5
Trzoda chlewna	7.321	5.844	5.753	7.091	6.723	7.059	+ 5,0
Owce . . .	2.599	2.488	2.557	2.554	2.802	3.024	+ 7,9
Kozy . . .	237	248	278	321	355	383	+ 7,9

Na uwagę zasługuje powiększenie się ilości wszystkich rodzajów rejestrowanych zwierząt w roku spisowym 1935/36. Ilość bydła rogatego wzrosła o 4,5%, przekraczając najwyższy notowany dotąd stan z r. 1931. Ilość trzody podniosła się o 5,0%, przy czym powiększenie to stanowi zapewne dopiero początkowe stadium cyklicznego wzrostu hodowli, jaki z kolei nastąpić powinien po zmniejszeniu się pogłowia, spowodowanego masową wyprzedażą trzody w r. 1935 w wyniku gwałtownego załamania się cen. Ilość koni powiększyła się wprawdzie tylko o 1,7%, zważyć jednak należy, że stan liczebny koni w ciągu ostatnich lat stale spadał i r. 1935/36 jest od czasu kryzysu pierwszym rokiem, w którym zaznaczył się tu pewien wzrost pogłowia.

Ceny artykułów zwierzęcych

Loco Warszawa w złotych	*Wół żywej wagi*	*Wieprz żywej wagi*	*Masło*	*Jaja świeże*
	z a	*k i l o g r a m*		*1 skrzynia 1.440 sztuk*
Przeciętna 1929 r. . . .	1,38	2,39	6,37	289
„ 1930 r. . . .	1,19	1,97	5,13	209
„ 1931 r. . . .	0,84	1,29	4,35	171
„ 1932 r. . . .	0,72	1,09	3,56	140
„ 1933 r. . . .	0,65	1,09	3,19	123
„ 1934 r. . . .	0,66	0,80	2,81	104
„ 1935 r. . . .	0,60	0,77	2,82	104
„ 1936 r. . . .	0,63	0,87	2,83	102
Najn. tyg. 1936 r. . . .	0,59	0,73	2,30	67
Najw. „ 1936 r. . . .	0,70	1,00	3,37	168

Jak z zestawienia wynika, zwyżka cen w r. 1936 objęła jedynie trzodę chlewną i bydło, przy czym cena trzody podniosła się dość znacznie, mianowicie o 10 gr na kilogramie żywej wagi, natomiast cena wołu zaledwie o 3 gr. Za dodatnie niewątpliwie zjawisko uznać trzeba, że zarówno ceny trzody jak wołu, kształtując się na wyższym poziomie, ujawniały jednocześnie o wiele mniejsze wahania, niż w poprzednich latach. Ceny masła i jaj utrzymały się w przybliżeniu na poziomie z r. 1935, przy równie silnych jak dotychczas wahaniach sezonowych. Zaznaczyć należy, że na zwyżkę notowań trzody na giełdach krajowych wpłynęły w dużym stopniu lepsze ceny, osiągane przy wywozie nierogacizny, a zwłaszcza jej przetworów.

Wywóz artykułów zwierzęcych

Rok	*Trzoda*		*Bydło*		*Mięso i przetwory mięsne*		*Masło*		*Jaja*	
	tys. szt.	*mln zł*	*tys. szt.*	*mln zł*	*tys. ton*	*mln zł*	*tys. ton*	*mln zł*	*tys. ton*	*mln zł*
1929	960,0	185,2	29,4	16,1	36,6	96,4	15,1	88,1	53,5	142,5
1930	720,9	138,7	40,5	22,2	47,7	120,7	12,7	59,2	55,1	134,0
1931	374,0	52,2	21,0	11,5	85,3	162,2	12,5	56,3	48,1	97,8
1932	192,8	22,8	7,0	3,2	65,8	92,5	1,2	3,9	37,4	56,6
1933	107,0	12,2	2,3	1,3	48,6	79,4	1,6	4,5	23,5	33,6
1934	154,6	17,5	6,7	2,2	31,9	62,2	4,4	8,9	21,2	23,5
1935	150,8	16,0	15,0	4,3	35,2	63,7	5,7	10,2	23,0	26,8
1936	196,6	26,1	9,6	3,4	48,9	99,5	10,9	20,6	24,1	27,7

Jak widać, rok 1936 przyniósł poważny wzrost wywozu artykułów zwierzęcych zarówno co do ilości, jak co do wartości, przy czym, gdy chodzi o trzodę i przetwory mięsne, wartość wywozu wykazywała stosunkowo silniejszy wzrost niż ilość. Łączna suma, uzyskana w r. 1936 ze zbytu zagranicznego głównych artykułów zwierzęcych, wynosiła 177,3 mln zł wobec 121,0 mln zł w r. 1935. Do rozszerzenia się i polepszenia możliwości wywozowych przyczyniła się korzystna koniunktura, panująca na rynkach za-

granicznych, jak również polityka eksportowa Rządu oraz postęp prac nad usprawnieniem aparatu handlowego.

Pierwsze miejsce w obrocie zagranicznym artykułami zwierzęcymi zajmowały w r. 1936 w dalszym ciągu przetwory mięsne, których wywóz wzrósł w porównaniu z r. 1935 o 38,9%, gdy chodzi o ilość, i o 56,2%, gdy chodzi o wartość. Podnieść tu należy, że wywóz mięsa i przetworów mięsnych, utrzymując w zupełności dotychczasową pozycję swą na rynku angielskim, zdołał jednocześnie zasięgiem swym objąć szereg nowych rynków, jak Stany Zjednoczone A. P., Belgię i Niemcy. Z ogólnej ilości wywiezionego w r. 1936 mięsa i przetworów mięsnych przypadało: na Anglię 48,0%, na Stany Zjednoczone A. P. — 19,4%, na Belgię i Niemcy — po ca 12,0%, reszta zaś na Austrię, Francję i innych pomniejszych odbiorców.

Ilość wywiezionej trzody chlewnej powiększyła się w porównaniu z r. 1935 o 30,4%, a wartość o 63,1%. Głównym rynkiem zbytu dla trzody była w dalszym ciągu Austria, chociaż udział jej w całości obrotów uległ dość poważnej redukcji, mianowicie z 84,1% do 66,9%, dzięki silniejszemu wzrostowi dostaw do innych krajów. Drugim co do pojemności rynkiem stały się ostatnio, po nowym uregulowaniu wzajemnych stosunków handlowych, Niemcy, do których w r. 1936 skierowano 27,9% całości wywozu trzody wobec 6,9% w r. 1935. Pozostały wywóz rozkładał się na Czechosłowację, Szwajcarię i Grecję.

Wywóz bydła obracał się, podobnie jak w poprzednich latach, w niewielkich granicach. Podobnie też jak w poprzednim roku ok. 70,0% dostaw przypadało na Grecję. Natomiast na drugie miejsce, które zajmowała dotychczas Austria, wysunęły się Niemcy z udziałem w wysokości 14,5%, Austria zaś z udziałem w wysokości 9,4% spadła na miejsce trzecie. Resztę w ilości 6,1% skierowano do Szwajcarii i na inne drobniejsze rynki.

Wywóz masła powiększył się w porównaniu z r. 1935 w dwójnasób, zarówno co do ilości jak co do wartości. Niemal wyłącznym odbiorcą masła była w dalszym ciągu Anglia, do której wywieziono 88,8% ogólnej ilości masła. Pozostałe 11,2% skierowano do Niemiec i innych krajów.

Wywóz jaj przewyższał nieco wywóz z r. 1935, przy czym stosunek ilości do wartości wywozu nie uległ prawie zmianie, podobnie jak przy maśle. Główny rynek zbytu i tutaj stanowiła Anglia, przy czym udział jej jako odbiorcy w całości wywozu wzrósł z 54,2% do 65,2%. Pozostały wywóz rozkładał się jak następuje: do Czechosłowacji skierowano 8,0%, do Niemiec — 6,6%, do Hiszpanii — 7,3% oraz do Austrii, Francji, Szwajcarii, Włoch i innych krajów — razem 12,9%. Na uwagę zasługuje wybitne zmniejszenie się dostawy jaj do Hiszpanii, w której ulokowano w r. 1936 zaledwie 1.759 t wobec 5.725 t w r. 1935.

Traktaty handlowe

Poważny wpływ na rozszerzenie się możliwości, a zarazem polepszenie się warunków wywozu produktów, zarówno roślinnych jak zwierzęcych, wywarła polityka traktatowa Rządu, uwzględniająca w coraz większym stopniu potrzeby i interesy rolnictwa.

Do umów o największym znaczeniu dla wywozu artykułów rolnych, przede wszystkim zaś dla wywozu artykułów zwierzęcych, należy zawarty w lutym 1935 r. traktat handlowy z Anglią, głównym odbiorcą podstawowych produktów rolnictwa nie tylko polskiego, ale i wielu innych krajów. Mniejsze znaczenie ze względu na pojemność rynku, przynajmniej obecną, ale bardzo poważne z uwagi na jego bliskość, posiada zawarta w listopadzie r. 1935 umowa gospodarcza z Niemcami. Umowa ta zresztą tylko w części ziściła związane z nią rachuby, zamiast bowiem przewidywanych 175 mln zł obrót clearingowy z Niemcami osiągnął w r. 1936 ok. 140 mln zł. Mniejsze od przewidywanych obroty tłumaczą się wysokimi cenami artykułów, dostarczanych przez Niemcy do Polski, co artykułom tym utrudniało konkurencję na naszym rynku.

Z umów, zawartych w okresie sprawozdawczym, na wzmiankę zasługuje w pierwszym rzędzie układ dodatkowy do traktatu handlowego z Belgią, podpisany w marcu 1936 r. Wywóz nasz do Belgii ma charakter wybitnie rolniczy, gdyż ca 80% jego wartości obejmuje produkty gospodarstwa wiejskiego. Podkreślić przy tym należy, że wymiana towarowa z Belgią wykazuje stałe dodatnie saldo dla Polski. W r. 1935 saldo to przekraczało 30 mln zł, w roku zaś 1936 — 40 mln zł.

Z dalszych umów, które doszły do skutku w okresie sprawozdawczym, wymienić trzeba umowę gospodarczą z Włochami, zawartą we wrześniu 1936 r. Układ kontyngentowy, wchodzący w skład tej umowy, umożliwia wywóz na rynek włoski szeregu produktów rolnych, pochodzenia zarówno zwierzęcego jak roślinnego. Ponadto wspomnieć wypada o uzupełniającym porozumieniu z Austrią z lipca 1936 r., które zapewnia rolnictwu polskiemu możność powiększenia dowozu świń mięsnych oraz prawo bezcłowego dowozu włosia końskiego i nasion buraka cukrowego na rynek austriacki. Wreszcie do umów, rozszerzających perspektywy eksportu rolnego, należy układ podpisany z Francją w lipcu 1936 r., na mocy którego Polska uzyskała klauzulę największego uprzywilejowania.

Akcja interwencyjna Rządu

Polityka Rządu w zakresie zbytu artykułów rolnych zmierzała, podobnie jak w poprzednim roku, do możliwie równomiernego i wszechstronnego oddziaływania na rynek, bez specjalnego uprzywilejowania którejkolwiek gałęzi produkcji.

Akcja Rządu obejmowała: a) zwroty ceł przy wywozie artykułów roślinnych, b) pomoc dla eksportu produktów zwierzęcych, c) finansowanie zbiorów, d) usprawnienie obrotu artykułami rolnymi, e) ograniczenie egzekucji skarbowej w okresie pożniwnym w stosunku do właścicieli gospodarstw wiejskich.

Jeśli chodzi o premiowanie wywozu artykułów roślinnych, postępująca zwyżka cen na rynku wewnętrznym skłoniła Rząd do obniżenia zwrotów ceł, stosowanych przy eksporcie czterech głównych zbóż, z 6 do 5 zł od 100 kg. Równocześnie Rząd obniżył premie dla wszystkich innych produktów roślinnych, jedynie dla słodu utrzymując stawkę 3 zł od 100 kg bez zmiany. Oszczędności, uzyskane przez obniżenie zwrotów ceł, umożliwiły Rządowi

wydatniejsze popieranie wywozu produktów zwierzęcych, który dotąd w mniejszym stopniu korzystał z pomocy, niż eksport produktów roślinnych.

Na sfinansowanie zbiorów Bank Polski przeznaczył w r. 1936 ogółem 55,0 mln zł wobec 50,0 mln zł w r. 1935. Z sumy 55,0 mln zł na kredyty pod rejestrowy zastaw płodów rolnych dla większej własności przypadało 40,0 mln zł oraz na kredyty zaliczkowe dla mniejszej własności 15,0 mln zł. Oprocentowanie kredytów pozostawiono w dotychczasowej wysokości, tak że nie przekraczało ono po doprowadzeniu do rolnika 3% w stosunku rocznym (pomijając koszt blankietu wekslowego). Kredyty miały więc charakter wybitnie ulgowy, przyczym różnicę oprocentowania pokrywał instytucjom rozprowadzającym Skarb Państwa.

Prace Rządu nad podniesieniem i usprawnieniem obrotu artykułami rolnymi zmierzały do zapewnienia wytworom gospodarstwa wiejskiego szerszych możliwości i lepszych warunków zbytu zarówno w kraju, jak zagranicą, przez zracjonalizowanie handlu i rozwinięcie przetwórstwa rolnego. Przywiązując do akcji tej szczególną wagę, Rząd jeszcze w r. 1935 asygnował na sfinansowanie związanych z nią inwestycyj kwotę 15,0 mln zł, przeznaczoną na zainwestowanie handlu, a mianowicie na budowę elewatorów zbożowych, śpichrzów, chłodni i t. p. urządzeń, pozwalających na równomierniejsze rozkładanie podaży artykułów, jak również na zainwestowanie przemysłu ubojowego, mleczarskiego i t. d. Jednocześnie Państwowy Bank Rolny, współdziałając z Rządem, wzmógł wydatnie finansowanie obrotu artykułami rolnymi, a zwłaszcza zbytu zagranicznego.

Ograniczenie egzekucji skarbowej w stosunku do właścicieli gospodarstw wiejskich w okresie pożniwnym miało na celu uchronienie rolników od konieczności wyzbywania się zboża bezpośrednio po zbiorach, kiedy ceny kształtują się zazwyczaj na niższym poziomie. Egzekucja wstrzymana została na czas od 15 lipca do 15 października 1936 r.

Akcja konwersyjno-oddłużeniowa

Obok zwyżki cen artykułów rolnych na polepszenie się sytuacji wsi w okresie sprawozdawczym wpłynęła przeprowadzona na wielką skalę akcja oddłużenia rolnictwa. Akcja ta, podjęta w r. 1932, w następnych zaś latach stale pogłębiana i rozszerzana, jest obecnie na ukończeniu, to też brak jeszcze ostatecznych danych, które by obrazowały wyniki całości akcji i pozwalały na bliższą jej ocenę. Nie ulega jednak wątpliwości, że przyniosła ona bardzo poważną redukcję obciążenia warsztatów rolnych, ułatwiając im w wielkiej mierze przetrwanie kryzysu. Dla przykładu przytoczyć warto następujące dane Państwowego Banku Rolnego, instytucji skupiającej blisko połowę całego zadłużenia rolnictwa na zorganizowanym rynku. Z ogólnej sumy 1.109,1 mln zł kredytów, udzielonych przez Bank rolnictwu z funduszów własnych i rządowych według stanu z końca r. 1934*), umorzonych dotąd zostało wskutek częściowego skreślenia należności 293,2 mln zł. Po przeprowadzeniu projektowanego przez Bank dodatkowego oddłużenia suma ta wzrośnie jeszcze, tak że łącznie wszystkie skreślenia wyniosą 405,2 mln zł czyli

*) bez należności b. instytucyj finansowych i osadniczych państw zaborczych.

36,5% stanu kredytów. Poza skreśleniami właściciele gospodarstw uzyskali daleko idące ulgi pod postacią obniżki oprocentowania pożyczek i przedłużenia okresu ich spłaty. W rezultacie obciążenie roczne dłużników, po uwzględnieniu wszystkich ulg, zmniejszy się w ogólnym przecięciu: w zakresie kredytu w listach zastawnych oraz z funduszów rządowych do $^1/_3$, a kredytu w obligacjach melioracyjnych nawet do $^1/_4$.

Ustawodawstwo oddłużeniowe uzupełnione zostało w r. 1936 szeregiem dodatkowych przepisów, zmierzających do likwidacji przerostów, pozostałych jeszcze w niektórych działach kredytu, i ostatecznego zamknięcia całej akcji.

W dziedzinie kredytu krótkoterminowego rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 24.X.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 82, poz. 570) ustaliło na dzień 30 listopada 1936 r. prekluzyjny termin dla przesłania układów, zawartych przez instytucje wierzycielskie z właścicielami gospodarstw, do zatwierdzenia Komitetowi Konwersyjnemu, funkcjonującemu przy Banku Akceptacyjnym. Analogiczny termin dla układów, zawartych przez instytucje wierzycielskie ze spółdzielniami rolniczo-handlowymi, wyznaczony został na dzień 31 marca 1937 r. W najbliższym więc czasie Komitet Konwersyjny zakończyć powinien ostatecznie swe czynności. Poza terminem zakończenia akcji konwersyjnej przez Bank Akceptacyjny, rozporządzenie ustaliło na nowo stawki oprocentowania kredytów, objętych układami, utrzymując je dla gospodarstw grupy A i B w niezmienionej wysokości $4^1/_2$% w stosunku rocznym, natomiast dla gospodarstw grupy C obniżając je z $7^1/_2$% do 6%. Jednocześnie rozporządzenie przedłużyło o dalszy rok przewidziane dla instytucyj dopłaty Skarbu Państwa do oprocentowania skonwertowanych należności. Zamiast jednak, jak dotychczas, od 1% do 3% wzgl. $4^1/_4$% dopłaty te wynosić mają od 1% do 2% wzgl. $3^1/_4$%.

Osobne rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 2.III.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 21, poz. 172) określiło zasady emisji obligacyj przez Bank Akceptacyjny, ustalając oprocentowanie obligacyj na $4^1/_2$% w stosunku rocznym, a okres ich umorzenia na lat 30. Ogólna suma emisji nie może przekraczać 200 mln zł i do tej wysokości obligacje korzystają z poręki Skarbu Państwa. Jak wiadomo, obligacje służą do zapłaty wierzytelności rolniczych, przejmowanych przez Bank Akceptacyjny od instytucyj kredytowych, oznaczonych przez Ministra Skarbu.

Dalej, w r. 1936 doczekała się również ustawowego uregulowania ważna sprawa oddłużenia spółdzielni rolniczo-handlowych, dzięki ukazaniu się dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14.I.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 23) oraz rozporządzenia wykonawczego Rady Ministrów z dnia 2.VII. 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 53, poz. 387). W myśl dekretu, spółdzielnie rolnicze jak również centrale handlowe spółdzielni rolniczych, których zadłużenie wymaga uporządkowania, mogą być poddane postępowaniu układowemu przed wojewódzkimi urzędami rozjemczymi. Przepis ten nie dotyczy spółdzielni kredytowych i ich central. Do występowania z wnioskami o otwarcie postępowania dekret upoważnia same spółdzielnie wzgl. centrale, a także ich wierzycieli, poręczycieli i współzobowiązanych. Projekt układu może prze-

widywać: a) odroczenie terminów płatności lub rozłożenie sumy długu na raty na okres do lat 14; b) zmniejszenie sumy długu i jej oprocentowania; c) częściowe lub całkowite zwolnienie od odpowiedzialności poręczycieli i innych osób, współzobowiązanych ze spółdzielnią wzgl. centralą.

Wreszcie wspomnieć należy o dodatkowych ulgach, przewidzianych dla dłużników Państwowego Banku Rolnego. Ulgi te, zaprojektowane przez Bank w celu ostatecznego zamknięcia akcji konwersyjno-oddłużeniowej, idą głównie w kierunku dalszej redukcji niektórych należności. Dla sfinansowania dodatkowych ulg istniejący w Banku Fundusz Oddłużenia ma być zasilony kwotą 75,4 mln zł.

Przechodząc do ogólnej oceny, stwierdzić trzeba niewątpliwą poprawę sytuacji rolnictwa w r. 1936. Na poprawę tę wpłynął przede wszystkim poważny wzrost cen artykułów roślinnych, z którego skorzystała zwłaszcza większa własność, nastawiona głównie na produkcję zbożową. Ceny artykułów zwierzęcych, stanowiących podstawowe źródło dochodów mniejszej własności, przejawiały narazie słabszą tendencję zwyżkową, wobec jednak ożywienia w przemyśle i handlu, sprzyjającego wzrostowi spożycia miejskiego, spodziewać się należy, że podążą one stopniowo za cenami artykułów roślinnych. W przeciwnym razie nastąpić by musiało zachwianie równowagi pomiędzy dwoma zasadniczymi działami produkcji rolnej. Pewne obawy budzi tutaj dotkliwa drożyzna pasz, jaka dała się odczuć w kraju pod koniec r. 1936. Poza wzrostem cen, a co za tym idzie, wzrostem dochodów, na polepszenie się położenia gospodarczego wsi oddziałało wydatne zmniejszenie ciężarów finansowych warsztatów rolnych, osiągnięte dzięki przeprowadzonej w szerokim zakresie akcji konwersyjno-oddłużeniowej. Akcja ta ułatwiła warsztatom w znacznej mierze odzyskanie równowagi finansowej, zarazem zaś przyczyniła się do uporządkowania stosunków kredytowych w rolnictwie, stwarzając warunki dla nowego dopływu kapitałów na wieś, koniecznego dla możliwie pełnego wyzyskania pomyślnej koniunktury i stopniowego wyrównania ciężkich strat, na jakie naraziło główną gałęź gospodarstwa narodowego długotrwałe przesilenie.

DZIAŁALNOŚĆ PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO W ROKU 1936

W wyniku postępującej poprawy koniunktury w rolnictwie na czoło zagadnień, stojących przed Państwowym Bankiem Rolnym, wysunęła się w r. 1936 sprawa podjęcia w szerszym zakresie działalności kredytowej, zahamowanej od lat kilku. W celu bowiem umożliwienia rolnictwu należytego wykorzystania pomyślnej tendencji, panującej na rynkach zarówno krajowych jak i zagranicznych, wyłoniła się potrzeba uruchomienia poważniejszych kapitałów.

Potrzeba ta narzucała się przede wszystkim w dziedzinie organizacji zbytu i przetwórstwa artykułów rolnych, mającej zasadnicze znaczenie dla zapewnienia właścicielom gospodarstw wiejskich pełnych korzyści z postępującej zwyżki cen. Niestety, dziedzina ta wykazywała od dawna dotkliwe braki i zaniedbania, które dały się szczególnie odczuć w okresie kryzysu. To też od dłuższego już czasu Bank w działalności swojej kładł specjalny nacisk na uporządkowanie i usprawnienie zbytu artykułów rolnych jak również na rozbudowę przetwórstwa rolnego. Zadanie to rozległe i tym trudniejsze, że w większości wypadków wymaga pracy od podstaw, tak że Bank nie mógł ograniczyć się jedynie do finansowania różnych poczynań, lecz częstokroć także zmuszony był do bezpośredniego współdziałania w organizowaniu poszczególnych przedsięwzięć.

Jeśli chodzi o akcję kredytową, Bank w pierwszym rzędzie wzmógł wybitnie finansowanie wywozu produktów rolnych, zwłaszcza w stanie uszlachetnionym, a mianowicie: z produktów zwierzęcych — wywozu bekonów, szynek, konserw mięsnych, wędlin, masła i jaj, ponadto trzody chlewnej i drobiu, z produktów zaś roślinnych — wywozu płatków ziemniaczanych, zboża, nasion, roślin strączkowych i t. p. Jednocześnie Bank powiększył znacznie kredyty dla przetwórstwa rolnego, w szczególności dla przetwórstwa mięsnego, ziemniaczanego, owocowego, warzywnego i t. d. Dalej Bank udzielał wydatnego poparcia akcji zastępowania zagranicznych surowców włókienniczych produktami krajowymi przez finansowanie uprawy tudzież organizacji zbytu lnu i konopi. Wreszcie Bank zasilał kredytem i czuwał nad rozbudową różnych urządzeń, zmierzających do usprawnienia obrotu artykułami rolnymi i podniesienia aparatu handlowego, nie skąpiąc zarazem pomocy na kształcenie specjalistów.

Cała ta działalność idzie po linii polityki gospodarczej Rządu, który wkłada wiele wysiłków w sprawę podniesienia rentowności gospodarstw

włościańskich, opartych głównie na produkcji hodowlanej i uprawie roślin specjalnych, wymagających zatrudnienia większych ilości rąk roboczych, których wieś posiada nadmiar.

Jeśli chodzi o wyniki tej działalności, trudno oczywiście oceniać je na przestrzeni jednego roku. Tym nie mniej podkreślić można niewątpliwy postęp w uporządkowaniu krajowego rynku zbytu jak również w szerszym i lepszym wykorzystaniu możliwości wywozu artykułów rolnych na rynki zagraniczne.

O wzroście operacyj Banku w zakresie kredytu krótkoterminowego i średnioterminowego świadczą następujące cyfry: na finansowanie zbytu artykułów rolnych Bank w r. 1936 udzielił 28,6 mln zł kredytu wobec 5,0 mln zł w r. 1935, na finansowanie zaś przetwórstwa 9,6 mln zł wobec 1,2 mln zł. Ponadto Bank w r. 1936 rozprowadził: na finansowanie zbiorów 14,7 mln zł, na finansowanie dostawy nawozów sztucznych — 3,5 mln zł, na zasilenie ogólnych środków obrotowych rolnictwa — 6,5 mln zł oraz na różne nakłady gospodarcze, na spłatę uciążliwych zobowiązań i na pomoc dla gospodarstw, dotkniętych klęskami żywiołowymi — 3,7 mln zł. Wreszcie 3,5 mln zł Bank wypłacił ze specjalnej lokaty Skarbu Państwa na finansowanie inwestycyj w zakresie handlu i przetwórstwa rolnego, a mianowicie na budowę spichrzów zbożowych, chłodni i rzeźni oraz na mechanizację mleczarstwa. Ogółem kredyty krótko- i średnioterminowe, udzielone przez Bank w r. 1936, osiągnęły kwotę 70,1 mln zł wobec 33,1 mln zł w r. 1935.

W przeciwieństwie do kredytu krótko- i średnioterminowego, kredyt długoterminowy przeżywał w dalszym ciągu okres zastoju. Zarówno bowiem na krajowym jak i zagranicznym rynku lokacyjnym warunki jeszcze nie sprzyjają jego ożywieniu. Dzieje się to z wielką szkodą dla sprawy przebudowy ustroju rolnego i zdrowego rozwoju gospodarstw włościańskich, dla których jest on podstawowym rodzajem kredytu. Dzięki Ministerstwu Rolnictwa i Reform Rolnych udało się Bankowi osiągnąć tyle, że mógł przystąpić do udzielania — ze specjalnej lokaty w kwocie na razie 8,0 mln zł — długoterminowego kredytu gotówkowego na spłaty rodzinne, celem przeciwdziałania nadmiernemu rozdrabnianiu gospodarstw rolnych. Natomiast poważną troskę Banku stanowi znalezienie lokaty dla listów zastawnych, która umożliwiłaby uruchomienie kredytu na finansowanie parcelacji komisowej, prowadzonej przez Bank względnie instytucje, przez Bank kontrolowane.

W dziale parcelacyjnym Banku panowało w r. 1936 w dalszym ciągu duże ożywienie. Obszar rozparcelowany wyrażał się poważną cyfrą 14.177,5 ha. Od chwili uruchomienia działu agrarnego Bank ogółem rozparcelował 96.393,3 ha. Znaczne wzmożenie się tempa akcji parcelacyjnej Banku w ostatnim czasie tłumaczy się wzrastającym popytem na ziemię ze strony włościan, tym bardziej charakterystycznym, że Bank w okresie sprawozdawczym podniósł wymaganą wpłatę gotówkową do 40%. Mimo to zapotrzebowanie na ziemię wzrosło o tyle, że Bank nie mógł zaspokoić wszystkich zgłaszających się. Pozostały do parcelacji zapas ziemi z majątków własnych Banku i komisowych wynosił w końcu r. 1936 po odjęciu obszarów leśnych, które przejąć ma Min. Rolnictwa i Reform Rolnych, oraz terenów objętych kon-

traktami dzierżawnymi i znajdujących się w końcowej fazie parcelacji, zaledwie 10,2 tys. ha. W związku z tym Bank rozpoczął przygotowania, mające na celu wzmożenie parcelacji komisowej, umożliwiającej przy zaangażowaniu stosunkowo niewielkich środków finansowych — znaczne rozszerzenie akcji parcelacyjnej i przyśpieszenie procesu przechodzenia własności rolnej w ręce chłopskie.

Akcja kredytowa w dziale funduszów rządowych, administrowanych przez Bank, prowadzona była w nieco większych rozmiarach, niż w r. 1935, zwłaszcza w zakresie pomocy kredytowej przy scalaniu gruntów. Łączna suma kredytów gotówkowych, udzielonych z funduszów rządowych, wynosiła 3,2 mln zł wobec 2,3 mln zł w roku poprzednim, łączna zaś suma przejętych w administrację należności kredytowych za grunty państwowe, rozparcelowane przez urzędy wojewódzkie, za wykonane przez urzędy prace scaleniowe i t. p. — 34,9 mln zł wobec 30,1 mln zł w r. 1935.

Poza zagadnieniami, związanymi z bieżącą działalnością kredytową, w r. 1936 ciążyły na Banku w dalszym ciągu nie mniej poważne i trudne zagadnienia, związane z likwidacją skutków kryzysu w rolnictwie. Zagadnienia te znalazły, co prawda, w znacznej mierze swe rozwiązanie dzięki prowadzonym od szeregu lat pracom konwersyjno-oddłużeniowym. Ponieważ jednak w toku realizacji planu akcji konwersyjno-oddłużeniowej, opartego na ustawodawstwie z końca r. 1934, ujawniły się jeszcze pewne przerosty, przeto w celu ich usunięcia i zamknięcia całej akcji Bank, na zasadzie dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29.IX.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 77, poz. 540), zaprojektował w okresie sprawozdawczym szereg uzupełniających ulg, idących głównie w kierunku dalszej redukcji różnych należności.

Kwota, preliminowana na sfinansowanie uzupełniających ulg, wynosi 77,4 mln zł. W związku z tym istniejący w Banku Fundusz Oddłużenia powiększony ma być o kwotę 75,4 mln zł, a mianowicie w drodze: a) przekazania na Fundusz przez Skarb Państwa obligacyj 4% pożyczki konsolidacyjnej na sumę 55,4 mln zł nom., b) odpisania z funduszów rezerwowych Banku sumy 20,0 mln zł. Dalsze 2,0 mln zł uzyska Bank z niewykorzystanych pozostałości dotychczasowego Funduszu Oddłużenia.

Projekt nowych ulg, oparty na dekrecie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29.IX.1936 r., obejmuje wszystkie działy kredytu Banku.

W dziale kredytu melioracyjnego ulgi te weszły już w życie, przy czym idą one tutaj bardzo daleko. Przewidują one bowiem generalne skreślenie wszelkich nadwyżek zadłużenia ponad 500 zł na 1 ha, z wyjątkiem pożyczek na budowę i przebudowę gospodarstw rybnych oraz na uprawę wikliny, dla których najwyższą dopuszczalną normę ustalono na 1000 zł. W przypadkach, gdy pożyczki udzielone zostały na melioracje szczególnie kosztowne (np. deszczownie), redukcja długu dochodzi do 50% nieumorzonego kapitału. Poza tym Bank przewidział: specjalne skreślenia w przypadkach złego działania urządzeń melioracyjnych z powodów niezależnych od dłużników oraz w przypadkach zbiegu pożyczek w listach zastawnych i w obligacjach melioracyjnych; dalej, całkowite umorzenie pożyczek wstępnych, zaciągniętych na sporządzenie projektów urządzeń melioracyjnych i zawiązanie spółek; wreszcie,

niezależnie od skreśleń, dodatkową karencję w spłacie kapitału pożyczek na okres do dnia 30.VI.1939 r. oraz częściową bonifikatę rat, zarówno wpłaconych jak i zaległych, za czas od 1.I.1931 r. do 30.VI.1936 r.

W dziale kredytu w listach zastawnych dodatkowy plan oddłużenia przewiduje przede wszystkim ulgi o charakterze indywidualnym, dotyczące przeważnie pożyczek parcelacyjnych, pod postacią częściowego umorzenia kapitału długu i należności zaległych, prócz tego zaś ulgi o charakterze ogólnym, odnoszące się do wszystkich bez wyjątku pożyczek, pod postacią dalszego przedłużenia o jeden rok dopłat do rat amortyzacyjnych.

W celu ostatecznego uporządkowania zadłużenia, powstałego w wyniku prowadzonej przez Bank parcelacji majątków ziemskich, projekt przewiduje także dalsze częściowe umorzenie kapitału i zaległych odsetek z tytułu reszty ceny kupna gruntów.

Na koniec, w dziale kredytu krótkoterminowego uzupełniające ulgi zmierzają głównie do uzdrowienia aparatu rozdzielczego dla kredytu rolnego, t. j. sieci spółdzielni kredytowych, powiatowych kas oszczędności i gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych, ponad to również spółdzielni rolniczo-handlowych. Wszystkie te placówki mocno ucierpiały w wyniku oddłużenia rolnictwa. Projekt ulg przewiduje tutaj częściowe umorzenie zadłużenia poszczególnych instytucyj w Banku. Poza tem projekt przewiduje dodatkowe ulgi dla dłużników, dotkniętych klęskami elementarnymi, oraz dla innych dłużników indywidualnych.

Ogółem sumy, przeznaczone na Fundusz Oddłużenia, łącznie z sumami, preliminowanymi na sfinansowanie projektowanych, dodatkowych ulg, wyniosą 167,9 mln zł. Dotychczasowe wykorzystanie tych sum przedstawiało się w dniu 31.XII.1936 r. jak następuje: w dziale kredytu w listach zastawnych odpisano 15,4 mln zł, kredytu w obligacjach melioracyjnych — 44,0 mln zł, kredytu parcelacyjnego — 14,2 mln zł oraz kredytu krótko- i średnioterminowego — 15,3 mln zł, razem 88,9 mln zł.

Wspomnieć należy, że w związku z sanacją Banku Związku Spółek Zarobkowych wierzytelności rolnicze tego Banku przejęte zostały w r. 1936 przez Bank Akceptacyjny, który ze swej strony powierzył ich administrację Państwowemu Bankowi Rolnemu. W ramach tej administracji Bank ma za zadanie oddłużyć spółdzielnie rolnicze na zasadach, stosowanych przy oddłużaniu spółdzielni we własnym zakresie. Z przewidzianej ogólnej sumy 60,0 mln zł wierzytelności Bank przejął do końca okresu sprawozdawczego 41,4 mln zł.

W okresie sprawozdawczym uległa zmianom ustawa o Państwowym Banku Rolnym na zasadzie dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 września 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 77, poz. 539). Najważniejszą zmianę stanowi nadanie Bankowi prawa emitowania obligacyj parcelacyjnych na podkład wierzytelności z tytułu reszty ceny sprzedażnej nieruchomości własnych. Ogólna suma obligacyj parcelacyjnych, znajdujących się w obiegu, nie będzie mogła przekraczać $^{3}/_{4}$ wartości kapitałowej wierzytelności. Dalsze zmiany ustawy mają głównie na celu wzmocnienie zabezpieczenia

i ułatwienie dochodzenia należności Banku, zwłaszcza z tytułu kredytu długoterminowego w listach zastawnych i w obligacjach melioracyjnych.

Mimo powiększenia się wpływów z procentów i prowizyj czysty zysk Banku za rok 1936 wyrażał się zaledwie kwotą zł 425.548,56, na co m. in. wpłynęły dodatkowe odpisy na straty i różne rezerwy, dokonane poza ramami akcji oddłużeniowej w celu wyeliminowania z bilansu wszelkich wątpliwych pozycyj.

Rozwój działalności Państwowego Banku Rolnego w ostatnim dziesięcioleciu obrazuje następująca tablica:

Stan w dniu	Kapitały własne	Udzielone kredyty	Ogólna suma bilansowa	Obroty w ciągu roku
31.XII.1927 r.	79.141.233	265.226.879	424.938.644	3.883.936.782
31.XII.1928 r.	140.198.486	515.318.084	738.522.124	6.931.046.806
31.XII.1929 r.	148.456.887	765.456.939	1.119.845.074	8.836.226.279
31.XII.1930 r.	159.029.883	967.429.332	1.428.386.426	8.992.278.139
31.XII.1931 r.	165.583.479	975.151.031	1.468.145.232	6.884.679.707
31.XII.1932 r.	169.757.750	969.035.490	1.413.948.885	6.134.970.569
31.XII.1933 r.	170.428.703	989.618.115	1.582.341.524	6.892.281.210
31.XII.1934 r.	137.049.175	1.302.204.717*)	1.951.068.935	7.278.347.422
31.XII.1935 r.	137.715.543	1.120.482.038	1.728.768.543	7.701.271.413
31.XII.1936 r.	138.365.646	1.135.876.953	1.799.876.723	7.450.005.478

*) Znaczny wzrost kredytów w r. 1934 tłumaczy się głównie włączeniem, poczynając od tego roku, do bilansu Banku (do pozycji „Fundusze administrowane") likwidowanych należności b. instytucyj finansowych i osadniczych państw zaborczych w kwocie 263,1 mln zł.

SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE

STAN CZYNNY

NA DZIEŃ 1-szy

		zł	gr
1. Kasa i sumy do dyspozycji:			
a) kasa, Bank Polski i P. K. O.	8.040.605,67		
b) banki „Nostro: 1) krajowe	5.202.956,54		
2) zagraniczne	1.394.788,88	14.638.351	09
2. Waluty zagraniczne		6.427	75
3. Papiery wartościowe własne		44.612.620	51
4. Akcje i udziały		11.843.062	85
5. Papiery procentowe funduszu rezerw. listów zast. i oblig. melior.		6.813.617	98
6. Weksle zdyskontowane		156.149.172	91
7. Akcepty Banku Akceptacyjnego		34.203.291	—
8. Weksle protestowane		1.082.112	31
9. Pożyczki zabezpieczone wekslami i innymi dokumentami . .		77.247.876	02
10. Pożyczki towarowe		5.121.376	75
11. Dostawcy towarów		402.341	29
12. Dłużnicy za nabyte grunty		38.577.585	20
13. Pożyczki amortyzacyjne gotówkowe		1.498.895	03
14. Raty płatne pożyczek amortyzacyjnych gotówkowych		2.123	35
15. Należności z układów konwersyjnych		55.779.053	66
16. Należności ustalone do odpisania z Funduszu Oddłużenia . .		9.312.040	34
17. Pożyczki udzielone z dotacyj skarbowych		2.659.775	02
18. Raty płatne pożyczek udzielonych z dotacyj skarbowych		151	35
19. Rozrachunek z Rządem		65.426.842	96
20. Różni dłużnicy		8.953.278	82
21. Towary		217.450	88
22. Należności w dochodzeniu sądowym		13.611.108	72
23. Wątpliwi dłużnicy		8.156	07
24. Pożyczki melioracyjne gotówkowe		369.462	34
25. Pożyczki w listach zastawnych i obligacjach melioracyjnych . .		228.117.038	—
26. Należności z tytułu skonwert. zaległości od pożyczek emisyjnych		41.274.047	60
27. Należności wstępne od pożyczek w listach zastawnych		10.254	20
28. Raty pożyczek w listach zastawnych i obligacjach melioracyjnych		13.008.962	45
29. Kupony od wylosowanych listów zastawnych		1.680	98
30. Majątki własne w parcelacji		16.230.200	65
31. Komisowa parcelacja majątków		349.272	40
32. Lokata funduszu emerytalnego		10.411.856	13
33. Nieruchomości		12.036.261	49
34. Ruchomości		3.434.402	80
35. Sumy przechodnie		112.558	—
36. Koszty handlowe roku przyszłego		69.200	04
Suma bilansowa		873.591.908	94
1. Fundusze administrowane:			
a) pożyczki i raty pożyczek	652.520.923,14		
b) sumy wydysponowane na rezerwę zbożową	38.225.767,88		
c) sumy niewydysponowane	4.442.255,62	695.188.946	64
2. Dłużnicy masy wierzytelności Banku Akceptacyjnego		41.283.232	53
3. Inkaso		3.737.018	25
4. Dłużnicy z tytułu udzielonych gwarancyj		174.000	—
5. Depozyty obce		185.901.617	10
Ogółem		1.799.876.723	46

STYCZNIA 1937 R. STAN BIERNY

		zł	gr
1. Kapitał zakładowy		100.000.000	—
2. Ogólny fundusz rezerwowy		17.516.786	66
3. Fundusze rezerwowe listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych		17.695.554	87
4. Fundusz Oddłużenia		50.865.904	46
5. Fundusz specjalny rezerwowy na pokrycie wątpliwych należności		108.000	—
6. Inne rezerwy specjalne		3.045.304	24
7. Fundusze zasiłkowe na cele naukowe i społeczne		487.249	64
8. Fundusz emerytalny		10.658.789	88
9. Amortyzacja nieruchomości i ruchomości		5.042.011	43
10. Lokaty terminowe skarbowe		18.142.913	50
11. Wkłady terminowe i na książeczki oszczędnościowe		73.237.461	54
12. Rachunki czekowe		56.931.164	17
13. Redyskonto:			
a) weksli	149.861.186,96		
b) akceptów Banku Akceptacyjnego	33.989.909,—	183.851.095	96
14. Bank Akceptacyjny za kredyty akceptacyjne		34.203.291	—
15. Banki „Nostro" zagraniczne		12.427.355	26
16. Emisja:			
a) listów zastawnych	156.229.082,—		
b) obligacyj melioracyjnych	70.516.500,—	226.745.582	—
17. Wylosowane listy zastawne w obiegu		446.462	—
18. Fundusz umorzenia listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych		9.768	35
19. Kupony płatne w obiegu		5.621.627	89
20. Raty przedterminowe pożyczek emisyjnych		36.574	23
21. Wierzyciele z tytułu nabytych majątków		1.926.541	01
22. Wierzyciele z tytułu komisowej parcelacji majątków		76.157	19
23. Zadatki i wpłaty na nabyte grunty		1.898.432	99
24. Raty przedterminowe pożyczek gotówkowych amortyzacyjnych		145	12
25. Raty przedterminowe dłużników za nabyte grunty		22.976	26
26. Dostawcy towarów		377.469	18
27. Rozrachunek z Rządem		11.209.963	88
28. Różni wierzyciele		24.006.176	75
29. Sumy przechodnie		2.873.856	88
30. Przejściowe pozostałości kredytowe różnych rachunków		2.870.438	20
31. Rachunek bieżący Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej		4.993.394	33
32. Sumy do dyspozycji Skarbu z funduszów administrowanych		4.628.962	60
33. Procenty i prowizje roku przyszłego		1.208.948	91
34. Czysty zysk za rok 1936		425.548	56
Suma bilansowa		873.591.908	94
1. Fundusze administrowane:			
a) Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych	645.816.434,51		
b) innych ministerstw	49.372.512,13	695.188.946	64
w tym Ministerstwa Skarbu: dotacja na rezerwę zbożową 40.000.000,—.			
2. Masa wierzytelności Banku Akceptacyjnego		41.283.232	53
3. Różni za inkaso		3.737.018	25
4. Wierzyciele z tytułu udzielonych gwarancyj		174.000	—
5. Różni za depozyty obce		185.901.617	10
Ogółem		1.799.876.723	46

STRATY

	zł	gr
Koszty handlowe	9.479.317	78
Amortyzacja nieruchomości	293.019	31
Amortyzacja ruchomości	326.401	05
Odpisy na straty	637.429	96
Rezerwa na ewentualne straty na papierach wartościowych	500.000	—
Rezerwa na popieranie spółdzielczości i podniesienie gospodarcze wsi	200.000	—
Rezerwa na pokrycie kosztów budowy chłodni, budynku administracyjnego i urządzeń gospodarczych w Państwowych Przetwórniach Mięsnych w Chodorowie i Dębicy	380.000	—
Różnice kursowe na papierach wartościowych	10.954	39
Dopłata do funduszu emerytalnego	852.142	75
Różne straty	223.238	07
Czysty zysk	425.548	56
	13.328.051	87
Koszty handlowe funduszów administrowanych	3.575.044	83
	16.903.096	70

ZYSKI

	zł	gr
Procenty i prowizje	11.631.124	53
Różnice kursowe na walutach i korespondentach zagranicznych	23.398	51
Zysk na nawozach sztucznych	324.516	62
Zysk na przetwórstwie rolniczym	542.175	26
Zysk na administracji i parcelacji majątków	279.009	76
Administracja nieruchomości	73.906	76
Różne zyski	453.920	43
	13.328.051	87
Zwroty ministerstw na pokrycie kosztów handlowych funduszów administrowanych	3.575.044	83
	16.903.096	70

OBJAŚNIENIA DO BILANSU ZA ROK 1936

STAN BIERNY

Poz. 1. **Kapitał zakładowy** — bez zmiany . . . . zł 100.000.000,—

Poz. 2. **Ogólny fundusz rezerwowy** wzrósł o kwotę zł 24.613,11 do zł 17.516.786,66
wskutek dopisania 35% czystego zysku za r. 1935.

Poz. 3. **Fundusze rezerwowe listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych** wzrosły o kwotę zł 153.711,12 do . . zł 17.695.554,87
wskutek dopisania: a) 30% czystego zysku za r. 1935 zł 21.096,96, b) zysku, osiągniętego z umorzenia obligacyj melioracyjnych drogą wycofania ich z portfelu Banku zamiast drogą losowania, zł 128.600,—, c) wpisowego od pożyczek w listach zastawnych, wypłaconych w roku sprawozdawczym, zł 3.471,25, d) zysku, osiągniętego z przedawnienia kuponów od listów zastawnych, zł 516,—, e) nadwyżki, uzyskanej z przedterminowej spłaty pożyczek wskutek sprzedaży nieruchomości z licytacji, zł 26,91.

Poszczególne fundusze rezerwowe wynosiły w dniu 31.XII.1936 r.:

1) ogólny fundusz rezerwowy listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych	zł	8.416.724,43
2) fundusz rezerwowy 8% listów zastawnych i $4^1/_2$% skonwertowanych, dawniej 8%	„	2.738.880,56
3) fundusz rezerwowy 7% listów zastawnych i $4^1/_2$% skonwertowanych, dawniej 7%, serii bez numeru	„	3.444.209,12
4) fundusz rezerwowy 7% listów zastawnych i $4^1/_2$% skonwertowanych, dawniej 7%, serii II-ej	„	22.990,39
5) fundusz rezerwowy $4^1/_2$% listów zastawnych serii I-ej	„	15.535,—
6) fundusz rezerwowy $4^1/_2$% obligacyj melioracyjnych skonwertowanych, dawniej 7%, serii I-ej	„	3.057.215,37

Poz. 4. **Fundusz Oddłużenia** wzrósł o kwotę zł 9.577.468,56 do . zł 50.865.904,46
W roku sprawozdawczym Skarb Państwa przekazał dodatkowo na Fundusz zł nom. 38.000.000,— w obligacjach 4% pożyczki konsolidacyjnej; w tym samym czasie odpisano na sfinansowanie ulg w poszczególnych działach kredytu: w gotówce zł 16.138.831,44, w papierach wartościowych zł 12.283.700,—, ogółem zł 28.422.531,44.

Poz. 5. **Fundusz specjalny rezerwowy na pokrycie wątpliwych należności** — bez zmiany . . . . zł 108.000,—

Poz. 6. **Inne rezerwy specjalne** . . . . zł 3.045.304,24

Na rachunku tym figurują następujące fundusze: a) na pokrycie ewentualnych strat na papierach wartościowych zł 550.000,—, b) na pokrycie ewentualnych różnic kursowych przy obrocie i lokatach listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych zł 1.642.958,40, c) na obniżenie względnie bonifikatę oprocentowania kredytów krótkoterminowych zł 87.845,84, d) na cele związane z emigracją zł 34.500,—, e) na pokrycie kosztów inwestycyj w państwowych przetwórniach mięsnych zł 380.000,—, f) na pokrycie ewentualnych strat na przetwórstwie rolniczym zł 350.000,—.

Poz. 7. **Fundusze zasiłkowe na cele naukowe i społeczne** wzrosły o kwotę zł 472.249,64 do . . . . zł 487.249,64

W roku sprawozdawczym dopisano 15% czystego zysku za r. 1935 zł 10.549,64, zarezerwowano z zysku za r. 1936 zł 200.000,— oraz przeniesiono z rachunku „Inne rezerwy specjalne" zł 330.000,—; w tym samym czasie udzielono zasiłków na sumę zł 68.300,—.

Poz. 8. **Fundusz emerytalny** wzrósł o kwotę zł 5.482.491,44 do . . zł 10.658.789,88

W roku sprawozdawczym dopisano składki pracowników i dopłaty Banku oraz procenty od kapitałów, ogółem zł 5.579.559,55; w tym samym czasie wypłacono: emerytur na sumę zł 93.762,39, odpraw pośmiertnych na sumę zł 790,— oraz tytułem zwrotu składek zł 2.515,72, ogółem zł 97.068,11.

Poz. 10. **Lokaty terminowe skarbowe** wzrosły o kwotę zł 5.842.913,50 do . . . . zł 18.142.913,50

głównie wskutek utworzenia nowych lokat — patrz niżej a) i b).
Na rachunku tym figurują następujące lokaty: a) na kredyty na spłatę działów rodzinnych i inne cele rolnicze zł 10.002.348,10, b) na pożyczki inwestycyjne dla usprawnienia obrotu artykułami rolnymi zł 5.333.125,63, c) na pomoc rolnikom woj. poznańskiego, poszkodowanym przez suszę w r. 1935, zł 507.439,77, na cele parcelacyjne zł 1.200.000,— oraz na pomoc kredytową dla rolnictwa zł 1.100.000,—.

Poz. 11. **Wkłady terminowe i na książeczki oszczędnościowe** wzrosły o kwotę zł 11.132.690,97 do . . . . zł 73.237.461,54

W tym: wkłady instytucyj państwowych zł 33.911.959,17, instytucyj publicznych zł 22.586.851,25, prywatne zł 16.738.651,12.
Podział według terminów płatności: wkłady za wypowiedzeniem 1-miesięcznym zł 6.521.655,38, 3-miesięcznym zł 3.601.077,—, 6-miesięcznym i dłuższym zł 51.982.464,17, wkłady o specjalnym charakterze (z ustawy o wykonaniu reformy rolnej i t. p.) z uwarunkowanymi terminami płatności zł 8.602.877,87, wkłady oszczędnościowe zł 2.529.387,12.

Poz. 12. **Rachunki czekowe** wzrosły o kwotę zł 11.460.396,27 do zł 56.931.164,17

W tym: rachunki instytucyj państwowych zł 17.725.182,33, instytucyj publicznych zł 12.179.813,78, prywatne zł 27.026.168,06.

Poz. 13. **Redyskonto** wzrosło o kwotę zł 4.199.702,42 do . . . . . zł 183.851.095,96

W tym: weksle z operacyj własnych zł 59.036.186,96, weksle z operacyj zleconych zł 90.825.000,— oraz akcepty Banku Akceptacyjnego zł 33.989.909,—.

Poz. 15. **Banki Nostro zagraniczne**

wzrosły o kwotę zł 1.067.145,65 do . . . . zł 12.427.355,26

W roku sprawozdawczym uzyskano większych kredytów na sumę £ 75.000, spłacono zaś na sumę £ 50.000.

Poz. 16. **Emisja listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych**

zmniejszyła się o kwotę zł w zł. 16.613.574,— do zł w zł. 226.745.582,—

Ruch listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych w r. 1936:

a) listy zastawne:

Stan w dniu 31.XII.1935 r.		zł w zł. 157.718.156,—
Emitowano w r. 1936		„ „ „ 1.388.500,—
		zł w zł. 159.106.656,—
Wycofano z obiegu wskutek:		
amortyzacji pożyczek . . .	zł w zł. 915.492,—	
przedterminowych spłat . .	„ „ „ 752.980,—	
przeniesienia pożyczek na F.O.R.R.	„ „ „ 507.196,—	
skreślenia kapitału pożyczek z Funduszu Oddłużenia . .	„ „ „ 701.906,—	„ „ „ 2.877.574,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.		zł w zł. 156.229.082,—

b) obligacje melioracyjne:

Stan w dniu 31.XII.1935 r.		zł w zł. 85.641.000,—
Wycofano w r. 1936 z obiegu wskutek:		
amortyzacji pożyczek . . .	zł w zł. 643.000,—	
przedterminowych spłat . .	„ „ „ 103.000,—	
skreślenia kapitału pożyczek z Funduszu Oddłużenia . .	„ „ „ 14.378.500,—	„ „ „ 15.124.500,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.		zł w zł. 70.516.500,—

Ruch poszczególnych seryj listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych w r. 1936:

	Stan w dniu 31.XII. 1935 r. zł w zł.	Emitowano w r. 1936 zł w zł.	Wycofano w r. 1936 zł w zł.	Stan w dniu 31.XII. 1936 r. zł w zł.
a) listy zastawne:				
1) 8% L. Z.	8.603.010	—	47.988	8.555.022
2) 4½% L. Z. skonwertowane, dawniej 8%	49.192.946	—	1.023.486	48.169.460
3) 7% L. Z. serii bez numeru	9.526.000	—	46.400	9.479.600
4) 4½% L. Z. skonwertowane, dawniej 7%, serii bez numeru	82.552.900	—	1.497.200	81.055.700
5) 7% L. Z. serii II-ej . .	218.000	—	1.200	216.800
6) 4½% L. Z. skonwertowane, dawniej 7%, serii II-ej	3.709.100	—	186.200	3.522.900
7) 4½% L. Z. serii I-ej . .	3.916.200	1.388.500	75.100	5.229.600
	157.718.156	1.388.500	2.877.574	156.229.082
b) obligacje melioracyjne:				
4½% obligacje melioracyjne, dawniej 7%, serii I-ej . .	85.641.000	—	15.124.500	70.516.500
Ogółem . .	243.359.156	1.388.500	18.002.074	226.745.582

Poz. 17. **Wylosowane listy zastawne w obiegu**

	Stan w dniu 31.XII. 1935 r. zł w zł.	Wylosowano w r. 1936 zł w zł.	Zrealizowano w r. 1936 zł w zł.	Stan w dniu 31.XII. 1936 r. zł w zł.
1) 8% L. Z.	153.596	47.988	159.960	41.624
2) 4½% L. Z. skonwertowane, dawniej 8%	—	280.704	153.166	127.538
3) 7% L. Z. serii bez numeru	104.800	46.400	122.200	29.000
4) 4½% L. Z. skonwertowane, dawniej 7%, serii bez numeru	—	476.300	261.000	215.300
5) 7% L. Z. serii II-ej . . .	1.000	1.200	1.100	1.100
6) 4½% L. Z. skonwertowane, dawniej 7%, serii II-ej	—	20.900	11.400	9.500
7) 4½% L. Z. serii I-ej . .	18.100	42.000	37.700	22.400
Razem . .	277.496	915.492	746.526	446.462

Poz. 18. **Fundusz umorzenia listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych** . . . . zł w zł. 9.768,35

Obroty na rachunku tym wynosiły:

a) fundusz umorzenia listów zastawnych:

Stan w dniu 31.XII.1935 r. . . . . zł w zł. 77.893,17

Do przeniesienia zł w zł. 77.893,17

Z przeniesienia	zł w zł. 77.893,17
W roku sprawozdawczym dopisano na umorzenie kapitału pożyczek w listach zastawnych w związku z zapadającymi ratami oraz gotówkowe końcówki, powstałe przy przedterminowej spłacie i przy częściowym skreśleniu kapitału pożyczek w związku z oddłużeniem	„ „ „ 844.711,67
	zł w zł. 922.604,84
Odpisano na umorzenie kapitału pożyczek w listach zastawnych	„ „ „ 915.750,—
Stan w dniu 31.XII. 1936 r.	zł w zł. 6.854,84

b) fundusz umorzenia obligacyj melioracyjnych:

Stan w dniu 31.XII.1935 r.	zł w zł. 1.057,74
Dopisano w r. 1936 na umorzenie kapitału pożyczek w obligacjach melioracyjnych w związku z zapadającymi ratami oraz gotówkowe końcówki, powstałe przy przedterminowej spłacie i przy częściowym skreśleniu kapitału pożyczek w związku z oddłużeniem . . .	„ „ „ 653.355,77
	zł w zł. 654.413,51
Odpisano na umorzenie kapitału pożyczek w obligacjach melioracyjnych	„ „ „ 651.500,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.	zł w zł. 2.913,51

Poz. 19. **Kupony płatne w obiegu** . . . . zł w zł. 5.621.627,89

W tym kupon za drugie półrocze r. 1936, płatny dnia 2.I.1937 r., zł w zł. 5.383.120,12. W roku sprawozdawczym dopisano wartość kuponów, płatnych dnia 1.VII.1936 r. oraz dnia 2.I.1937 r.: od listów zastawnych zł w zł. 7.610.073,25 oraz od obligacyj melioracyjnych zł w zł. 3.488.321,25, razem zł w zł. 11.098.394,50, odpisano zaś wartość zrealizowanych kuponów od listów zastawnych zł w zł. 7.643.548,27 i od obligacyj melioracyjnych zł w zł. 3.828.622,50, razem zł w zł. 11.472.170,77.

Poz. 21. **Wierzyciele z tytułu nabytych majątków** . . . . . . zł 1.926.541,01

Rachunek ten zmniejszył się o zl 5.181.315,97 głównie wskutek odpisania wierzytelności w wyniku dokonanych rozrachunków.

Poz. 27. **Rozrachunek z Rządem** . . . . zł 11.209.963,88

Na rachunku tym figurują: **Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych** — za fundusze, przekazane do dyspozycji Banku na obniżenie oprocentowania kredytów siewnych, mleczarskich, hodowlanych, klęskowych i innych zł 179.376,68, za wpłaty na rachunek inwestycyjno-amortyzacyjny państwowych przetwórni mięsnych zł 650.928,06, za sumy zadysponowane z Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej dla urzędów wojewódzkich zł 2.200.476,06, różne zł 216.693,97, razem zł 3.247.474,77; **Ministerstwo Skarbu** — za procenty od lokat skarbowych i innych należności zł 4.619.787,92, za dotacje

na umorzenie 7% i 8% listów zastawnych, nieobjętych konwersją, w okresie 3-letniej karencji dla spłaty kapitału pożyczek zł 1.371.456,—, różne zł 1.898.645,19, razem zł. 7.889.889,11; **inne Ministerstwa** — zł 30.500,—; **Skarb Śląski** — za fundusz na popieranie spółdzielczości zł 42.100,—.

Poz. 28. **Różni wierzyciele** . . . . zł 24.006.176,75

W tym: wierzyciele w związku z parcelacją i eksploatacją majątków własnych i komisowych zł 3.735.756,19, rezerwy na pokrycie różnych wydatków i ewentualnych pretensyj zł 4.020.138,56, rezerwy na umorzenie kredytów, pochodzących ze spisanych lokat skarbowych, zł 702.331,95, rezerwy na bonifikatę odsetek zwłoki od odroczonych należności z tytułu pożyczek w listach zastawnych oraz oprocentowania i dodatku administracyjnego od zakwalifikowanych do skreślenia pożyczek w obligacjach melioracyjnych zł 4.009.397,58, rezerwy na należności ustalone do odpisania z Funduszu Oddłużenia zł 6.690.750,78, różne zł 4.847.801,69.

Poz. 3. **Papiery wartościowe własne**

wzrosły o kwotę zł 26.231.964,14 do . . . . zł 44.612.620,51

Zmiany na tym rachunku w okresie sprawozdawczym wiążą się głównie z obrotami na rachunku Funduszu Oddłużenia (patrz poz. 4 stanu biernego). Z sumy zł 44.612.620,51 przypadało na: a) papiery państwowe zł 30.693.910,06, b) listy zastawne i obligacje melioracyjne Banku zł 13.691.271,91, c) inne papiery procentowe pupilarne zł 227.438,54. Papiery obliczono do bilansu po średnim kursie giełdowym w grudniu r. 1936 lub po cenie kupna.

Poz. 4. **Akcje i udziały** zwiększyły się o kwotę zł 631.660,25 do zł 11.843.062,85

W tym: a) **akcje:** Banku Polskiego zł 107.607,50, Banku Akceptacyjnego w Warszawie zł 2.400.000,—, Banku Handlowego w Łodzi zł 75.900,—, Krajowego Tow. Melioracyjnego w Warszawie zł 443.170,—, Ziemskiego Tow. Parcelacyjnego we Lwowie zł 250.000,—, Cukrowni Rolniczej „Podole" we Lwowie zł 570.000,—, inne zł 23,—, razem zł 3.846.700,50; b) **udziały:** w Chłodni i Składach Portowych w Gdyni zł 5.500.000,—, w Przedsiębiorstwie Osadniczym „Ślązak" w Katowicach zł 1.975.000,—, w Kasie Targowej w Warszawie zł 500.000,—, w Centrali Obrotu Nasionami Oleistymi w Warszawie zł 7.500,—, w Małopolskich Zakładach Melioracyjnych i Technicznych we Lwowie zł 8.562,35, w Zakładach Nakładczych Przemysłu Chalupniczego we Lwowie zł 5.000,—, w Spółdzielni Producentów Ryb w Wilnie zł 300,—, razem zł 7.996.362,35.

Poz. 5. **Papiery procentowe funduszu rezerwowego listów zastawnych i obligacyj melioracyjnych**

zmalały o kwotę zł 711.789,45 do . . . . zł 6.813.617,98

W tym: pożyczki państwowe zł 3.451.632,14, inne papiery procentowe pupilarne zł 3.361.985,84. Papiery obliczono do bilansu po kursie giełdowym z dnia 31.XII.1936 r. lub według wartości książkowej.

Poz. 6. **Weksle zdyskontowane** wzrosły o kwotę zł 706.520,69 do zł 156.149.172,91

przy czym stan weksli z operacyj własnych zwiększył się o kwotę zł 9.620.666,37 do kwoty zł 65.324.172,91, natomiast stan weksli z operacyj zleconych zmniejszył się o kwotę zł 8.914.145,68 do zł 90.825.000,—.

Poz. 7. **Akcepty Banku Akceptacyjnego**

zmniejszyły się o kwotę zł 2.347.472,— do . . . . zł 34.203.291,—

Rachunek ten obejmuje akcepty Banku Akceptacyjnego, otrzymane na podkład skonwertowanych kredytów krótko- i średnioterminowych, figurujących w bilansie pod poz. 15 stanu czynnego. Akcepty te redyskontowane są w Banku Polskim.

Poz. 8. **Weksle protestowane** zmalały o kwotę zł 175.497,24 do zł 1.082.112,31

Poz. 9. **Pożyczki zabezpieczone wekslami i innymi dokumentami**

zmalały o kwotę zł 8.715.534,93 do . . . . zł 77.247.876,02

głównie wskutek przeniesienia na rachunek „Należności z układów konwersyjnych" pożyczek, co do których zawarto układy na Bank Akceptacyjny.

Podział pożyczek:

pożyczki zabezpieczone	wekslami . . .	zł 41.243.076,58
„ „	skryptami dłużnymi	„ 4.548.550,89
„ „	towarami	„ 843.678,50
„ „	książeczkami oszczędnościowymi P.K.O.	„ 1.358.989,28
otwarty kredyt		„ 29.253.580,77

Poz. 10. **Pożyczki towarowe** zmalały o kwotę zł 754.831,86 do . . zł 5.121.376,75

Pożyczki te wiążą się głównie z finansowaniem przez Bank dostawy nawozów sztucznych.

Poz. 12. **Dłużnicy za nabyte grunty** . . . . zł 38.577.585,20

Na rachunku tym figurują należności z tytułu reszty ceny sprzedaży gruntów, pochodzących z parcelacji majątków Banku, a mianowicie: należności spłacane systemem amortyzacyjnym zł 27.710.319,36, należności spłacane w zwykłych ratach zł 10.004.964,—, raty zapadłe należności amortyzacyjnych zł 862.301,84. W roku sprawozdawczym rachunek ten wzrósł o zł 8.969.123,72 wskutek akcji parcelacyjnej.

Poz. 13. **Pożyczki amortyzacyjne gotówkowe**

zmalały o kwotę zł 73.468,42 do . . . . zł 1.498.895,03

Suma ta obejmuje pożyczki, udzielone na terenie woj. śląskiego z państwowego funduszu kredytowego na spłatę uciążliwych zobowiązań i inwestycje rolne oraz z górnośląskiego bankowego funduszu ulgowego na pomoc kredytową dla osadników.

Poz. 15. **Należności z układów konwersyjnych**

wzrosły o kwotę zł 16.436.042,08 do . . . . zł 55.779.053,66

Wzrost ten jest wynikiem dalszego przeniesienia z poszczególnych rachunków bilansowych tych należności, na które zawarto układy na Bank Akceptacyjny.

Poz. 17. **Pożyczki udzielone z dotacyj skarbowych** . . . . . zł 2.659.775,02

W tym pożyczki: na inwestycje, związane z usprawnieniem obrotu artykułami rolnymi, zł 1.525.820,73, na inwestycje dla gospodarstw dotkniętych klęską posuchy zł 383.040,81 oraz na spłatę działów rodzinnych zł 750.913,48.

Poz. 19. **Rozrachunek z Rządem** . . . . zł 65.426.842,96

W tym: **Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych** — za przejęte na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej pożyczki długoterminowe w listach zastawnych jak również pożyczki krótkoterminowe (patrz sprawozdanie szczegółowe) zł 51.562.010,56, różne zł 1.189.285,82, razem zł 52.751.296,38; **Ministerstwo Skarbu** — za dopłaty do ulgowego oprocentowania pożyczek w listach zastawnych i obligacjach melioracyjnych zł 2.686.588,41, za dopłaty na umorzenie listów zastawnych, nieobjętych konwersją, w okresie 3-letniej karencji dla spłaty kapitału pożyczek zł 1.371.456,—, za bonifikatę procentów od kredytów pod rejestrowy zastaw zboża i zaliczkowych kredytów zbożowych zł 908.144,32, za rozrachunki w związku ze zleconymi operacjami zł 3.879.050,23, różne zł 3.516.274,05, razem zł 12.361.513,01; **inne Ministerstwa** — zł 314.033,57.

Poz. 20. **Różni dłużnicy** . . . . zł 8.953.278,82

W tym: dłużnicy w związku z parcelacją i eksploatacją majątków własnych i komisowych zł 340.972,69, zaliczki na budowę gmachów Banku zł 439.470,79, zaliczki na budowę chłodni w Warszawie zł 1.966.684,03, zaliczki personelu Banku zł 692.441,55, nieruchomości nabyte w poszukiwaniu należności Banku zł 1.371.862,48, różne zaliczki i wydatki zwrotne zł 2.799.926,62, inne zł 1.341.920,66.

Poz. 22. **Należności w dochodzeniu sądowym**

zmalały o kwotę zł 4.795.004,75 do . . . . . . zł 13.611.108,72

głównie dzięki wycofaniu z egzekucji kredytów, skonwertowanych na Bank Akceptacyjny.

Poz. 25. **Pożyczki w listach zastawnych i obligacjach melioracyjnych**

zmniejszyły się o kwotę zł w zł. 16.613.574,— do zł w zł. 228.117.038,—

a) **pożyczki w listach zastawnych:**

Stan w dniu 31.XII.1935 r.			zł w zł. 159.089.612,—
Wypłacono w r. 1936			„ „ „ 1.388.500,—
			zł w zł. 160.478.112,—
Spisano na raty	zł w zł.	915.492,—	
Spłacono przed terminem . .	„ „ „	752.980,—	
Skreślono z Funduszu Oddłużenia	„ „ „	701.906,—	
Przeniesiono na F. O. R. R. .	„ „ „	507.196,—	„ „ „ 2.877.574,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.			zł w zł. 157.600.538,—

b) pożyczki w obligacjach melioracyjnych:

Stan w dniu 31.XII.1935 r.		zł w zł. 85.641.000,—
Spisano w r. 1936 na raty .	zł w zł. 643.000,—	
Spłacono przed terminem . .	„ „ „ 103.000,—	
Skreślono z Funduszu Oddłużenia	„ „ „ 14.378.500,—	„ „ „ 15.124.500,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.		zł w zł. 70.516.500,—

Stan pożyczek w listach zastawnych w dniu 31.XII.1936 r. większy jest od stanu emisji o kwotę zł 1.371.456,—. Różnica ta odpowiada sumie wylosowanych w czasie trwania karencji dla spłaty kapitału pożyczek — 7% i 8% listów zastawnych, nieobjętych konwersją, t. j. znajdujących się na wolnym rynku. Losowanie tych listów odbywało się normalnie, mimo że dłużnicy wskutek konwersji pożyczek korzystali z 3-letniego okresu karencyjnego i przedłużonego okresu umorzenia. Wydatki, związane z amortyzacją 7% i 8% listów zastawnych, pokryte zostały z budżetu Państwa zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 20 grudnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr 115, poz. 950) oraz § 5 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 6 lutego 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 7, poz. 47).

Poz. 26. **Należności z tytułu skonwertowanych zaległości od pożyczek emisyjnych** zmalały o kwotę zł 3.699.698,33 do zł 41.274.047,60

Na rachunku tym figurują zaległości z tytułu rat od pożyczek w listach zastawnych w kwocie zł 26.377.548,45 i obligacjach melioracyjnych w kwocie zł 14.896.499,15, powstałe przed dniem 1.VII.1934 r. i odroczone bezprocentowo do dnia 1.I.1938 r. Po upływie terminu odroczenia zaległości te rozłożone być mają na raty lub też skonwertowane na dodatkowe pożyczki amortyzacyjne z okresem umorzenia, nie przekraczającym 40 lat, przy oprocentowaniu $4^{1}/_{2}$% rocznie. Zmniejszenie się stanu rachunku nastąpiło dzięki bonifikatom, udzielonym z Funduszu Oddłużenia, przeniesieniom na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej w związku z przejęciem pożyczek przez Skarb Państwa, spłatom dokonanym przez dłużników i t. p.

Poz. 28. **Raty pożyczek w listach zastawnych i obligacjach melioracyjnych**

wzrosły o kwotę zł w zł. 3.736.700,88 do . . . zł w zł. 13.008.962,45

W tym: raty pożyczek w listach zastawnych zł w zł. 6.315.561,34, raty pożyczek w obligacjach melioracyjnych zł w zł. 6.693.401,11.

W roku sprawozdawczym dopisano do rat pożyczek w listach zastawnych: ratę płatną dnia 1.IV.1936 r. zł w zł. 4.772.306,92 i dnia 1.X.1936 r. zł w zł. 4.767.784,21, razem zł w zł. 9.540.091,13; w tym samym czasie odpisano: z tytułu dopłat do oprocentowania i innych bonifikat zł w zł. 2.467.058,95, z tytułu dokonanych przez dłużników wpłat zł w zł. 5.016.859,10 i z różnych tytułów zł w zł. 151.279,65.

Do rat pożyczek w obligacjach melioracyjnych dopisano: ratę płatną dnia 1.IV.1936 r. zł w zł. 2.263.116,44 i dnia 1.X.1936 r. zł w zł. 1.869.970,56, razem zł w zł. 4.133.087,—, natomiast odpisano: z tytułu bonifikat zł w zł. 1.096.944,95, z tytułu dokonanych przez dłużników wpłat zł w zł. 1.201.938,44 i z różnych tytułów zł w zł. 2.396,16.

Poz. 30. **Majątki własne w parcelacji** . . . . zł 16.230.200,65

W roku sprawozdawczym wartość bilansowa majątków zmniejszyła się wskutek akcji parcelacyjnej o zł 9.601.190,99.

Poz. 32. **Lokata funduszu emerytalnego** . . . . zł 10.411.856,13

Na powyższą sumę składają się: papiery procentowe zł 1.273.397,19, składki należne od Z. U. S. za pracowników, ustalonych w latach 1934, 1935 i 1936, zł 2.563.458,94, oprocentowany wkład w Banku zł 6.150.000,—, nieruchomości zł 425.000,—.

Poz. 33. **Nieruchomości** . . . . zł 12.036.261,49

Na rachunku tym figurują gmachy Banku w Gdyni, Grudziądzu, Katowicach, Lublinie, Lwowie, Łucku i Warszawie, ponadto dom mieszkalny w Warszawie, przy ul. Szczęśliwickiej 25, i nieruchomość w Zakopanem.

OBJAŚNIENIA DO SPRAWOZDANIA PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO ZA ROK 1936

DŁUGOTERMINOWY KREDYT EMISYJNY

Kredyt w listach zastawnych

Akcja kredytowa

Ponieważ stan rynku lokacyjnego w r. 1936 wciąż jeszcze nie pozwalał na wznowienie działalności emisyjnej w szerszym zakresie, operacje więc Banku w tej dziedzinie ograniczały się w dalszym ciągu do udzielania pożyczek w $4^1/_2$% listach zastawnych serii I-ej. Listy te, jak wiadomo, nie są ani lokowane na rynku, ani też dopuszczone do obrotu na giełdzie, na zasadzie bowiem specjalnych umów, zawieranych z dłużnikami, muszą być one składane do depozytu na okres 10 lat od chwili udzielenia pożyczki, przy czym w ciągu tego czasu nie wolno listów bez zgody Banku podejmować. Za przedmiot transakcji natomiast służyć mogą certyfikaty depozytowe, wydane na podstawie listów. Poza tym listy te przyjmowane są przez Skarb Państwa na zapłatę niektórych podatków oraz przez Państwowy Bank Rolny i Bank Gospodarstwa Krajowego na pokrycie niektórych należności.

Wobec ograniczonych możliwości zużytkowania $4^1/_2$% listów zastawnych serii I-ej, oparta na nich akcja kredytowa nie przybrała dotąd poważniejszych rozmiarów. Ogólna suma pożyczek, wypłaconych od uruchomienia akcji t. j. od r. 1933, wynosi 5.694 tys. zł, z czego na okres sprawozdawczy przypada 1.389 tys. zł. Pożyczki udzielane są na kupno gruntów, pochodzących z parcelacji majątków ziemskich.

Akcja oddłużeniowa

Jeśli chodzi o akcję oddłużeniową w dziale kredytu długoterminowego w listach zastawnych, Bank w okresie sprawozdawczym zakończył całkowicie prace, związane z wykonaniem planu ulg, opartego na ustawodawstwie z końca r. 1934. Plan ten zresztą uległ w toku realizacji dość poważnemu rozszerzeniu.

Przede wszystkim na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 12.XII.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 109, poz. 968) rozciągnięto dopłaty do oprocentowania pożyczek, przewidziane początkowo dla czterech jedynie kolejnych rat półrocznych, płatnych: 1.X.1934 r., 1.IV. i 1.X.1935 r. oraz 1.IV.1936 r., także na ratę, płatną 1.X.1936 r., z tą tylko poprawką, że dla pożyczek dawnych, objętych konwersją, utrzymano dopłaty w niezmienionej wysokości $1^1/_2$% rocznie od sumy nominalnej długu, natomiast dla pożyczek nowych, nie podlegających konwersji, obniżono je do 1,42%. Ponadto zniesiono obowiązujące dotąd wyłączenie od dopłat pożyczek inwestycyjnych, zahipotekowanych na gospodarstwach o obszarze powyżej 100 ha. Z dalszych korektyw, wprowadzonych do pierwotnego planu ulg, wymienić należy skreślenie 40% nieumorzonego kapitału pożyczek, udzielonych na terenie woj. śląskiego na kupno gruntu z parcelacji. Pożyczki te, według pierwotnego planu, nie korzystały z ulg pod postacią redukcji należności. Wreszcie wspomnieć

trzeba o powiększeniu odpisów, przewidzianych dla nabywców gruntu, którzy zaciągnęli pożyczki w okresie spadku złotego i ponieśli nadmierne straty na kursie listów zastawnych. Nabywcom tym odpisano zrazu 15% — 20% nieumorzonego kapitału długu, niezależnie od bonifikaty nadwyżek kapitału ponad połowę szacunku gospodarstwa. Obecnie zaś skreślono im dodatkowo taką część pożyczek, aby po uwzględnieniu wszystkich odpisów na każde 80 jednostek efektywnego kapitału, uzyskanego przez nabywców za listy zastawne, przypadało nie więcej niż 100 jednostek nominalnego długu. Jednocześnie zbonifikowano im również procenty i dodatek administracyjny od skreślonego kapitału za czas od chwili zaciągnięcia pożyczki, zaliczając je na pokrycie zaległych względnie bieżących rat. Dzięki tak pomyślanym odpisom zapewniono dłużnikom, poszkodowanym wskutek spadku złotego, całkowite wynagrodzenie poniesionych strat.

Dotychczasowe wyniki akcji oddłużeniowej w dziale kredytu długoterminowego w listach zastawnych podaje następujące zestawienie:

		w tys. zł.
Umorzono kapitału pożyczek		9.181*)
z czego:		
udzielonych w granicach ponad $1/2$ szacunku	7.919	
„ w okresie spadku złotego	902	
„ na terenie woj. śląskiego	316	
tytułem indywidualnych ulg	44	
Dopłacono do oprocentowania pożyczek		5.494
z czego:		
w ratach, płatnych 1.X.1934 r., 1.IV. i 1.X.1935 r. oraz 1.IV.1936 r.	4.325	
w racie, płatnej 1.X.1936 r.	1.169	
Zbonifikowano procentów i dodatku administracyjnego od skreślonego kapitału pożyczek, udzielonych w okresie spadku złotego		571
Zbonifikowano rat bieżących		451
z czego:		
dłużnikom dotkniętym klęską powodzi	275	
„ „ „ posuchy	140	
tytułem indywidualnych ulg	36	
Odroczono zaległych należności		27.500
Przeniesiono na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej		
kapitału pożyczek		56.012*)
dodatkowych należności		7.121

Dodatkowe ulgi

Dodatkowe ulgi, zaprojektowane przez Bank w okresie sprawozdawczym dla usunięcia wszelkich pozostałych jeszcze przerostów w obciążeniu poszczególnych warsztatów rolnych i ostatecznego zamknięcia całości akcji kon-

*) suma nominalna.

wersyjno-oddłużeniowej, przewidują w zakresie kredytu długoterminowego w listach zastawnych:

a) dalszą częściową bonifikatę kapitału pożyczek i zaległych rat, stosowaną indywidualnie według uznania Banku w wypadkach, gdy dłużnik znajduje się w szczególnie niekorzystnych warunkach;

b) dalsze przedłużenie dopłat do oprocentowania pożyczek przez rozciągnięcie ich na raty: kwietniową i październikową 1937 r., mianowicie w wysokości 1,5% wzgl. 1,42% od nominalnego kapitału w stosunku rocznym, podobnie jak przy racie październikowej 1936 r.

Łączna kwota, preliminowana na sfinansowanie uzupełniających ulg, wynosi 10,4 mln zł, z czego na dodatkowe bonifikaty kapitału pożyczek i zaległych rat przypada 8,0 mln zł, a na dodatkowe dopłaty do oprocentowania pożyczek — 2,4 mln zł. Poza tym projekt przewiduje osobno kwotę 2,0 mln zł na pokrycie ewentualnych strat Banku na nieruchomościach, przejętych w wyniku poszukiwania należności z tytułu pożyczek w listach zastawnych.

Rozwój kredytu

Dotychczasowy rozwój kredytu w listach zastawnych obrazują następujące cyfry:

a) **4 1/2% pożyczki skonwertowane, dawniej 8% i 7%:**

Wypłacono pożyczek w l. 1925 — 1932 t. j. przez cały czas trwania emisji 8% i 7% listów zastawnych do chwili jej zamknięcia i skonwertowania pożyczek		zł w zł. 248.502.942,—
Spisano do końca r. 1936 na raty amortyzacyjne . . .	zł w zł. 17.630.122,—	
Spłacono w tym samym czasie przed terminem . . .	„ „ „ 13.635.749,—	
Skreślono w l. 1935 — 36 w związku z oddłużeniem .	„ „ „ 9.180.627,—	
Przeniesiono w l. 1933—1936 na F. O. R. R. w związku z oddłużeniem	„ „ „ 55.685.506,—	„ „ „ 96.132.004,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.		zł w zł. 152.370.938,—

b) **pożyczki w 4 1/2% listach zastawnych serii I.:**

Wypłacono pożyczek od chwili rozpoczęcia emisji 4 1/2% listów zastawnych w r. 1933 do końca r. 1936		zł w zł. 5.693.800,—
Spisano w tym samym czasie na raty amortyzacyjne . .	zł w zł. 87.600,—	
Spłacono przed terminem .	„ „ „ 50.600,—	
Przeniesiono na F. O. R. R. w związku z oddłużeniem .	„ „ „ 326.000,—	„ „ „ 464.200,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.		zł w zł. 5.229.600,—

Ruch listów zastawnych

Ruch listów zastawnych podaje następujące zestawienie:

Emitowano do końca 1936 r. ogółem	zł w zł. 254.196.742,—
Wycofano w tym samym czasie z obiegu	„ „ „ 97.967.660,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.	zł w zł. 156.229.082,—

Bliższe szczegóły co do ruchu listów zastawnych w r. 1936 zawierają objaśnienia do bilansu.

W r. 1936 odbyły się dwa losowania listów zastawnych: jedno w dniu 1 maja, drugie w dniu 2 listopada. Wobec upływu karencji dla spłaty kapitału skonwertowanych pożyczek, losowanie obejmowało zarówno listy skonwertowane jak i nieskonwertowane.

Kurs giełdowy listów zastawnych utrzymał się w r. 1936 bez zmian w wysokości 94 za 100 dla 8% listów oraz 83,25 za 100 dla 7% listów. 4½% listy zastawne skonwertowane i 4½% listy serii I-ej, jak wiadomo, nie są wprowadzone na giełdę.

Kredyt w obligacjach melioracyjnych

Akcja oddłużeniowa

W dziale kredytu długoterminowego w obligacjach melioracyjnych dodatkowe ulgi, zaprojektowane przez Bank w celu ostatecznego zakończenia akcji oddłużeniowej, uzyskały moc prawną jeszcze w okresie sprawozdawczym dzięki ukazaniu się rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 21.X.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 84, poz. 588). Nowe ulgi idą głównie w kierunku powiększenia dotychczasowych skreśleń, upoważniając Bank do zastosowania następujących dodatkowych odpisów:

a) generalnej redukcji kapitału wszystkich pożyczek tak obliczonej, aby obciążenie, przypadające na 1 ha gruntu kredytowanej melioracji przed rozpoczęciem amortyzacji długu, nie wynosiło więcej niż 500 zł; wyjątek stanowią dwa przypadki, a mianowicie: 1) jeżeli pożyczka przeznaczona była na urządzenie gospodarstwa rybnego lub na uprawę wikliny, to pozostałe po bonifikacie obciążenie na 1 ha nie powinno przewyższać 1.000 zł, oraz 2) jeżeli pożyczka zaciągnięta była na przeprowadzenie melioracyj szczególnie kosztownych, np. na deszczownie, to obciążenie nie powinno przekraczać połowy nieumorzonego kapitału długu;

b) dalszej specjalnej redukcji kapitału tych pożyczek, które użyte były na zmeliorowanie gruntów, obciążonych jednocześnie pożyczkami w listach zastawnych, jeśli łączny dług przekracza ⅔ pierwotnego szacunku gospodarstwa, jak również tych pożyczek, które zużyto na wykonanie urządzeń melioracyjnych, wadliwie działających, jeśli złe działanie nie wynikło z winy dłużnika;

c) całkowitego skreślenia należności z tytułu pożyczek, zaciągniętych jedynie na pokrycie kosztów sporządzenia projektu melioracyjnego oraz kosztów zawiązania spółki wodnej.

Równocześnie z dalszą redukcją kapitału pożyczek rozporządzenie upoważniło Bank do częściowej bonifikaty rat, wymierzonych dłużnikom za

czas od 1.I.1931 r. do 30.VI.1936 r., zarówno wpłaconych jak i zaległych. W myśl rozporządzenia wysokość bonifikaty nie powinna przekraczać różnicy pomiędzy ratami, rzeczywiście wymierzonymi dłużnikom, a ratami, jakie wymierzyć by im należało, biorąc za podstawę kapitał, zmniejszony w wyniku redukcji do ustalonych ostatecznie norm, i oprocentowanie, obniżone do 3% w stosunku rocznym. Przyznane w ten sposób bonifikaty zarachowane być mają przede wszystkim na zaległe i bieżące raty, a dopiero po całkowitym ich pokryciu z kolei na kapitał długu.

Wreszcie rozporządzenie wprowadziło dodatkową karencję dla spłaty kapitału pożyczek na czas od 1.VII.1936 r. do 30.VI.1939 r., przedłużając w rezultacie okres ich umorzenia, łącznie z karencją, do lat 39.

Jak widać, uzupełniająca akcja oddłużeniowa w dziale kredytu melioracyjnego idzie bardzo daleko. Zapewnia ona członkom spółek wodnych bardzo poważne dodatkowe zmniejszenie obciążenia, sprowadzając je do poziomu, odpowiadającego całkowicie ich możliwościom płatniczym. To też akcja ta osiągnie niewątpliwie zamierzony cel, przynosząc gruntowne uporządkowanie i uzdrowienie niezmiernie doniosłego działu kredytu melioracyjnego. O rozmiarach dodatkowych ulg świadczy najlepiej suma, preliminowana na ich sfinansowanie. Wynosi ona 38,0 mln zł, z czego na redukcję kapitału, zarówno generalną jak specjalną, przypada 21,8 mln zł, a na bonifikatę rat amortyzacyjnych — 16,2 mln zł.

Co do bonifikaty rat, podkreślić należy z naciskiem, że rozciąga się ona nie tylko na należności zaległe, ale i wpłacone. Jest ona zatem tak pomyślana, że nie dopuszcza do niesprawiedliwego, a zarazem szkodliwego w skutkach, uprzywilejowania dłużników opieszałych na niekorzyść dłużników, wywiązujących się sumiennie z zaciągniętych zobowiązań.

Prace nad wprowadzeniem w życie dodatkowych ulg Bank podjął jeszcze w okresie sprawozdawczym, dążąc do najrychlejszego ich zakończenia.

Dotychczasowe rezultaty akcji oddłużeniowej w dziale kredytu w obligacjach melioracyjnych podaje następujące zestawienie:

		w tys. zł.
Umorzono kapitału pożyczek		38.589
z czego:		
na zasadzie przepisów z końca r. 1934	24.688	
„ „ „ „ „ 1936	13.901	
Dopłacono do oprocentowania pożyczek w ratach, płatnych 1.X.1934 r., 1.IV. i 1.X.1935 oraz 1.IV.1936 r.		2.793
Skreślono zaległych należności tytułem częśc. bonifikaty rat, wymierzonych w czasie od 1.I.1931 r. do 1.VII.1936 r. . . .		5.598
Zbonifikowano rat bieżących		44
z czego:		
dłużnikom dotkniętym klęską powodzi	32	
tytułem indywidualnych ulg	12	
Odroczono zaległych należności		19.417

Rozwój kredytu

Rozwój kredytu w obligacjach melioracyjnych ilustrują następujące cyfry:

$4^{1}/_{2}$% pożyczki skonwertowane, dawniej 7%:

Wypłacono pożyczek w l. 1928—1932, t. j. przez cały czas trwania emisji 7% obligacyj melioracyjnych do chwili jej zamknięcia i skonwertowania pożyczek . .		zł w zł. 112.482.000,—
Spisano do końca r. 1936 na raty amortyzacyjne	zł w zł. 1.944.000,—	
Spłacono w tym samym czasie przed terminem	„ „ „ 1.433.000,—	
Skreślono w l. 1935—36 w związku z oddłużeniem	„ „ „ 38.588.500,—	„ „ „ 41.965.500,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.		zł w zł. 70.516.500,—

Niewielka stosunkowo suma, spisana na amortyzację, tłumaczy się karencją dla spłaty kapitału pożyczek. Karencja rozciągała się pierwotnie na okres 3 lat od chwili wypłacenia kredytu. Rozporządzenie konwersyjne z r. 1933 okres ten przedłużyło do lat 6. Wreszcie ostatnie przepisy oddłużeniowe wprowadziły, jak wspomniano wyżej, dodatkową karencję, mianowicie na okres dalszych 3 lat, licząc od 1.VII.1936 r. do 30.VI.1939 r.

Ruch obligacyj melioracyjnych

Ruch obligacyj melioracyjnych podaje następujące zestawienie:

Emitowano w l. 1928—32 ogółem . .	zł w zł. 112.482.000,—
Wycofano z obiegu do końca r. 1936	„ „ „ 41.965.500,—
Stan w dniu 31.XII.1936 r.	zł w zł. 70.516.500,—

Bliższe dane co do ruchu obligacyj melioracyjnych zawierają objaśnienia do bilansu.

* * *

Spłata pożyczek

Rok 1936 przyniósł dalsze powiększenie się wpływów na rachunek rat pożyczek emisyjnych. Tym nie mniej stosunek ogólnej sumy wpływów do wymiaru rat kształtował się wciąż jeszcze niezadowalająco, o czym świadczy wzrost zaległości zarówno w dziale kredytu w listach zastawnych, jak i kredytu w obligacjach melioracyjnych.

W celu dokładnego zbadania przyczyn niedostatecznej spłaty pożyczek, budzącej zrozumiałe zastrzeżenia z uwagi na postępującą poprawę sytuacji w rolnictwie, Bank zarządził w końcu r. 1936 przeprowadzenie doraźnej lustracji gospodarstw, zalegających z większą ilością rat. Lustracja, dokonywana z pomocą przygotowanego odpowiednio personelu Banku, objąć ma w pierwszym rzędzie wszystkie większe skupienia dłużników, powstałe przy finansowaniu parcelacji majątków ziemskich.

Zebrane dotąd materiały, pochodzące z rozmaitych terenów, wykazują, że bezsprzecznie jedną z głównych przyczyn narastania zaległości w badanych gospodarstwach stanowi opieszałość ich właścicieli w regulowaniu należności. Według bowiem relacji lustratorów właściciele ci w większości wy-

padków albo rozmyślnie zwlekają z uiszczeniem zapadłych rat, kierując się fałszywym wyrachowaniem, albo też, co gorsza, uchylają się wręcz od dokonywania wpłat, powodując się złą wolą. Niemałą rolę odgrywają przy tym nieuzasadnione wystąpienia różnych czynników, które ciągłym żądaniem dalszych ulg wywołują szkodliwe w skutkach zamieszanie, przyczyniając się do demoralizacji dłużników.

W tym stanie rzeczy cały wysiłek lustratorów iść musi w kierunku prostowania błędnych opinij, panujących wśród właścicieli badanych gospodarstw, wyjaśniania im podstawowych zasad zapowiedzianego dodatkowego oddłużenia i uprzytomnienia zgubnych następstw, na jakie narażają się, dopuszczając lekkomyślnie do powstawania zaległości.

Osiągnięte dotychczas wyniki świadczą o niewątpliwym pożytku tak pomyślanej akcji lustracyjnej. Ułatwia ona z jednej strony dokładne poznanie sytuacji obciążonych gospodarstw, ich dochodowości i zdolności płatniczej, z drugiej zaś umożliwia przeciwdziałanie szkodliwym sugestiom i nastrojom, na co Bank, poza doraźną poprawą płatności rat, szczególny kładzie nacisk, mając na uwadze trwałe przywrócenie mocno wprawdzie ugruntowanego w psychice chłopa polskiego, tym nie mniej osłabionego wyraźnie przez długotrwały kryzys, poszanowania zaciągniętych zobowiązań, które stanowi pierwszy warunek wszelkiego zdrowego obrotu kredytowego.

W trosce o ułatwienie dłużnikom, zobowiązanym z tytułu kredytu melioracyjnego, terminowego regulowania bieżących rat, Bank uzyskał w r. 1936 powiększenie przydziału plantacyj buraczanych dla członków spółek wodnych do 600 tys. q. Ponadto Bank wyjednał również specjalny przydział plantacyj dla właścicieli gospodarstw, obciążonych kredytem w listach zastawnych.

DŁUGOTERMINOWY KREDYT GOTÓWKOWY

Trudności, na jakie natrafia od czasu kryzysu rozwój kredytu emisyjnego, skłoniły Bank do uruchomienia zastępczego kredytu gotówkowego dla sfinansowania najpilniejszych potrzeb rolnictwa.

Kredyt na spłaty rodzinne

Ze względu na swe znaczenie na uwagę zasługuje przede wszystkim długoterminowy kredyt gotówkowy na spłaty rodzinne, uruchomiony na początku r. 1936. Ma on na celu przeciwdziałanie nadmiernemu rozdrobnieniu gospodarstw wiejskich przez działy spadkowe. Na sfinansowanie tego kredytu Bank uzyskał od Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych specjalną lokatę w wysokości 4,0 mln zł, powiększoną następnie do 8,0 mln zł.

Kredyt na spłaty rodzinne udzielany jest na obszarze całego państwa, a więc i województw zachodnich, początkowo nie uwzględnionych w planie, na wybitnie ulgowych warunkach, a mianowicie: okres umorzenia kredytu wynosi 10, 15, 20 lub 25 lat, oprocentowanie zaś 1% w stosunku rocznym, a dodatek administracyjny $^1/_2$%. Minimalną kwotę kredytu, ustaloną pierwotnie na 1.500 zł, obniżono później do 1.000 zł.

Do końca r. 1936 Bank udzielił na spłaty rodzinne ogółem 282 pożyczek na sumę 767,0 tys. zł. Zaznaczyć należy, że mimo wielkiego zapotrzebowania ze strony rolników, rozprowadzanie kredytu postępuje nader opornie, na co składa się cały szereg przyczyn. Przede wszystkim sam tryb udzielania pożyczek, ze względu na ich hipoteczne zabezpieczenie, z natury rzeczy wymaga dłuższego czasu, koniecznego dla załatwienia wszystkich obowiązujących formalności prawnych. Co ważniejsze jednak, starania o kredyt ten rolnicy łączą najczęściej z regulowaniem swych stosunków familijno-majątkowych, a prowadzone przy tym przewlekłe zazwyczaj układy z członkami rodzin opóźniają znacznie wypłatę pożyczek.

Dalej, na obszarze województw środkowych i wschodnich zasadniczą przeszkodę dla rozwoju kredytu stanowi nieunormowany stan prawny posiadania przeważającej większości drobnych gospodarstw, a w pierwszym rzędzie brak hipotek, których wywołanie utrudnione jest przez skomplikowaną procedurę jak również przez nadmierne koszty. Zbyt wysokimi kosztami, w zestawieniu z niewielkimi sumami pożyczek, obciążone są ponadto czynności notarialne i hipoteczne, których dopełnienie konieczne jest dla uzyskania kredytu.

Wobec tych niedomagań Bank, dążąc do udostępnienia kredytu najszerszym kołom drobnych rolników, podjął inicjatywę ustawowego uproszczenia formalności prawnych i zredukowania kosztów, związanych z regulacją pierwiastkową hipotek mniejszej własności, tudzież obniżenia opłat

stemplowych, sądowych, hipotecznych i notarialnych, związanych z zaciąganiem pożyczek na spłaty rodzinne. Projekty odpowiednich ustaw są w tej chwili w opracowaniu i w najbliższym czasie przedstawione zostaną przez Bank właściwym czynnikom.

Kredyt melioracyjny

Gotówkowy kredyt melioracyjny, oprocentowany w wysokości 6% w stosunku rocznym, z okresem umorzenia 20-letnim, Bank uruchomił jeszcze w r. 1934. Udzielany on jest w ilości najwyżej 250 zł na 1 ha projektowanych melioracyj głównie na dodatkowe finansowanie robót już rozpoczętych lub szczególnie rentownych, jak np. urządzanie gospodarstw rybnych. Ogółem Bank udzielił dotychczas gotówkowego kredytu melioracyjnego na sumę 372,1 tys. zł, z czego na r. 1936 przypada 150,5 tys. zł. Brak środków nie pozwala, niestety, na rozszerzenie tego kredytu, którego potrzeba daje się ostatnio coraz silniej odczuwać.

DZIAŁALNOŚĆ PARCELACYJNA

W dziale parcelacyjnym panował w r. 1936 w dalszym ciągu wzmożony ruch. Dzięki bowiem postępującej poprawie sytuacji gospodarczej wsi grunty, pochodzące z parcelacji majątków ziemskich, cieszyły się nienotowanym oddawna pokupem, tak że mimo obostrzenia warunków, stawianych nabywcom, ilość zgłoszeń nie tylko nie zmalala, lecz nawet wzrosła. Tym nie mniej obszar rozparcelowany przez Bank w okresie sprawozdawczym wykazuje w porównaniu z poprzednim okresem dość poważny spadek. Mianowicie w r. 1936 Bank oddał w posiadanie nabywców ogółem 14,2 tys. ha, gdy tymczasem w r. 1935 — 18,3 tys. ha.

Na spadek rozparcelowanego obszaru wpłynęło dalsze zmniejszenie się zapasu ziemi, znajdującego się w rozporządzeniu Banku. Wskutek wzmożonej sprzedaży działek zapas ten kurczy się w szybkim tempie, brak zaś potrzebnych środków nie pozwala Bankowi na wyrównanie rosnącego ubytku gruntów przez zakup nowych majątków. W najbliższym więc czasie liczyć się należy z zupełnym wyczerpaniem zapasu.

Pragnąc zapobiec grożącej w rezultacie konieczności daleko idącego ograniczenia, a nawet całkowitego wstrzymania akcji parcelacyjnej, która jako uzupełnienie działalności agrarnej Rządu spełnia niewątpliwie pożyteczną rolę w pracach nad naprawą ustroju rolnego, Bank podjął starania, zmierzające do rozszerzenia parcelacji komisowej, prowadzonej dotąd w szczupłym zakresie. Rozwój tej parcelacji, zwłaszcza połączonej z oddłużeniem większej własności, Bank uważa w obecnych warunkach za szczególnie pożądane i celowe. Przede wszystkim sfinansowanie jej nastręcza o wiele mniej trudności niż parcelacji, opartej na własnym zapasie ziemi, ponieważ parcelacja komisowa nie wymaga długotrwałego angażowania znaczniejszych kapitałów. Ponadto uruchomienie jej na większą skalę wiąże się z poważnymi korzyściami, działa ona bowiem jednocześnie w dwu kierunkach, a mianowicie z jednej strony przyśpiesza proces przebudowy ustroju rolnego przez rozdrobnienie większej własności ziemskiej, z drugiej zaś przyczynia się do uzdrowienia stosunków finansowych na wsi przez oddłużenie nadmiernie obciążonych gospodarstw. Wreszcie przeciwdziała ona także szerzeniu się t. zw. „dzikiej parcelacji", społecznie i gospodarczo wysoce szkodliwej, a zarazem narażającej nabywców na komplikacje prawne i straty materialne.

Sfinansowanie projektowanej akcji Bank zamierza oprzeć na następujących zasadach: a) wpłata gotówkowa nabywców wynosić powinna nie mniej niż 50% ceny kupna gruntów, b) na pokrycie pozostałych 50% należności Bank udzielać będzie nabywcom długoterminowego kredytu w $4\frac{1}{2}$% listach zastawnych serii I-ej.

Dla połowy listów, które, jak wiadomo, nie są dopuszczone do obrotu, Bank spodziewa się przydzielenia odpowiedniej lokaty z funduszów rządowych. Właściciele więc oddłużanych majątków otrzymywać będą za parcelowane grunty: a) 75% nominalnej ceny w gotówce, mianowicie 50% z sum, wpłaconych przez nabywców, oraz 25% z sum, pochodzących z realizacji listów zastawnych, b) 25% w listach zastawnych winkulowanych. Uzyskana cena obracana będzie w pierwszym rzędzie na spłatę długów, ciążących na majątku, przy czym zaofiarowanie wierzycielom natychmiastowego zaspokojenia należności pozwoli Bankowi na wyjednanie bonifikat, ułatwiając przeprowadzenie sanacji finansowej gospodarstwa.

Zakup gruntów

Wskutek braku odpowiednich środków Bank w r. 1936 nabył na parcelację zaledwie 2.398,5 ha, mianowicie od Ordynacji Zamojskiej, przy czym transakcja ta miała specjalny charakter, gdyż cenę kupna Bank zaliczył na spłatę kredytu, udzielonego w swoim czasie Ordynacji. Ponadto Bank przeznaczył w r. 1936 na parcelację dalsze 4 majątki o obszarze 658,2 ha, zakupione z licytacji w poszukiwaniu należności z tytułu pożyczek w listach zastawnych.

Do komisowej parcelacji Bank przyjął 4 majątki o obszarze 1.887,0 ha. Równocześnie jeden majątek o obszarze 1.246,4 ha wycofany został z parcelacji komisowej.

Majątki nabyte oraz przyjęte do komisowej parcelacji

Rok	Nabyto na parcelację		Przyjęto do komisowej parcelacji		Razem	
	Ilość majątków	Obszar w ha	Ilość majątków	Obszar w ha	Ilość majątków	Obszar w ha
W latach 1924—1935	112	111.360,2	28	29.266,1	140	140.626,3
W roku 1936 . . .	4	3.056,7	4	1.887,0	8	4.943,7
Ogółem	116	114.416,9	32	31.153,1	148	145.570,0

Od czasu uruchomienia działu agrarnego t. j. od r. 1924 Bank nabył na parcelację 116 majątków o obszarze 114.416,9 ha oraz przyjął do komisowej parcelacji 32 majątki o obszarze 31.153,1 ha, razem 148 majątków o łącznym obszarze 145.570,0 ha.

Prace parcelacyjne

Prace parcelacyjne, wykonane przez Bank w r. 1936, obrazują następujące cyfry:

nabywcom w posiadanie oddano 4.088 działek o obszarze 14.177,5 ha;

aktów kupna-sprzedaży względnie hipotecznego przewłaszczenia gruntów zawarto 3.593 na obszar 16.336,7 ha;

z łącznej ilości 4.088 parcel, oddanych w posiadanie nabywców, przypadało na działki sąsiedzkie 2.962, na samodzielne kolonie 779, na inne cele 347.

Wspomnieć należy, że parcelacja gruntów Ordynacji Zamojskiej postępuje w szybkim tempie. Z ogólnego bowiem obszaru 25.898,5 ha, zakupionych przez Bank od Ordynacji, do końca r. 1936 rozparcelowano 16.644,0 ha pośród 6.116 nabywców.

Obszar rozparcelowany

Rozparcelowano	Razem	Dla adiacentów	Na samodzielne kolonie	Na ośrodki, cele społeczne i t. p.
	w hektarach			
I. Z majątków własnych:				
w latach 1925 — 1935	66.689,3	18.466,7	37.910,2	10.312,4
w roku 1936	13.542,6	4.819,1	6.304,8	2.418,7
Razem	80.231,9	23.285,8	44.215,0	12.731,1
II. Z majątków komisowych:				
w latach 1925 — 1935	15.526,5	6.726,9	5.511,6	3.288,0
w roku 1936	634,9	172,2	462,7	—
Razem	16.161,4	6.899,1	5.974,3	3.288,0
Ogółem w latach 1925 — 1935	82.215,8	25.193,6	43.421,8	13.600,4
Ogółem w roku 1936	14.177,5	4.991,3	6.767,5	2.418,7
Łączny obszar	96.393,3	30.184,9	50.189,3	16.019,1

Przez cały czas od podjęcia działalności agrarnej Bank rozparcelował t. j. oddał w posiadanie nabywców: z majątków własnych 80.231,9 ha, z majątków zaś komisowych — 16.161,4 ha, razem 96.393,3 ha.

Jak już wspomniano, zapas ziemi, znajdujący się w rozporządzeniu Banku, jest na wyczerpaniu. W końcu r. 1936 zapas ten wynosił wprawdzie jeszcze: w majątkach własnych 29.987,2 ha oraz w majątkach komisowych 6.372,9 ha, razem 36.360,1 ha. Jednak w skład obszaru 36,4 tys. ha wchodziły również grunty leśne, z których ok. 13,4 tys. ha przejąć ma Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych. Poza tym ok. 6,3 tys. ha objętych było kontraktami dzierżawnymi, które opiewają na dłuższy czas. Wreszcie ok. 6,5 tys. ha przypadało na grunty, znajdujące się w końcowej fazie parcelacji. W rezultacie zapas ziemi, pozostający do rozparcelowania, dosięgał zaledwie 10,2 tys. ha, z czego nadomiar ponad połowę stanowiły grunty Ordynacji Zamojskiej, skupione w jednym okręgu.

Z ogólnego obszaru ziemi, jaki Bank w roku gospodarczym 1935/36 miał w swoim rozporządzeniu, administracją własną było objętych 39.794,4 ha,

natomiast 6.392,5 ha pozostawało w rękach właścicieli majątków komisowych. Na terenach, objętych własnym zarządem, Bank albo gospodarował samodzielnie — 31.193,4 ha, albo też oddawał grunty w dzierżawę — 8.601,0 ha. Podobnie jak w latach poprzednich Bank starał się utrzymywać posiadane grunty na odpowiednim poziomie kultury rolnej, przeprowadzając m. in. niezbędne melioracje.

Poza majątkami, związanymi z akcją parcelacyjną, Bank w r. 1936 administrował w charakterze zarządcy przymusowego, wyznaczonego przez sąd, obszarem 43.502 ha, na który składały się przeważnie grunty leśne i łąkowe.

Finansowanie parcelacji

Warunki sprzedaży gruntów uległy w r. 1936 dalszej zmianie. Przede wszystkim Bank podniósł wpłatę gotówkową, wymaganą od nabywców, z 25% do 40% ceny kupna parcel. Poza tym Bank żądał od nabywców całkowitego pokrycia gotowizną należności za uprawy jak również kosztów notarialnych.

Obostrzenie warunków sprzedaży gruntu tłumaczy się dążeniem Banku do tworzenia gospodarstw, opartych na możliwie mocnych podstawach finansowych, a więc jak najmniej zadłużonych i zdolnych do ponoszenia ciążących na nich zobowiązań.

Stan zakredytowanych należności z tytułu reszty ceny sprzedażnej gruntów, pochodzących z parcelacji majątków własnych Banku, wynosił w końcu roku 37,7 mln zł, z czego na należności, spłacane systemem amortyzacyjnym, przypadało 27,7 mln zł, na spłacane zaś w zwykłych ratach 10,0 mln zł. W porównaniu z końcem r. 1935 stan należności z tytułu reszty ceny wzrósł o 8,7 mln zł, głównie wskutek wzmożonej sprzedaży gruntów.

Z tego samego powodu wartość bilansowa majątków własnych w parcelacji spadła z 25,8 na 16,2 mln zł, t. j. o 9,6 mln zł.

Akcja oddłużenia nabywców

Prace, związane z wykonaniem planu oddłużenia, zakończono w dziale parcelacyjnym jeszcze w r. 1935. Wyniki tej akcji przedstawiają się, jak następuje:

Wyszczególnienie	Sumy preliminowane	Sumy wykorzystane
	w tysiącach złotych	
Na częściowe skreślenie zakredytowanej reszty ceny kupna .	11.000,0	10.986,1
Na obniżenie oprocentowania zakredytowanej reszty ceny w latach 1935 i 1936 z $4^1/_2$% do 3% rocznie	420,0*)	245,2
Na umorzenie rat dłużnikom, dotkniętym klęską posuchy .	40,0*)	8,7
Na umorzenie rat dłużnikom, dotkniętym klęską powodzi .	11,5*)	8,8
Razem	11.471,5	11.248,8
Na obniżenie ceny sprzedażnej gruntów	3.000,0	2.980,0
Ogółem	14.471,5	14.228,8

*) Sumy preliminowane dodatkowo z przewidywanych pozostałości w innych działach Funduszu Oddłużenia.

Dodatkowe ulgi

Opracowany w r. 1936 dodatkowy plan oddłużenia przewiduje na sfinansowanie uzupełniających ulg dla nabywców parcel sumę 2,0 milj. zł. Suma ta przeznaczona jest na dalsze częściowe skreślenie kapitału należności tym nabywcom, którzy kupili parcele w okresie wysokich cen ziemi, zwłaszcza gdy były to parcele zabudowane, obciążone poza resztą ceny także kosztami budynków. Osady te w pierwszym rzędzie wymagają dodatkowej pomocy, mimo bowiem poważnych skreśleń, z jakich korzystały w ramach dotychczasowego oddłużenia, nie odzyskały one jeszcze całkowitej równowagi finansowej.

Prace szacunkowe

W r. 1936 oszacowano w związku z działalnością kredytową i parcelacyjną oraz z likwidacją wierzytelności b. rosyjskich banków ziemskich 3.069 nieruchomości o łącznym obszarze 256.352 ha, z czego na gruncie 662 nieruchomości o obszarze 91.449 ha, a kameralnie 2.407 nieruchomości o obszarze 164.903 ha. Prócz tego dla udzielenia kredytu pod rejestrowy zastaw płodów rolnych oszacowano w 992 majątkach 1.153.024 q zboża.

KREDYT KRÓTKOTERMINOWY I ŚREDNIOTERMINOWY

Rok 1936 zaznaczył się wybitnym ożywieniem działalności Banku w zakresie kredytu krótko- i średnioterminowego, hamowanej dotąd warunkami, w jakiej znalazło się rolnictwo wskutek ciężkiego przesilenia.

Ogólna suma udzielonych kredytów krótko- i średnioterminowych w r. 1936 wynosiła 70,1 mln zł i, w porównaniu z r. 1935, w którym osiągnęła zaledwie 33,1 mln zł, wzrosla więcej niż w dwójnasób.

Mimo to stan kredytów nie tylko się nie podniósł, lecz nawet nieco spadł, wyrażal się on bowiem w końcu r. 1936 kwotą 212,2 mln zł wobec 213,5 mln zł w końcu r. 1935. Spadek ten tlumaczy się likwidacją dawnych kredytów, objętych konwersją, których stan zmniejszył się ze 170,2 mln zł do 155,1 mln zł, gdy tymczasem stan kredytów nowych, nie podlegających ustawom oddłużeniowym, zwiększył się z 43,3 mln zł do 57,1 mln zł.

Kredyt krótkoterminowy

Kredytów krótkoterminowych Bank udzielił w r. 1936 ogółem na sumę 62,9 mln zł wobec 28,6 mln zł w r. 1935 i 18,7 mln zł w r. 1934.

Finansowanie przetwórstwa i zbytu

Na wzrost kredytów krótkoterminowych wpłynęło przede wszystkim wydatne rozszerzenie operacyj, związanych z finansowaniem obrotu i przetwórstwa artykułów rolnych. Do rozwoju tych operacyj Bank przywiązuje ostatnio szczególną wagę, współdziałając z Rządem w dążeniu do zapewnienia produktom gospodarstwa wiejskiego lepszych warunków zbytu przez podniesienie i usprawnienie handlu oraz rozbudowanie przemysłu rolnego.

Ogólna suma kredytów, udzielonych w r. 1936 na popieranie zbytu artykułów rolnych, wynosiła 28,6 mln zł, z czego na eksport przypadalo 21,9 mln zł, a na zbyt krajowy — 6,7 mln zl wobec 3,0 mln zł i 2,0 mln zł w r. 1935. Cyfry te świadczą najlepiej nie tylko o powodzeniu, lecz i o potrzebie całej akcji. Na uwagę zasługuje zwłaszcza poważny wzrost kredytów, przeznaczonych na finansowanie eksportu, które w niemałym stopniu przyczyniają się do ułatwienia ekspansji krajowych produktów rolnych na rynkach zagranicznych. Finansowanie wywozu obejmowało: przetwory mięsne, trzodę chlewną, drób, jaja, masło, nasiona, zboże i rośliny strączkowe.

Na popieranie przetwórstwa rolnego i związanych z nim specjalnych upraw Bank udzielił w r. 1936 kredytów na ogólną sumę 9,6 mln zł wobec 1,2 mln zł w r. 1935. Z kredytów tych korzystało głównie przetwórstwo ziemniaczane, mięsne i owocowe oraz produkcja lniarska, chmielarska i nasiennicza.

Finansowanie zbiorów

Podobnie jak w poprzednich latach Bank uczestniczył w roku sprawozdawczym w akcji finansowania zbiorów, odgrywającej doniosłą rolę w polityce zbożowej. Akcja ta, oparta na ustalonych zasadach, obejmowała poza czterema zbożami rośliny strączkowe, nasiona oleiste i grykę.

Kredyty, asygnowane przez Bank Polski na sfinansowanie zbiorów, wynosiły 55,0 mln zł czyli o 5,0 mln zł więcej niż w r. 1935. W kredytach tych Państwowy Bank Rolny partycypował kwotą 18,0 mln zł, z której rozprowadził 10,3 mln zł kredytów pod rejestrowy zastaw płodów rolnych dla większej własności oraz 4,4 mln zł kredytów zaliczkowych dla mniejszej własności, razem 14,7 mln zł wobec 14,3 mln zł w r. 1935.

Dostawa nawozów sztucznych

Postępującej zwyżce cen płodów rolnych, a zwłaszcza czterech zbóż, towarzyszył w r. 1936 poważny wzrost zapotrzebowania na nawozy sztuczne. Świadczy o tym wydatne powiększenie się obrotów w dziale nawozowym Banku. Ogółem Bank w r. 1936 rozprowadził 133,0 tys. ton nawozów sztucznych wartości 14,5 mln zł wobec 99,5 tys. ton wartości 11,3 mln zł w r. 1935.

Rozwój dostawy nawozów od roku 1929, roku największego jej nasilenia, ilustruje następujące zestawienie:

W roku	Nawozy dostarczone przez Bank			
	Wiosną	Jesienią	Ogółem	Wartość w złotych
	w tonach			
1929	231.375	213.563	414.938	74.727.000
1930	114.277	98.521	212.798	42.900.000
1931	35.743	55.670	91.413	12.924.000
1932	34.145	26.559	60.704	9.015.000
1933	22.447	26.688	49.135	6.708.000
1934	28.986	57.774	87.760	10.425.000
1935	42.111	57.400	99.511	11.295.000
1936	59.582	73.464	133.046	14.524.000

Jak widać z zestawienia, po katastrofalnym załamaniu się w czasie kryzysu dostawa nawozów wykazuje ostatnio znowu stały wzrost, wywołany podniesieniem się dochodowości produkcji rolnej. W porównaniu z r. 1933, w którym spadek dostawy osiągnął kulminacyjny punkt, ilość nawozów, rozprowadzonych przez Bank, powiększyła się: w r. 1934 o 78,6%, w r. 1935 o 102,5% i w r. 1936 o 170,8%. Tym nie mniej obroty z r. 1936 odbiegały jeszcze daleko od obrotów z okresu przed kryzysem.

Z ogólnej ilości nawozów, dostarczonych rolnictwu, przypadało na grupę: potasową — 29.680 ton, azotową — 20.691 ton, fosforową — 82.123 ton, na inne — 552 ton. Przypomnieć tu należy, że Bank od r. 1934 korzysta z prawa wyłącznego przywozu tomasyny z zagranicy. Ilość tomasyny, przywiezionej przez Bank na tej zasadzie, wynosiła: w r. 1934 — 33.410 ton, w 1935 r. — 31.618 ton i w 1936 r. — 38.018 ton.

Dostawa nawozów sztucznych odbywała się ustalonym trybem, zarówno na kredyt jak i za gotówkę, na podstawie zamówień spółdzielczych i komunalnych instytucyj pośredniczących oraz prywatnych hurtowni lub na podstawie bezpośredniego zamówienia poszczególnych rolników. Jedynie tomasyna, przywożona z zagranicy, dostarczana była wyłącznie za gotówkę, przy czym podział sprowadzanego kontyngentu odbywał się w porozumieniu ze Związkiem Izb i Organizacyj Rolniczych — dla spółdzielczości, oraz ze Związkiem Izb Przemysłowo-Handlowych — dla handlu prywatnego.

Sprzedaż gotówkowa nawozów w składach konsygnacyjnych Banku cieszyła się w dalszym ciągu dużym powodzeniem. To też Bank w r. 1936 uruchomił 45 nowych składów, tak że ogólna ich liczba wzrosła do 259, z czego przypadało na województwa: środkowe 116, południowe 70 i wschodnie 41, ponadto zaś na województwo śląskie 28 oraz na województwa poznańskie i pomorskie 4. Wartość nawozów, sprzedanych w składach konsygnacyjnych, osiągnęła 3,7 mln zł t. j. 25,5% wartości wszystkich nawozów, rozprowadzonych przez Bank w r. 1936.

Ogólne kredyty obrotowe

Ogólne kredyty obrotowe, udzielone rolnictwu w r. 1936, wynosiły 6,5 mln zł wobec 5,4 mln zł w r. 1935. Słaby wciąż rozwój kredytów obrotowych tłumaczy się m. in. nieustabilizowaną sytuacją większości lokalnych instytucyj finansowych, zmuszającą Bank do daleko idącej ostrożności w korzystaniu z ich pośrednictwa. Rozprowadzanie zaś kredytów z pominięciem lokalnych spółdzielni i kas natrafia na zbyt duże trudności techniczne, a zarazem naraża rolników na zbyt duże koszty z uwagi na wielką odległość, dzielącą poszczególne miejscowości od oddziałów Banku.

Kredyt średnioterminowy

Kredyty inwestycyjne dla przetwórstwa i handlu

Jak o tym była wyżej mowa, Bank w celu poparcia polityki Rządu zwiększył w r. 1936 poważnie kredyty na finansowanie przetwórstwa i handlu rolnego. Kredyty Banku, jako krótkoterminowe, miały, rzecz jasna, przeważnie charakter obrotowy.

Na sfinansowanie natomiast inwestycyj, jakie okazały się konieczne dla urzeczywistnienia polityki Rządu, Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych asygnowało kwotę 12,0 mln zł, powierzając Bankowi zorganizowanie specjalnego kredytu średnio- a nawet długoterminowego. Kredyt ten Ministerstwo przeznaczyło głównie na racjonalizację przemysłu mleczarskiego, zarówno pod względem technicznego urządzenia jak terytorialnego rozmieszczenia poszczególnych placówek, a ponadto na budowę chłodni, rzeźni, spichrzów zbożowych i t. p. instalacyj, służących rozwojowi przetwórstwa i handlu rolnego.

Na poczet lokaty 12,0 mln zł Ministerstwo przekazało Bankowi 5,3 mln zł, przy czym z sumy tej Bank rozprowadził 3,5 mln zł, a mianowicie: na inwestycje dla mleczarstwa 0,3 mln zł, na budowę chłodni w Warszawie 2,0 mln zł, na budowę rzeźni w Gdyni 0,6 mln zł oraz na budowę spichrzów zbożowych 0,6 mln zł. Zaznaczyć należy, że kredyty z lokaty 12,0 mln zł

udzielane są na wyjątkowo dogodnych warunkach, oprocentowanie bowiem ich wynosi zaledwie $1^1/_2$% w stosunku rocznym, a termin spłaty dochodzi do lat 20 wzgl. 40.

Inne kredyty średnioterminowe

Oprócz kredytów inwestycyjnych dla przetwórstwa i handlu rolnego w sumie 3,5 mln zł Bank w r. 1936 udzielił następujących kredytów średnioterminowych: 2,0 mln zł na różne nakłady gospodarcze, 1,0 mln zł na spłatę uciążliwych zobowiązań oraz 0,7 mln zł na pomoc dla gospodarstw, dotkniętych klęskami żywiołowymi.

* * *

Akcja oddłużeniowa

Prace, związane z akcją konwersyjno-oddłużeniową w dziale kredytu krótko- i średnioterminowego, Bank kontynuował w okresie sprawozdawczym w przyśpieszonym tempie, dążąc do możliwie szybkiego ich zakończenia.

Plan akcji, ustalony w końcu r. 1934 z uwzględnieniem ówczesnego stanu kredytów, przedstawiał się jak następuje:

Z ogólnej sumy 186,6 mln zł należności, objętych planem t. j. pochodzących z okresu przed 1 lipca 1932 r., zakwalifikowano:

do skonwertowania na Bank Akceptacyjny	zł	103,7 mln zł
do przeniesienia na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej	„	15,8 „ „
do odpisania z Funduszu Oddłużenia	„	29,3 „ „
do uporządkowania we własnym zakresie	„	37,8 „ „

Ustawowa konwersja kredytów

Jak widać z zestawienia, najpoważniejszą grupę, obejmującą ponad połowę wszystkich kredytów, stanowiły należności, podlegające ustawowej konwersji. Na uporządkowanie tych należności Bank położył też główny nacisk, co zresztą konieczne również było ze względu na upływający termin zawarcia układów z dłużnikami. W rezultacie Bank zdołał w r. 1936 niemal całkowicie zakończyć akcję konwersyjną. Mianowicie, z przewidzianej w planie sumy 103,7 mln zł kredytów Bank skonwertował 102,2 mln zł t. j. 98,6%. Pozostała więc do uporządkowania zaledwie kwota 1,5 mln zł, na którą, nota bene, Bank również zawarł już układy, jeszcze jednak niezatwierdzone.

Dotychczasowe wyniki akcji konwersyjnej podaje następujące zestawienie:

Zawarte układy

sumy w mln zł

W okresie	Ogółem	Układy bezpośrednie		Układy pośrednie		Układy samodzielne instytucyj pośredniczących
	Suma	Ilość	Suma	Ilość	Suma	Suma
Do dnia 1.I. 1934 r.	3,8	98	3,7	183	0,1	—
W ciągu roku 1934	40,6	1.227	20,0	15.048	7,1	13,5
W ciągu roku 1935	29,4	5.778	9,0	14.521	6,0	14,4
W ciągu roku 1936	28,4	9.633	15,7	6.205	3,2	9,5
Ogółem	102,2	16.736	48,4	35.957	16,4	37,4

Na uwagę zasługują przede wszystkim cyfry, dotyczące układów bezpośrednich. Są to układy, zawierane przez Bank wprost z poszczególnymi dłużnikami, wymagające najwięcej zachodu i pracy. To też poważny wzrost ilości tych układów, sfinalizowanych w r. 1936, świadczy najlepiej o wysiłku, włożonym przez Bank w akcję konwersyjną. Od podjęcia akcji konwersyjnej Bank zawarł ogółem 16.736 układów bezpośrednich, z czego na r. 1936 przypada 9.633 układów t. j. 57,6%. Podnieść przy tym należy, że kredyty, skonwertowane na podstawie układów bezpośrednich w łącznej kwocie 48,4 mln zł, przewyższają znacznie kwotę, ustaloną planem.

Konwersja, przeprowadzona przez lokalne instytucje kredytowe, nie osiągnęła preliminowanych cyfr, co m. in. tłumaczy się dodatkowym przyznaniem niektórym spółdzielniom i kasom komunalnym prawa do bezpośredniej współpracy z Bankiem Akceptacyjnym. Ogólna suma należności, skonwertowanych przez lokalne instytucje kredytowe, w końcu r. 1936 wynosiła 53,8 mln zł. Z sumy tej na instytucje, upoważnione do bezpośredniego korzystania z kredytu w Banku Akceptacyjnym, przypadało 37,4 mln zł t. j. 69,5%.

Jeśli chodzi o poszczególne rodzaje lokalnych instytucyj kredytowych, najsprawniej przeprowadziły konwersję gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe, mimo że miały one do pokonania największe trudności z powodu braku odpowiednio wyszkolonego personelu, zdolnego do opanowania dość skomplikowanej procedury układowej. Brakowi temu zaradziły jednak urządzone przez Bank kursy i wykłady, które umożliwiły pracownikom kas dokładne zaznajomienie się z zasadami i techniką zawierania układów. Ostatecznie gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe zdołały zakończyć całą akcję w ustalonym terminie.

Dość dobrymi rezultatami wykazać się może również spółdzielczość kredytowa. Co prawda spółdzielnie lokalne nie wykonały ustalonego planu, za to Centralna Kasa Spółek Rolniczych przekroczyła sumy, przewidziane w preliminarzu.

Słabe natomiast wyniki osiągnęły komunalne kasy oszczędności. Zupełnie zaś zawiodła konwersja zadłużenia spółdzielni rolniczo-handlowych, co tłumaczy się ciężką sytuacją finansową tych instytucyj, która w wielu wypadkach uniemożliwiała uzyskanie dostatecznego zabezpieczenia dla zawieranych układów.

Przeniesienie kredytów na F. O. R. R.

Akcja przenoszenia kredytów osadniczych na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej została w r. 1936 ostatecznie zakończona. Ogólna suma przekazanych należności wynosi, zgodnie z planem, 15,8 mln zł, z czego na r. 1936 przypada 1,4 mln zł. Jak wiadomo, należności, przeniesione na F. O. R. R., korzystają z daleko idących ulg, obejmujących poza wydatną redukcją sumy dłużnej obniżkę oprocentowania do 3% i przedłużenie okresu splaty do lat 60.

Odpisy z Funduszu Oddłużenia

Prace, związane z odpisywaniem należności na rachunek Funduszu Oddłużenia, które mogły być podjęte w szerszym zakresie dopiero po zakończeniu ustawowej konwersji kredytów, posunęły się w r. 1936 znacznie na-

przód. Cała bowiem suma 29,3 mln zł, zarezerwowana na skreślenia, rozdysponowana została pomiędzy oddziały Banku, przy czym do końca roku 1936 spisano z bilansu 6,0 mln zł, jednocześnie zaś przygotowano do spisania 9,3 mln zł. Zaznaczyć należy, że przeprowadzenie skreśleń w dziale kredytu krótkoterminowego połączone jest z dużym nakładem czasu i pracy, wymaga ono bowiem w każdym poszczególnym przypadku dokładnego zbadania sytuacji materialnej dłużnika, odmiennie niż w innych działach kredytu, gdzie większość odpisów dochodziła do skutku z mocy samego prawa i według ustalonych z góry norm.

Likwidacja we własnym zakresie

Do likwidacji we własnym zakresie, t. zn. w oparciu o fundusze własne Banku, zakwalifikowano należności, nie podlegające ustawom oddłużeniowym. Z przewidzianej w planie sumy 37,8 mln zł Bank do końca r. 1936 uporządkował tutaj definitywnie 17,4 mln zł, a mianowicie: 5,0 mln zł kredytów mleczarskich, rozterminowanych na okres do 10 lat przy oprocentowaniu 3 od sta w stosunku rocznym, oraz 12,4 mln zł kredytów różnych, skonwertowanych na podstawie indywidualnych układów, zawartych z dłużnikami. Ponadto Bank odpisał 7,0 mln zł kredytów spółdzielczych ze specjalnej rezerwy, utworzonej z lokat skarbowych.

Wyniki akcji oddłużeniowej

Dotychczasowe wyniki akcji konwersyjno-oddłużeniowej w dziale kredytu krótko- i średnioterminowego przedstawiają się, jak następuje:

	Preliminowano do uregulowania	*Uregulowano*	*Pozostaje do uregulowania*
	w milionach zł		
Drogą konwersji na Bank Akceptacyjny . .	103,7	102,2	1,5
„ przeniesienia na F. O. R. R. . . .	15,8	15,8	—
„ odpisania z Funduszu Oddłużenia .	29,3	15,3	14,0
„ likwidacji we własnym zakresie . .	37,8	24,4	13,4
Razem: . .	186,6	157,7	28,9

Dodatkowe ulgi

Opracowany przez Bank projekt dodatkowego oddłużenia przewiduje na sfinansowanie uzupełniających ulg w zakresie kredytu krótko- i średnioterminowego sumę 25,0 mln zł. Z sumy tej 6,1 mln zł przypada na odpisy dla rolnictwa, pozostała zaś kwota 18,9 mln zł przeznaczona jest głównie na skreślenia dla spółdzielni i kas komunalnych. Poważna suma, przewidziana na ulgi dla spółdzielni i kas, tłumaczy się dążeniem Banku do jak najszybszego uzdrowienia i uporządkowania sieci lokalnych instytucyj kredytowych i handlowych. Instytucje te znajdują się po największej części w trudnej sytuacji finansowej. Poniosły one wskutek długotrwałego kryzysu znaczne straty, jednocześnie zaś szeroko zakrojona akcja konwersyjna unieruchomiła ich środki obrotowe. W rezultacie nie są one zdolne do należytego spełniania roli lokalnego aparatu kredytowego, bez zapewnienia zaś normalnego rozwoju i funkcjonowania tego aparatu nie sposób myśleć o wydatniejszym rozszerzeniu kredytu obrotowego dla rolnictwa.

Rozdział kredytów krótko- i średnioterminowych pomiędzy poszczególne grupy dłużników ilustruje następujące zestawienie:

sumy w mln zł

Grupa dłużników	Stan kredytów							
	starych				nowych			
	31.XII.1935		31.XII.1936		31.XII.1935		31.XII.1936	
	suma	%	suma	%	suma	%	suma	%
Razem .	170,2	100,0	155,1	100,0	43,3	100,0	57,1	100,0
I. Rolnicy	64,3	37,8	67,7	43,6	18,1	42,0	21,0	36,7
II. Spółdzielnie	64,4	37,8	54,0	34,8	8,7	19,3	14,2	24,8
III. Związki i kasy komunalne . .	27,9	16,4	26,6	17,2	7,1	16,6	5,8	10,1
IV. Przedsiębiorstwa rolniczo-handlowe i rolniczo-przemysłowe	5,6	3,3	4,0	2,6	7,4	17,2	13,7	24,0
V. Banki akcyjne	4,2	2,4	1,1	0,7	0,1	0,5	0,2	0,4
VI. Społeczne instytucje kultury rolnej	1,4	0,8	1,2	0,8	0,1	0,2	0,2	0,4
VII. Instytucje parcelacyjne . . .	2,0	1,2	—	—	1,5	3,5	1,8	3,2
VIII. Różni	0,4	0,3	0,5	0,3	0,3	0,7	0,2	0,4

Jeśli chodzi o kredyty stare, wyjaśnienia wymaga przede wszystkim wzrost bezpośredniego zadłużenia rolników w Banku. Wzrost ten spowodowało przejęcie przez Bank zadłużenia rolników od poszczególnych instytucyj pośredniczących. Stąd także pochodzi spadek zadłużenia w Banku lokalnych instytucyj, głównie zaś spółdzielni, na który jednak poza tym wpłynęły dokonane w r. 1936 odpisy. Dalej na uwagę zasługuje wydatna redukcja zadłużenia banków akcyjnych i całkowita likwidacja zadłużenia instytucyj parcelacyjnych, przeprowadzona w drodze rozrachunku.

W zakresie kredytów nowych, mimo powiększenia się zadłużenia spółdzielczości, utrzymuje się nadal przewaga kredytów, udzielonych bezpośrednio rolnikom, nad kredytami, rozprowadzonymi za pośrednictwem lokalnych instytucyj finansowych. Przewaga ta tłumaczy się koniecznością zachowywania przez Bank daleko idącej ostrożności przy korzystaniu ze współpracy lokalnych instytucyj wobec ich nieustabilizowanej wciąż jeszcze sytuacji. Ponadto podkreślić należy dalszy wzrost udziału przedsiębiorstw rolniczo-handlowych i rolniczo-przemysłowych w nowych kredytach, spowodowany wzmożonym finansowaniem przetwórstwa i zbytu produktów rolnych, zwłaszcza zaś zbytu zagranicznego, skupiającego się głównie w ręku prywatnych firm.

Współpraca z instytucjami lokalnymi

Jak już podnoszono, rozwój działalności Banku w zakresie kredytu krótkoterminowego zależy w dużym stopniu od istnienia sprawnie funkcjonującego aparatu pośredniczącego. To też Bank przywiązuje szczególną wagę do uporządkowania sieci lokalnych instytucyj kredytowych. Poważny niestety odsetek tych instytucyj, narażony przez kryzys na dotkliwe straty, wymaga gruntownej sanacji bądź zupełnej likwidacji.

Dążąc do utrzymania placówek, zdolnych do dalszego rozwoju, Bank stara się przyjść im z pomocą przez konwersję, jak również redukcję ich zadłużenia. Równocześnie zaś Bank dąży do przyśpieszenia i ułatwienia likwidacji placówek, których ratowanie połączone byłoby ze zbyt wielkimi trudnościami i kosztami.

Wykonywana przez Bank kontrola bieżącej działalności spółdzielni kredytowych i komunalnych kas oszczędności sprowadzała się głównie do kameralnego badania ich bilansów oraz sprawozdań z rewizyj związkowych. Ściślejszą natomiast opiekę roztaczał Bank, jak i dotychczas, nad gminnymi kasami pożyczkowo-oszczędnościowymi, przeprowadzając, w porozumieniu z nadzorczymi władzami administracyjnymi, systematyczną lustrację poszczególnych kas, organizując konferencje ich kierowników oraz inspektorów samorządu gminnego i t. p. Ogółem Bank w r. 1936 zlustrował 109 gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych oraz 9 innych placówek. Konferencyj kierowników kas odbyło się 32 z 962 uczestnikami, a inspektorów samorządu — 8 z 97 uczestnikami. Konferencje te miały na celu omówienie bieżących spraw organizacyjnych oraz ustalenie wytycznych działalności kas w zakresie gromadzenia oszczędności i rozprowadzania kredytów.

Spłata kredytów

Terminowa spłata kredytów nowych nie budziła w dalszym ciągu zastrzeżeń, i to zarówno kredytów, udzielanych rolnictwu bezpośrednio, jak i kredytów, rozprowadzanych za pośrednictwem lokalnych instytucyj finansowych. Za przykład służyć mogą kredyty rejestrowe i zaliczkowe, które spłacone zostały prawie w całości bez potrzeby uciekania się do prolongat. Tak samo wszystkie inne nowe kredyty wykazywały zupełnie zadowalającą płynność. Zdziałała to stosowana przez Bank ścisła selekcja dłużników, konieczna w obecnym przejściowym okresie dla oparcia nowej akcji kredytowej na zdrowych podstawach.

Mniej pomyślnie przedstawiały się wpływy ze spłaty kredytów starych, chociaż i tutaj zaznaczyła się pewna, jakkolwiek niewielka, poprawa. Do końca r. 1936 na rachunek starych kredytów wpłynęło ogółem 5,2 mln zł t. j. 71,3% sumy wymierzonych rat wobec 2,8 mln zł t. j. 68,5% — do końca 1935 r. Główny powód opornej wciąż spłaty starych kredytów stanowiło wstrzymywanie się dłużników od regulowania należności w oczekiwaniu na dalsze ulgi.

* * *

Przechodząc do ogólnej oceny sytuacji w zakresie kredytu krótko- i średnioterminowego Banku, podkreślić w pierwszym rzędzie należy wzrastające zapotrzebowanie rolnictwa na kredyty, zarówno obrotowe jak i inwestycyjne.

Od zaspokojenia tego zapotrzebowania zawisło w dużym niewątpliwie stopniu pełne wykorzystanie przez wieś obecnej pomyślnej koniunktury. Narzuca się więc konieczność zapewnienia rolnictwu w najbliższym czasie dopływu poważniejszych kapitałów.

Jeśli chodzi o przygotowanie terenu, warunki dla rozprowadzenia tych kapitałów uległy ostatnio wybitnej poprawie przez przyśpieszenie prac konwersyjnych, w wyniku których nastąpiło uporządkowanie starego zadłużenia, ciążącego na gospodarstwach. Zarazem dzięki postępującej zwyżce cen artykułów podniosła się znacznie dochodowość produkcji rolnej i zdolność płatnicza wsi, a co za tym idzie, bezpieczeństwo angażowanych kapitałów. Przekonywujący dowód po temu stanowi terminowa spłata nowych kredytów.

Wydaje się więc, że nadszedł właściwy moment dla wydatniejszego rozszerzenia działalności Banku w zakresie zaopatrywania rolnictwa w kredyty krótko- i średnioterminowe. W tym celu niezbędne jest przede wszystkim zasilenie kapitałów Banku, mocno okrojonych przez akcję oddłużeniową. Ponadto konieczne jest uzdrowienie lokalnych instytucyj kredytowych, spełniających rolę aparatu rozdzielczego. Na możliwie szybkie przeprowadzenie planu sanacji tych instytucyj, zaprojektowanego w ramach dodatkowej akcji oddłużeniowej, Bank położył też ostatnio specjalny nacisk.

Wierzytelności rolnicze Banku Związku Spółek Zarobkowych

Umową, zawartą na podstawie rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 2.III.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr 21, poz. 172), Bank Akceptacyjny powierzył Państwowemu Bankowi Rolnemu przejęcie w administrację wierzytelności rolniczych Banku Związku Spółek Zarobkowych w wysokości 60 mln zł.

Do końca r. 1936 Bank przejął tych wierzytelności na sumę 41,4 mln zł.

Przejęcie odbywa się na rachunek Banku Akceptacyjnego, który pokrywa Bankowi Związku Spółek Zarobkowych należność $4^1/_2$% obligacjami, emitowanymi na podstawie powołanego rozporządzenia.

Przejęte wierzytelności administrowane są na podobnych zasadach, co kredyty własne Państwowego Banku Rolnego, a więc korzystają z podobnych stawek procentowych oraz terminów spłaty. Zaznaczyć należy, że część wierzytelności, a mianowicie ok. 11,7 mln zł, ma być umorzona. W rachubę wchodzą głównie zobowiązania spółdzielni rolniczych.

Operacja cała wiąże się z sanacją Banku Związku Spółek Zarobkowych i obslugiwanym przezeń aparatem spółdzielczym.

UDZIAŁY BANKU

Na osobne omówienie zasługują przedsiębiorstwa, w których Bank zaangażowany jest czynnie przez udział w kapitale zakładowym i władzach zarządzających czy nadzorczych. Są to wyłącznie przedsiębiorstwa, rozwijające działalność ogólniejszego znaczenia, częstokroć o charakterze pionierskim, wiążącą się ściśle z zadaniami Banku.

Wymienić tu przede wszystkim należy udział w kapitale zakładowym i władzach nadzorczych Banku Akceptacyjnego, Sp. Akc. w Warszawie. Jak wiadomo, Bank ten powołany został do życia w r. 1933 dla współpracy z instytucjami kredytu krótkoterminowego w oddłużeniu rolnictwa. Kapitał zakładowy Banku Akceptacyjnego, ustalony pierwotnie na 12.500.000 zł, następnie zaś podwyższony do 20.000.000 zł, pokryty został przez Skarb Państwa, Państwowy Bank Rolny, Bank Gospodarstwa Krajowego i Bank Polski, przy czym wartość nominalna akcyj, przejętych przez Państwowy Bank Rolny, wynosi 2.400.000 zł. Ogólna suma kredytów, skonwertowanych przy pomocy Banku Akceptacyjnego, wyrażała się w końcu r. 1936 cyfrą 401,6 mln zł.

Dalej wspomnieć trzeba o grupie przedsiębiorstw, których działalność wiąże się ze sprawą przebudowy ustroju rolnego. W skład tej grupy wchodzą:

Przedsiębiorstwo Osadnicze „Ślązak", sp. z o. o. w Katowicach. Zadaniem Spółki, powołanej do życia w r. 1927, jest prowadzenie parcelacji i osadnictwa na obszarze Górnego Śląska, posiadającego, jak wiadomo, odrębne ustawodawstwo agrarne. Kapitał zakladowy Spółki wynosi 14.010.000 zł, udział zaś Banku 3.720.000 zł. Ogółem Spółka rozparcelowała dotąd 8.916 ha gruntów, z czego na rok 1936 przypada 1.935 ha.

Ziemskie Towarzystwo Parcelacyjne, Sp. Akc. we Lwowie. Towarzystwo założone zostało w r. 1933 w celu prowadzenia parcelacji i zabudowy osad na terenie województw południowo-wschodnich. Kapitał zakładowy Spółki wyraża się sumą 800.000 zł, w której Bank partycypuje kwotą 250.000 zł.

Poza tym do omawianej grupy zaliczyć należy, ze względu na przedmiot działalności, Międzynarodowe Towarzystwo Osadnicze, Sp. Akc. w Warszawie, zawiązane w r. 1936 przez Państwowy Bank Rolny wespół z Bankiem Gospodarstwa Krajowego i Bankiem Polska Kasa Opieki. Zadaniem Spółki jest bezpośrednie i pośrednie przygotowywanie, organizowanie i prowadzenie osadnictwa na terenach zagranicznych przez wychodźców polskich. Kapitał Spółki wynosi 500.000 zł, z czego Bank przejął, na rachunek Skarbu Państwa, 250.000 zł.

Następną grupę stanowią przedsiębiorstwa, służące rozwojowi zbytu i przetwórstwa artykułów rolnych. Grupa ta obejmuje następujące spółki:

Chłodnia i Składy Portowe w Gdyni, sp. z o. o. Zadaniem Spółki jest zracjonalizowanie handlu, zwłaszcza zagranicznego, artykułami spożywczymi przez prowadzenie chłodni i składów portowych, jako domu składowego. Kapitał Spółki, założonej w r. 1930 przy udziale Banku, wynosi 12.156.000 zł. W sumie tej Bank partycypuje kwotą 10.000.000 zł. Spółka rozwija się pomyślnie, wykazując rosnące wciąż obroty, które w 1936 r. osiągnęły 50,5 mln zł wobec 40,4 mln zł w r. 1935 oraz 18,1 mln zł w r. 1934. Wykorzystanie techniczne chłodni w r. 1936 przedstawiało się jak następuje: ilość przechowanych jaj wynosiła 103.000 tono-tygodni, masła — 11.235, drobiu — 5.100, warzyw — 1.620 oraz owoców i towarów kolonialnych — 40.500. Jak widać, Chłodnia Gdyńska w 75% obsługuje wywóz produktów rolnych za granicę.

Ostatnio Spółka przystąpiła do wykonania zakrojonego na wielką skalę planu inwestycyjnego, zmierzającego do zaopatrzenia głównych centrów Polski w urządzenia chłodnicze. Pierwszy etap w kierunku urzeczywistnienia tego planu stanowi zakończenie budowy Chłodni Ogólnego Użytku w Warszawie, otwartej w październiku r. 1936. Następnym zaś z kolei etapem ma być uruchomienie chłodni w Łodzi, około budowy której rozpoczęto już prace przygotowawcze. Zaznaczyć należy, że plan cały finansowany jest przez Państwowy Bank Rolny drogą kredytu ze specjalnej lokaty, przydzielonej przez Rząd na inwestycje w zakresie zbytu i przetwórstwa artykułów rolnych.

Kasa Targowa w Warszawie, sp. z o. o. Założona została w r. 1934 w celu uporządkowania i usprawnienia handlu żywcem, mięsem i ubocznymi produktami uboju na rynku stołecznym, ze specjalnym uwzględnieniem interesów rolnictwa. Działalność Kasy obejmuje: komisową sprzedaż artykułów mięsnych, finansowanie detalisty i przetwórcy, prowadzenie rozrachunków pieniężnych pomiędzy sprzedawcami i nabywcami oraz czynności spedytorskie na administrowanej bocznicy. Kapitał zakładowy Spółki wynosi 1.500.000 zł, udział zaś Banku 500.000 zł. O żywotności i potrzebie Kasy świadczą poważne obroty Spółki, które osiągnęły w r. 1936, po trzyletnim niespełna istnieniu Kasy, kwotę 91,5 mln zł.

Cukrownia Rolnicza „Podole", Sp. Akc. we Lwowie. Spółka zawiązana została w końcu r. 1936 przez organizacje rolnicze wespół z samorządem rolniczym przy udziale Banku. Ma ona na celu udostępnienie plantowania buraka cukrowego drobnym producentom rolnym. Na dalszą zaś metę założycielom przyświeca myśl, aby agendy przedsiębiorstwa przejęli z biegiem czasu sami plantatorzy. Kapitał zakładowy Spółki wynosi 2.700.000 zł, w czym Bank partycypuje kwotą 570.000 zł. Budowa zakładów Spółki ukończona ma być na jesieni r. 1937 przed rozpoczęciem kampanii cukrowej.

Centrala Obrotu Nasionami Oleistymi, sp. z o. o. w Warszawie. Spółka utworzona została w r. 1934 dla interwencji na rynku nasion oleistych. Równocześnie stanowi ona organizację branżową eksporterów nasion i jako taka uprawniona jest do wydawania zaświadczeń wywozowych. Kapitał zakładowy Spółki wynosi 32.500 zł, w sumie tej Bank uczestniczy kwotą 7.500 zł.

Z drobnych przedsiębiorstw, o znaczeniu wyłącznie lokalnym, zaliczyć należy do omawianej grupy: Zakłady Nakładcze Przemysłu Chałupniczego

we Lwowie, mające na celu udzielanie pomocy chałupnikom wiejskim, oraz Spółdzielnię Producentów Ryb w Wilnie, założoną dla zorganizowania skupu i zbytu ryb.

Odrębną pozycję stanowią znajdujące się w posiadaniu Banku akcje i udziały następujących przedsiębiorstw: Krajowego Towarzystwa Melioracyjnego, Sp. Akc. w Warszawie, wart. nom. 1.290.170 zł, Banku Handlowego w Łodzi, Sp. Akc., — zł 75.900, oraz Małopolskich Zakładów Melioracyjnych i Technicznych, sp. z o. o. we Lwowie, — 30.600 zł. Akcje bowiem te i udziały przejęte zostały przez Bank dla obrony własnych wierzytelności. Jeśli chodzi o Krajowe Towarzystwo Melioracyjne oraz o Małopolskie Zakłady Melioracyjne i Techniczne, przejęcie akcji wiąże się równocześnie z podjęciem przez Bank sanacji finansowej tych spółek.

Poza udziałem w kapitałach zakładowych i gestji wyliczonych przedsiębiorstw, agendy Banku obejmują administrację przetwórniami mięsnymi w Chodorowie, Dębicy i Wołkowysku.

Państwowe Przetwórnie Mięsne w Chodorowie i Dębicy, stanowiące własność Skarbu Państwa, Bank prowadzi od r. 1931 w charakterze dzierżawcy, na własny rachunek i ryzyko. Przetwórnie te, założone w swoim czasie jako spółdzielnie, znalazły się na początku kryzysu w poważnych trudnościach finansowych, tak że przejęte być musiały przez Skarb i przekazane Bankowi, który wysanował je, rozszerzając jednocześnie poważnie ich zdolność produkcyjną. Obecnie Bank przygotowuje w porozumieniu z właściwymi czynnikami projekt zmiany formy prawnej eksploatacji obu przetwórni, idący w kierunku związania ich z zainteresowanymi bezpośrednio organizacjami rolniczymi. Spółdzielczą Przetwórnię Mięsną w Wołkowysku Bank prowadzi od r. 1935 w charakterze zarządcy sądowego.

Produkcja przetwórni w Chodorowie i Dębicy nastawiona jest głównie na eksport. W r. 1936 przetwórnie te dostarczyły na rynki zagraniczne: bekonów około 1.344.800 kg, szynek w puszkach i konserw wieprzowych 750.000 kg, smalcu 110.000 kg, konserw cielęcych 339.000 kg, trzody bitej 600.000 kg, trzody żywej 900.000 kg i jaj 690.000 kg — łącznej wartości około 9,6 mln zł. Natomiast produkcja przetwórni w Wołkowysku obliczona jest głównie na zbyt krajowy, a mianowicie na rynek warszawski i śląski, jakkolwiek rozwija ona również dział eksportowy, obejmujący wywóz trzody bitej, konserw cielęcych i smalcu. Ogólna suma sprzedaży przetwórni wołkowyskiej w r. 1936 wynosiła około 6,6 mln zł, z czego na dostawy krajowe przypadało 5,3 mln zł, a na zagraniczne 1,3 mln zł. Na rynku warszawskim przetwórnia wołkowyska współpracuje z Kasą Targową.

Podkreślić należy, że Bank kładzie szczególny nacisk na związanie pracy przetwórni, zarówno w Chodorowie i Dębicy jak w Wołkowysku, z interesami rolnictwa. Tak więc sprawy skupu żywca uzgadniane są przez przetwórnie z izbami i lokalnymi organizacjami rolniczymi. Ponadto ceny na żywiec ustalane są w porozumieniu z organizacjami. Wreszcie przetwórnie przez stosowanie premii i udzielanie pomocy finansowej starają się wpłynąć na podniesienie hodowli i lepsze zorganizowanie zbytu.

FUNDUSZE ADMINISTROWANE

Fundusze Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych

Akcja kredytowa

W dziale funduszów rządowych, administrowanych przez Bank, po dłuższym okresie stałego kurczenia się akcji kredytowej nastąpiło w r. 1936 pewne, jakkolwiek nieznaczne, zwiększenie jej rozmiarów.

Łączna suma nowych kredytów gotówkowych, udzielonych przez Bank z Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej, wynosiła 2.326 tys. zł, z czego na kredyty parcelacyjne przypadało 339 tys. zł, a na kredyty scaleniowe i melioracyjne — 1.987 tys. zł. Natomiast łączna suma przejętych na Fundusz nowych należności, zakredytowanych przez urzędy wojewódzkie w związku z pracami nad przebudową ustroju rolnego, osiągnęła 34.908 tys. zł, z czego na resztę ceny sprzedażnej gruntów państwowych, parcelowanych przez urzędy, przypadało 34.312 tys. zł, na należności za budulec, wydany z lasów państwowych przy scalaniu gruntów — 551 tys. zł oraz na opłaty za techniczne wykonanie scalenia, znoszenie służebności i regulację hipotek — 45 tys. zł.

W ogólnym wyniku akcja kredytowa, oparta na funduszach Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, osiągnęła kwotę 37.234 tys. zł wobec 31.741 tys. zł w r. 1935.

Akcja oddłużeniowa

Akcję konwersyjno-oddłużeniową w dziale funduszów rządowych, administrowanych przez Bank, w zasadzie zakończono już w r. 1935. Ostateczne rezultaty tej akcji, z uwzględnieniem nielicznych odpisów, uskutecznionych dodatkowo w r. 1936, przedstawiają się jak następuje:

W zakresie kredytów, udzielonych w związku z przebudową ustroju rolnego, umorzono dłużnikom ogółem 219.888 tys. zł t. j. 41,2% należności, a mianowicie: w grupie parcelacyjnej 193.352 tys. zł t. j. 43,3%, w grupie scaleniowo-melioracyjnej 19.804 tys. zł t. j. 33,0% oraz w grupie oplat 6.732 tys. zł t. j. 24,1%. Okres spłaty należności, pozostałych po dokonaniu częściowego skreślenia, przedłużono w pierwszej z wymienionych grup do lat 60, w drugiej — do lat 30, w trzeciej — do lat 5. Oprocentowanie obniżono do 3% rocznie, licząc wraz z dodatkiem administracyjnym, przy czym należności, rozłożone na okres nie dłuższy od lat 5, zwolniono całkowicie zarówno od oprocentowania, jak i od dodatku administracyjnego.

Dzięki zastosowanym ulgom obciążenie dłużników z tytułu rat zmniejszyło się w ogólnym przecięciu o ca 66%.

Zaznaczyć trzeba, że akcja konwersyjno-oddłużeniowa w grupie kredytów parcelacyjnych obejmowała również należności, przejęte przez Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej od Banku. W r. 1936 Bank przekazał na Fundusz dodatkowo 577 tys. zł z działu kredytu długoterminowego w listach zastawnych oraz 1.382 tys. zł z działu kredytu krótko- i średnioterminowego. Ogółem w l. 1933 — 1936 Fundusz przejął od Banku 70.617 tys. zł należności, z czego

na pożyczki w listach zastawnych przypadało 54.253 tys. zł*), a na pożyczki krótko- i średnioterminowe — 16.364 tys. zł.

W zakresie wierzytelności b. niemieckich instytucyj finansowych i osadniczych ulgi polegały na bezprocentowym rozterminowaniu zaległych rat na okres do lat 15 względnie 30, a ponadto na bonifikowaniu rat bieżących w granicach do 50% w wypadkach, uzasadnionych szczególnymi względami gospodarczymi.

W zakresie wierzytelności b. rosyjskich banków ziemskich skonwertowano 59.191 pożyczek na sumę 56.271 tys. zł, rozkładając ich spłatę na okres do lat 56, przy oprocentowaniu $4^1/_2$% w stosunku rocznym wraz z dodatkiem administracyjnym. Poza tym przeniesiono do grupy scaleniowo-melioracyjnej F. O. R. R. 1.759 pożyczek na sumę 518 tys. zł w celu połączenia ich w jeden dług i wspólnego skonwertowania z pożyczkami komasacyjnymi, obciążającymi te same grunty. Nie zakwalifikowano natomiast do konwersji 214 pożyczek na sumę 3.994 tys. zł, obciążających gospodarstwa powyżej 50 ha, z czego 15 pożyczek na sumę 307 tys. zł, zabezpieczonych na nieruchomościach, przejętych przez Skarb Państwa.

Wreszcie w zakresie kredytów, udzielonych z funduszu na popieranie wytwórczości roślinnej, skreślono dłużnikom 1.199 tys. zł, z funduszu zaś na popieranie wytwórczości zwierzęcej — 633 tys. zł, razem 1.832 tys. zł t. j. 46,1% łącznej sumy kredytów. Spłatę długów, pozostałych po dokonaniu odpisów, rozłożono na okres do lat 10, przy oprocentowaniu w wysokości 3% w stosunku rocznym.

Przytoczone wyniki akcji konwersyjno-oddłużeniowej wyczerpują całokształt ulg generalnych, przewidzianych dla dłużników Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej w ustawodawstwie z końca r. 1934. Pozostały do wykorzystania jedynie jeszcze postanowienia art. 16 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24.X.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 94, poz. 842), upoważniające Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych do udzielania dalszych ulg indywidualnych dłużnikom, którzy znajdują się w trudnym położeniu materialnym i bez uszczerbku dla gospodarstwa nie mogą ponosić ciężarów, związanych ze spłatą należności.

W r. 1936 Minister Rolnictwa i Reform Rolnych powyższe uprawnienie przelał w znacznej części na wojewodów, ustalając jednocześnie zasadnicze wytyczne przy udzielaniu dodatkowych ulg. W myśl tych wytycznych dodatkowe ulgi obejmować mają głównie dłużników grupy parcelacyjnej i polegać mają:

a) na umorzeniu nie więcej niż 30% należności, pozostałych po dotychczasowych odpisach, przy czym zbonifikowana dodatkowo kwota nie powinna przekraczać w poszczególnym wypadku 5.000 zł,
b) na umorzeniu w granicach do 50% należności z tytułu rat, płatnych w l. 1935 — 1937, jeżeli trudności finansowe dłużników mają charakter przejściowy,

---

*) Suma ta obejmuje równowartość kapitału przejętych pożyczek, powiększoną o zaległe i bieżące raty.

c) na przenoszeniu do dłuższych okresów spłaty tych należności, dla których dotychczasowe okresy okażą się za krótkie.

Zgodnie z rozporządzeniem łączna kwota dodatkowych bonifikat kapitału i rat nie może przekraczać 30 mln zł.

Prace, związane z realizacją dodatkowych ulg, są obecnie w toku i w najbliższym czasie mają być zakończone, zamykając sobą ostatni etap akcji konwersyjno-oddłużeniowej w dziale funduszów rządowych, administrowanych przez Bank.

Spłata pożyczek

W r. 1936 wpłynęło ogółem z tytułu należności Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych 22.216 tys. zł*) wobec 18.257 tys. zł w r. 1935.

Do poprawy spłacalności w r. 1936 przyczyniła się przede wszystkim akcja konwersyjno-oddłużeniowa, w wyniku której obciążenie rolników przystosowane zostało do ich możliwości płatniczych, ponadto stały nacisk, wywierany na dłużników przez wysyłanie przypomnień i upomnień.

Mimo pewnego polepszenia się spłacalności, trudno uznać ją za zadowalającą. Aby zapobiec ponownemu gromadzeniu się zaległości, narzuca się konieczność wzmożenia akcji egzekucyjnej, oczywiście w pierwszej linii w stosunku do dłużników opornych, zalegających z większą ilością rat.

Na zasadzie instrukcji, wydanej przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych, Bank opracował w r. 1936 jednolite przepisy co do przyjmowania obligacyj niektórych pożyczek państwowych na spłatę poszczególnych rodzajów należności F. O. R. R. W rachubę wchodzą obligacje 6% Pożyczki Narodowej, 5% Państwowej Pożyczki Konwersyjnej oraz 3% i 5% Państwowej Renty Ziemskiej.

Stan pożyczek

Stan pożyczek z funduszów Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych podaje następujące zestawienie:

Stan pożyczek	*W dn. 31.XII. 1935 r.* Ilość	Suma w tys. zł	*W dn. 31.XII. 1936 r.* Ilość	Suma w tys. zł
Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej:				
należności grupy parcelacyjnej	126.637	291.465	140.779	324.445
„ „ scaleniowo-melioracyjnej .	74.517	46.394	88.381	47.947
„ „ opłat	207.831	19.678	180.768	16.864
Razem	408.985	357.537	409.928	389.256
należności b. rosyjskich banków ziemskich (w likwidacji)	48.001	68.715	55.093	63.014
należności b. niemieckich instytucyj finansowych i osadniczych (w likwidacji) . . .	35.246	190.235	38.200	188.842
Ogółem F. O. R. R.	492.232	616.487	503.221	641.112
Fundusz na popieranie wytwórczości zwierzęcej (w likwidacji)	94	1.211	83	901
Fundusz na popieranie wytwórczości roślinnej (w likwidacji)	103	1.439	99	1.316
Ogółem fundusze Min. R. i R. R.	492.429	619.137	503.403	643.329

*) Suma ta nie obejmuje 5,5 mln zł należności, wyksięgowanych wskutek przejęcia nieruchomości przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.

Fundusz odbudowy

Akcję umarzania pożyczek z funduszu odbudowy powojennej, opartą na ustawie z dnia 18.III.1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 206), zakończono jeszcze w r. 1935. W wyniku tej akcji umorzono ogółem 73.312 tys. zł. Stan należności nieumorzonych, których los rozstrzygnąć ma osobne zarządzenie, w dniu 31.XII.1936 r. wynosił 1.544 tys. zł.

Fundusz inwalidzki

Akcja kredytowa ze środków funduszu inwalidzkiego kontynuowana była w okresie sprawozdawczym na dotychczasowych zasadach. Ogólna suma pożyczek, udzielonych w r. 1936, osiągnęła 831 tys. zł wobec 667 tys. zł w r. 1935. Stan pożyczek wzrósł w okresie sprawozdawczym z 1.698 tys. zł do 1.980 tys. zł.

Zaznaczyć należy, że w r. 1936 wprowadzono uproszczenia przy udzielaniu pożyczek w granicach do 300 złotych.

SPRAWY ADMINISTRACYJNE I GOSPODARCZE

Władze Banku

Skład osobowy Władz Banku uległ w ciągu roku sprawozdawczego następującym zmianom:

P. dr Adam Rose, mianowany Podsekretarzem Stanu w Ministerstwie Przemysłu i Handlu, zgłosił swe ustąpienie z Rady Nadzorczej Banku. Ponadto ustąpił również z Rady p. Wacław Staniszewski, który po urlopie, spowodowanym objęciem stanowiska Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Skarbu, powrócił w dniu 17 lutego na dawne stanowisko Naczelnego Dyrektora Banku. Z tą chwilą Dyrektorzy Banku, pp. Piotr Berdecki i Józef Borowski, przestali pełnić obowiązki Zastępców Naczelnego Dyrektora. Z dniem 31 grudnia 1936 r. przeszedł na emeryturę Dyrektor Banku, p. Michał Chlewiński.

Personel Banku

Stan liczebny personelu Banku wynosił w dniu 31.XII.1936 r.:

Instytucja Centralna: Dyrektorzy i Wicedyrektorzy — 9 osób, pracownicy — 307, razem 316 osób; Oddziały: Dyrektorzy — 11 osób, pracownicy — 969, razem 980 osób. Ogółem Bank — 1296 osób. Ponadto 192 osoby służby.

W porównaniu z dniem 31.XII.1935 r. stan liczebny personelu zmniejszył się o 9 osób, a stan służby — o 1 osobę.

Podział personelu według układu budżetu przedstawiał się w dniu 31.XII. 1936 r. jak następuje:

Właściwe Wydziały Instytucji Centralnej oraz Oddziałów Banku	962	pracowników i	153	osoby służby
Wydziały Funduszów Administrowanych i Likwidacyjny . .	334	„	39	„ „
Razem	1.296	pracowników i	192	osoby służby

Powyższe liczby nie obejmują 14 pracowników, delegowanych z Banku Związku Spółek Zarobkowych w związku z powierzoną Państwowemu Bankowi Rolnemu administracją wierzytelności rolniczych tego Banku. Poza tym pominięci również zostali pracownicy okresowi w liczbie 129, zaangażowani przejściowo do pomocy stałemu personelowi wskutek powiększenia się ilości pracy w niektórych wydziałach, spowodowanego przez akcję oddłużeniową.

W okresie sprawozdawczym opracowane zostały przez Bank i zatwierdzone przez Ministra Skarbu z mocą obowiązującą od dnia 1.X.1936 r.: nowe Przepisy Służbowe dla Stałych Pracowników Umysłowych P. B. R., Prze-

pisy Służbowe dla Stałych Pracowników Fizycznych P. B. R. oraz Statut Funduszu Emerytalnego Pracowników P. B. R.

Fundusz Emerytalny Pracowników Banku wynosił w dniu 31.XII.1936 r. zł 10.658.789,88. W dniu 31.XII.1936 r. pobierały z Funduszu 32 osoby zaopatrzenia emerytalne oraz 3 — pensje wdowie.

Koszty handlowe

Budżet Banku na r. 1936 składał się, podobnie jak w poprzednich latach, z budżetu własnego Banku oraz z dwóch budżetów wydziałów odrębnych: Funduszów Administrowanych i Likwidacyjnego.

Koszty handlowe własne Banku w roku sprawozdawczym wynosiły:

Wydatki osobowe

Prezes, Wiceprezes, Rada Nadzorcza, Nadzór Rządowy i Komisja Rewizyjna	zł	180.500,—		
Dyrekcja i pracownicy Banku	„	7.489.250,01		
Ubezpieczenia społeczne	„	1.196.787,67	zł	8.866.537,68

Wydatki rzeczowe

Koszty pomieszczenia	zł	277.090,16		
Koszty biurowe (drobny inwentarz, materiały piśmienne i druki, opłaty pocztowe i telefoniczne, umundurowanie służby, konserwacja ruchomości) . .	„	486.256,64		
Prenumerata pism, ogłoszenia, biblioteka, wydawnictwa specjalne, wydawnictwa Banku	„	39.690,55		
Koszty inspekcji, lustracji instytucyj kredytowych, koszty podróży, środki lokomocji	„	279.438,17		
Propaganda, koszty prowadzenia interesów z zagranicą, wydatki prasowe, wydatki związane z zapomogami na cele społeczne, kulturalne, naukowe i t. p.	„	267.779,64		
Różne inne wydatki	„	129.474,94	„	1.479.730,10
Razem			zł	10.346.267,78

Sumy powyższe należy zmniejszyć o odpowiednią część wydatków wspólnych z Wydziałami Funduszów Administrowanych i Likwidacyjnym:

wydatki osobowe o	zł	703.000,—
wydatki rzeczowe o	„	70.200,—
Razem . .	zł	773.200,—

Ostatecznie tedy koszty handlowe własne Banku wynosiły: osobowe zł 8.163.537,68, rzeczowe zł 1.409.530,10, łącznie zł 9.573.067,78, a po odjęciu zł 93.750,—, zwrotu Państwowych Przetwórni Mięsnych w Chodorowie i Dębicy, zł 9.479.317,78. Koszty handlowe Wydziałów: Funduszów Administrowanych i Likwidacyjnego, pokrywane przez Min. Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Min. Skarbu, wynosiły zł 3.575.044,83.

Zasiłki na cele społeczne i kulturalne

Zgodnie z postanowieniami statutu, Bank przy podziale zysku przeznacza corocznie określone sumy na popieranie kultury rolnej, na badania naukowe, związane z rozwojem gospodarczym wsi, i na inne cele społeczne. Sumy te, zależne od wysokości zysku, wyrażały się w okresie pomyślnej koniunktury poważnymi cyframi. Tak więc w 1928 r. wynosiły one 500.000 zł, w 1929 r. — 434.000 zł, w 1930 r. — 650.000 zł. W następnych latach, składających się na okres ciężkiego przesilenia w rolnictwie, cały niemal zysk Banku pochłaniać zaczęły ulgi, udzielane dłużnikom pod postacią różnych bonifikat. W konsekwencji sumy, przypadające z zysku na cele społeczne i kulturalne, zmniejszyły się dotkliwie, tak że wynosiły one np. w 1933 r. zaledwie 29.270 zł, w 1934 r. — 6.290 zł, w 1935 r. — 12.640 zł i t. d. W tym stanie rzeczy Bank, doceniając potrzeby rozwoju kulturalnego i społecznego wsi i pragnąc przyczynić się do ich zaspokojenia, szukać musiał dodatkowych źródeł dla zdobycia niezbędnych ku temu funduszów. Przede wszystkim więc Bank starał się znaleźć odpowiednie środki w ramach normalnego budżetu, mimo konieczności daleko idącego ograniczenia kosztów handlowych w związku z ofiarami, jakie pociągała za sobą akcja oddłużenia rolnictwa. Dalej, Bank wyjednał zgodę Ministerstwa Skarbu na wydatkowanie ze specjalnego, nadzwyczajnego preliminarza: w 1933 r. kwoty 382.500 zł oraz w 1934 r. — 200.000 zł. Wreszcie niezależnie od sum, wydzielonych z zysku zgodnie z postanowieniami statutu, Bank zarezerwował: w 1935 r. — 330.000 zł oraz w 1936 r. — 200.000 zł. Dzięki tym zabiegom Bank w l. 1933—36 mógł przeznaczyć na cele społeczne i kulturalne z różnych źródeł ogółem blisko 2.000.000 zł.

W okresie sprawozdawczym wydatkowano na powyższe cele 411.298 zł, z czego przypadało: na instytucje i związki spółdzielcze oraz organizacje rolnicze 124.057 zł, na popieranie nauki i oświaty 82.915 zł, na dokształcanie fachowców w zakresie uprawy specjalnych roślin oraz w zakresie przetwórstwa rolnego 47.360 zł, na opiekę nad młodzieżą i na organizacje młodzieżowe 52.409 zł oraz na różne cele społeczne i kulturalne 104.557 zł.

TABLICE STATYSTYCZNE

POŻYCZKI W 4½% LISTACH PAŃSTWOWEGO

WYPŁACONE W CIĄGU ROKU 1936 ORAZ OD

Sumy w tysiącach złotych

WOJEWÓDZTWA	OGÓŁEM rubr. 3 + 4				NA KUPNO GRUNTU		
	Ilość poż.	Suma	%	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha
1	2				3		
Rzeczpospolita Polska	**468**	**1.389**	**100,0**	**3.424**	**461**	**1.245**	**3.109**
	1.677	5.694	100,0	15.126	1.532	4.190	12.592
Warszawskie	**52**	**200**	**14,4**	**554**	**51**	**151**	**452**
	154	480	8,4	1.227	152	426	1.106
Łódzkie	—	—	—	—	—	—	—
	33	87	1,5	151	33	87	151
Białostockie	**13**	**29**	**2,1**	**127**	**13**	**29**	**127**
	57	144	2,5	546	57	144	546
Kieleckie	**95**	**170**	**12,2**	**362**	**95**	**170**	**362**
	308	810	14,2	1.578	308	810	1.578
Lubelskie	**118**	**276**	**19,9**	**635**	**118**	**276**	**635**
	486	1.057	18,6	2.380	486	1.057	2.380
Wileńskie	**9**	**23**	**1,7**	**140**	**9**	**23**	**140**
	55	166	2,9	1.183	54	146	1.039
Nowogródzkie	**19**	**40**	**2,9**	**186**	**19**	**40**	**186**
	67	200	3,5	983	66	160	739
Wołyńskie	**26**	**71**	**5,1**	**200**	**25**	**49**	**155**
	57	237	4,2	1.608	56	215	1.563
Poleskie	**2**	**7**	**0,5**	**23**	**2**	**7**	**23**
	51	104	1,8	1.047	51	104	1.047
Krakowskie	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—
Lwowskie	**29**	**60**	**4,3**	**147**	**29**	**60**	**147**
	85	266	4,7	528	84	235	408
Stanisławowskie	—	—	—	—	—	—	—
	3	12	0,2	17	3	12	17
Tarnopolskie	**27**	**79**	**5,7**	**144**	**27**	**79**	**144**
	27	79	1,4	144	27	79	144
Poznańskie	**66**	**384**	**27,6**	**766**	**63**	**317**	**604**
	144	704	12,4	1.664	141	637	1.502
Pomorskie	**10**	**44**	**3,2**	**134**	**10**	**44**	**134**
	12	72	1,3	367	12	72	367
Śląskie	**2**	**6**	**0,4**	**6**	—	—	—
	138	1.276	22,4	1.703	2	6	5

UWAGA: Pożyczki wypłacone w ciągu roku 1936 podane są tłustym drukiem, natomiast pożyczki wypłacone od początku akcji, t. j. w latach 1933 — 1936, drukiem zwykłym.

ZASTAWNYCH SERII I-EJ

BANKU ROLNEGO

POCZĄTKU AKCJI PO DZIEŃ 31 GRUDNIA 1936 R.

Sumy w tysiącach złotych

NA INWESTYCJE ROLNE I SPŁATĘ UCIĄŻLIWYCH ZOBOWIĄZAŃ														
RAZEM rubr. 5+6+7+8			Gospodarstwom o obszarze											
			do 5 ha			od 5 do 20 ha			od 20 do 100 ha			ponad 100 ha		
Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha
4			5			6			7			8		
7	**144**	**315**	**2**	**6**	**6**	—	—	—	**4**	**89**	**207**	**1**	**49**	**102**
145	1.504	2.534	84	280	248	48	350	481	8	134	308	5	740	1.497
1	**49**	**102**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**49**	**102**
2	54	121	—	—	—	1	5	19	—	—	—	1	49	102
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	20	144	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	144
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	40	244	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	40	244
1	**22**	**45**	—	—	—	—	—	—	**1**	**22**	**45**	—	—	—
1	22	45	—	—	—	—	—	—	1	22	45	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	31	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	31	120
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	**67**	**162**	—	—	—	—	—	—	**3**	**67**	**162**	—	—	—
3	67	162	—	—	—	—	—	—	3	67	162	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	**6**	**6**	**2**	**6**	**6**	—	—	—	—	—	—	—	—	—
136	1.270	1.698	84	280	248	47	345	462	4	45	101	1	600	887

4½% SKONWERTOWANE POŻYCZKI PAŃSTWOWEGO

WG. STANU W DNIU

Sumy w tysiącach złotych

WOJEWÓDZTWA	OGÓŁEM rubr. 3 + 4				NA KUPNO GRUNTU			NA RAZEM rubr. 5+6+7+8+9		
	Ilość poż.	Suma	%	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha
1	2				3			4		
Rzeczpospolita Polska	**37.289**	**152.365[1])**	**100,0**	**534.122**	**25.438**	**66.811**	**331.344**	**11.851**	**85.554**	**202.778**
Warszawskie	6.471	30.028	19,7	63.813	4.852	18.472	36.279	1.619	11.556	27.534
Łódzkie	2.947	9.902	6,5	20.486	2.369	5.319	10.847	578	4.583	9.639
Białostockie	1.750	4.137	2,7	16.180	1.587	2.652	9.646	163	1.485	6.534
Kieleckie	5.128	12.481	8,2	21.765	4.236	7.724	13.114	892	4.757	8.651
Lubelskie	5.830	20.356	13,4	219.100	4.870	15.817	207.668	960	4.539	11.432
Wileńskie	1.548	4.535	3,0	36.955	1.182	1.916	12.123	366	2.619	24.832
Nowogródzkie	1.190	2.627	1,7	14.928	1.051	1.508	6.703	139	1.119	8.225
Wołyńskie	3.726	10.144	6,7	29.245	3.469	7.225	22.281	257	2.919	6.964
Poleskie	615	1.631	1,1	8.170	550	955	5.126	65	676	3.044
Krakowskie	1.563	7.491	4,9	12.036	146	547	562	1.417	6.944	11.474
Lwowskie	1.121	4.460	2,9	8.848	189	620	808	932	3.840	8.040
Stanisławowskie	374	1.594	1,0	3.309	105	266	402	269	1.328	2.907
Tarnopolskie	482	2.084	1,4	4.287	228	767	1.256	254	1.317	3.031
Poznańskie	1.827	19.001	12,5	33.189	216	1.028	1.664	1.611	17.973	31.525
Pomorskie	1.183	13.318	8,7	29.913	186	1.175	1.877	997	12.143	28.036
Śląskie	1.534	8.576	5,6	11.898	202	820	988	1.332	7.756	10.910

[1]) Saldo pożyczek według bilansu na dzień 1.I.1937 r. wynosi 152.370.938,— zł. Różnicę 6.244,35 zł stanowią końcówki rat amortyzacyjnych oraz przedterminowych spłat, księgowane przejściowo na rachunku funduszu umorzenia listów zastawnych.

W LISTACH ZASTAWNYCH

BANKU ROLNEGO

31 GRUDNIA 1936 R.

Sumy w tysiącach złotych

INWESTYCJE ROLNE I SPŁATĘ UCIĄŻLIWYCH ZOBOWIĄZAŃ

Gospodarstwom o obszarze														
do 5 ha			od 5 do 20 ha			od 20 do 50 ha			od 50 do 100 ha			ponad 100 ha		
Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha
5			6			7			8			9		
3.374	**7.935**	**11.118**	**6.214**	**32.199**	**62.264**	**1.453**	**18.828**	**43.594**	**488**	**12.158**	**33.422**	**322**	**14.434**	**52.380**
230	482	892	1.097	5.217	11.258	188	2.425	5.562	60	1.510	4.317	44	1.922	5.505
98	241	373	402	2.110	3.895	44	667	1.407	17	480	1.108	17	1.085	2.856
5	6	19	86	349	1.066	38	310	1.167	18	282	1.235	16	538	3.047
305	802	1.140	533	2.651	4.502	35	466	993	13	385	915	6	453	1.101
244	562	917	625	2.567	5.830	61	652	1.728	18	349	1.224	12	409	1.733
—	—	—	90	213	1.149	115	554	3.746	83	661	5.793	78	1.191	14.144
—	—	—	49	137	638	45	295	1.509	19	192	1.272	26	495	4.806
34	88	130	143	723	1.379	42	638	1.316	25	729	1.887	13	741	2.252
—	—	—	27	78	327	19	130	573	10	176	764	9	292	1.380
891	1.916	2.697	453	1.865	3.591	37	751	1.186	17	702	1.106	19	1.710	2.894
518	1.053	1.674	357	1.547	3.011	32	443	984	16	515	1.072	9	282	1.299
118	225	383	124	490	1.055	19	238	543	3	94	170	5	281	756
89	188	317	141	535	1.246	15	205	410	3	76	208	6	313	850
117	312	457	1.016	7.345	12.315	392	6.307	11.591	67	2.525	4.318	19	1.484	2.844
74	184	237	466	2.583	5.429	303	3.898	9.397	113	3.301	7.717	41	2.177	5.256
651	1.876	1.882	605	3.789	5.573	68	849	1.482	6	181	316	2	1.061	1.657

4½% SKONWERTOWANE POŻYCZKI
PAŃSTWOWEGO
WG. STANU W DNIU

Sumy w tysiącach złotych

WOJEWÓDZTWA	OGÓŁEM		
	Ilość poż.	Obszar meliorowany ha	Suma
1	2		
Rzeczpospolita Polska	872	161.545	70.514[1]
Warszawskie	286	58.624	28.059
Łódzkie	293	49.331	23.440
Białostockie	23	3.642	1.898
Kieleckie	36	8.957	3.976
Lubelskie	44	8.652	3.238
Wileńskie	23	2.301	1.150
Nowogródzkie	17	1.325	732
Wołyńskie	14	1.808	721
Poleskie	6	5.730	683
Krakowskie	20	1.468	578
Lwowskie	38	3.755	1.461
Stanisławowskie	4	148	111
Tarnopolskie	5	5.221	202
Poznańskie	45	8.696	3.281
Pomorskie	18	1.887	984

[1]) Saldo pożyczek według bilansu na dzień 1.I.1937 r. wynosi 70.516.500,— zł. Różnicę 2.913,51 zł stanowią końcówki rat amortyzacyjnych oraz przedterminowych spłat, księgowane przejściowo na rachunku funduszu umorzenia obligacyj melioracyjnych.

W OBLIGACJACH MELIORACYJNYCH

BANKU ROLNEGO

31 GRUDNIA 1936 R.

Sumy w tysiącach złotych

Na drenowanie, osuszenie i nawodnienie gruntów			Na meliorację łąk			Na inne melioracje		
Ilość poż.	Obszar meliorowany ha	Suma	Ilość poż.	Obszar meliorowany ha	Suma	Ilość poż.	Obszar meliorowany ha	Suma
3			4			5		
820	**150.914**	**67.844**	**13**	**5.233**	**367**	**39**	**5.398**	**2.303**
282	58.421	27.920	—	—	—	4	203	139
292	49.259	23.394	—	—	—	1	72	46
23	3.642	1.898	—	—	—	—	—	—
35	8.934	3.938	—	—	—	1	23	38
36	5.585	2.833	—	—	—	8	3.067	405
13	1.623	720	6	231	83	4	447	347
11	997	382	3	41	68	3	287	282
7	1.194	354	1	280	113	6	334	254
4	955	412	1	4.554	83	1	221	188
19	1.453	567	—	—	—	1	15	11
35	3.523	1.330	—	—	—	3	232	131
2	97	58	—	—	—	2	51	53
4	5.200	182	—	—	—	1	21	20
43	8.511	3.182	—	—	—	2	185	99
14	1.520	674	2	127	20	2	240	290

WOJEWÓDZTWA	NABYTO NA PARCELACJĘ									Zmiany w zapasie ziemi, wynikłe z odstąpienia części obszarów, dokonanej wymiany, pomiarów it. d.
	W latach 1924 — 36		W r. 1936		Użytki rolne w ha					
	Ilość maj. ziemskich	Obszar ha	Ilość maj. ziemskich	Obszar ha	Grunty orne i pastwiska polne	Łąki i pastwiska łąkowe	Lasy	Grunty poleśne	Inne	
1	2		3		4					5
Ogółem										
w latach 1924— 36. .	148	145.570,0			70.402,0	25.846,1	30.285,2	8.870,3	10.166,4	— 12.816,6
z czego w r. 1936 .			**8**	**4.943,7**	**1.937,4**	**317,3**	**57,0**	**2.604,5**	**27,5**	
I. Majątki własne										
Razem w l. 1924— 36	116	114.416,9			53.866,4	17.515,9	27.582,4	6.500,7	8.951,5	— 4.197,8
z czego w r. 1936 .			**4**	**3.056,7**	**402,6**	**180,5**	**45,7**	**2.409,5**	**18,4**	
Warszawskie	20	8.686,4	1	259,2	249,4	—	—	—	9,8	+ 23,9
Łódzkie	4	521,5	—	—	—	—	—	—	—	— 134,4
Białostockie	13	4.764,8	—	—	—	—	—	—	—	— 157,4
Kieleckie	2	339,7	—	—	—	—	—	—	—	+ 15,1
Lubelskie	8	27.312,8	1	2.475,3	10,2	62,5	2,2	2.398,5	1,9	+ 113,3
Wileńskie	8	3.507,9	—	—	—	—	—	—	—	+ 36,1
Nowogródzkie	4	717,2	1	112,1	53,0	30,0	16,5	11,0	1,6	— 2,8
Wołyńskie	9	27.107,3	—	—	—	—	—	—	—	+ 1.139,9[1])
Poleskie	10	14.170,1	1	210,1	90,0	88,0	27,0	—	5,1	— 3.598,8[2])
Krakowskie	2	1.183,9	—	—	—	—	—	—	—	— 11,5
Lwowskie	1	456,5	—	—	—	—	—	—	—	+ 3,5
Stanisławowskie	1	87,0	—	—	—	—	—	—	—	— 1,1
Tarnopolskie	1	508,1	—	—	—	—	—	—	—	+ 5,1
Poznańskie	15	16.267,2	—	—	—	—	—	—	—	— 1.172,4[3])
Pomorskie	18	8.786,5	—	—	—	—	—	—	—	— 456,3[4])
II. Majątki parcelowane komisowo										
Razem w l. 1924— 36	32	31.153,1			16.535,6	8.330,2	2.702,8	2.369,6	1.214,9	— 8.618,8[5])
z czego w r. 1936 . .			**4**	**1.887,0**	**1.534,8**	**136,8**	**11,3**	**195,0**	**9,1**	
Warszawskie	2	269,7	—	—	—	—	—	—	—	— 248,6
Białostockie	3	816,2	—	—	—	—	—	—	—	— 675,3
Kieleckie	2	186,2	—	—	—	—	—	—	—	—
Lubelskie	2	307,0	—	—	—	—	—	—	—	— 37,0
Wileńskie	3	324,0	—	—	—	—	—	—	—	+ 20,1
Nowogródzkie	2	340,6	—	—	—	—	—	—	—	— 127,4
Wołyńskie	4	4.915,7	—	—	—	—	—	—	—	— 4.655,4
Poleskie	3	6.943,3	—	—	—	—	—	—	—	— 1.661,3
Poznańskie	6	15.581,4	3	1.487,0	1.344,8	121,8	11,3	—	9,1	— 1.207,5
Pomorskie	5	1.469,0	1	400,0	190,0	15,0	—	195,0	—	— 26,4

[1]) Powiększenie zapasu ziemi nastąpiło głównie wskutek włączenia obszarów, częściowo rozparcelowanych przez b. właścicieli oraz uzyskanych w wyniku podziału gruntów serwitutowych. [2]) W tym obszary odprzedane i oddane za serwituty. [3]) W tym ośrodek majątku Runowo-Kraińskie, wymieniony na folwark Konstantynowo-Mi-

PARCELACYJNA
BANKU ROLNEGO
1936

Zapas ziemi po uwzględnieniu zmian rubr. 5	ROZPARCELOWANO: W latach 1925—36		W r. 1936		Rodzaje parcel: Parcele dodatkowe		Samodzielne kolonie		Na wszelkie inne cele		Zapas ziemi pozostały do parcelacji w dniu 31.XII.1936 r.
	Ilość parcel	Obszar ha	Ilość parcel	Obszar ha	Ilość parcel	Obszar ha	Ilość parcel	Obszar ha	Ilość parcel	Obszar ha	
6	7		8		9						10
132.753,4	20.042	96.393,3			13.220	30.184,9	4.978	50.189,3	1.844	16.019,1	36.360,1
			4.088	**14.177,5**	**2.962**	**4.991,3**	**779**	**6.767,5**	**347**	**2.418,7**	
110.219,1	16.559	80.231,9			10.585	23.285,8	4.303	44.215,0	1.671	12.731,1	29.987,2
			3.896	**13.542,6**	**2.873**	**4.819,1**	**676**	**6.304,8**	**347**	**2.418,7**	
8.710,3	844	8.365,3	27	436,3	3	5,4	20	179,3	4	251,6	345,0
387,1	74	387,1	4	81,8	1	3,6	2	15,4	1	62,8	—
4.607,4	777	4.039,3	26	358,4	9	18,6	15	140,1	2	199,7	568,1
354,8	82	354,8	13	94,0	6	11,5	6	80,5	1	2,0	—
27.426,1	6.282	17.737,6	2.549	5.526,6	2.113	3.038,5	183	1.358,0	253	1.130,1	9.688,5
3.544,0	460	3.544,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
714,4	146	602,3	—	—	—	—	—	—	—	—	112,1
28.247,2	4.102	19.372,9	606	2.787,4	353	802,7	244	1.960,0	9	24,7	8.874,3
10.571,3	731	3.930,1	76	382,1	72	324,8	2	36,0	2	21,3	6.641,2
1.172,4	564	1.172,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
460,0	95	460,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
85,9	48	85,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
513,2	152	513,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15.094,8	1.391	12.750,8	442	2.349,6	306	593,7	124	1.146,8	12	609,1	2.344,0
8.330,2	811	6.916,2	153	1.526,4	10	20,3	80	1.388,7	63	117,4	1.414,0
22.534,3	3.483	16.161,4			2.635	6.899,1	675	5.974,3	173	3.288,0	6.372,9
			192	**634,9**	**89**	**172,2**	**103**	**462,7**	—	—	
21,1	1	21,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
140,9	126	140,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
186,2	70	186,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
270,0	47	270,0	5	28,8	—	—	5	28,8	—	—	—
344,1	67	344,1	6	52,6	4	26,4	2	26,2	—	—	—
213,2	49	213,2	1	1,5	1	1,5	—	—	—	—	—
260,3	73	234,3	62	152,9	20	31,4	42	121,5	—	—	26,0
5.282,0	119	447,6	17	24,6	17	24,6	—	—	—	—	4.834,4
14.373,9	2.806	13.261,4	101	374,5	47	88,3	54	286,2	—	—	1.112,5
1.442,6	125	1.042,6	—	—	—	—	—	—	—	—	400,0

rowo (Strzelce), oraz obszary, rozparcelowane przez b. właścicieli. [4]) W tym głównie obszary wydzielone na dotacje gminne i rozparcelowane przez b. właścicieli. [5]) W tym głównie majątki, wycofane z komisowej parcelacji.

ZESTAWIENIE PRAC

PAŃSTWOWEGO

WYKONANYCH

WOJEWÓDZTWA	OGÓŁEM rubr. 3+4+11+12+13+14+15			SZACUNEK DLA UDZIELENIA KREDYTU							
				RAZEM				na kupno gruntu z parcelacji			
				na gruncie rubr. 5+7+9		kameralny rubr. 6+8+10		na gruncie		kameralny	
	Obiekty	ha	%	Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha
1	2			3		4		5		6	
Rzeczpospolita Polska	**3.069**	**256.352[1])**	**100,0**	**464**	**20.485**	**1.669**	**55.346**	**65**	**8.146**	**296**	**10.889**
Warszawskie . .	273	24.719	9,6	49	1.256	163	3.844	1	335	51	837
Łódzkie	90	11.957	4,7	15	237	49	828	1	84	10	224
Białostockie . . .	45	7.389	2,9	4	88	29	1.101	—	—	9	197
Kieleckie	316	9.692	3,8	74	723	229	4.650	4	270	40	387
Lubelskie	256	13.750	5,4	144	1.456	84	2.825	4	464	61	1.778
Wileńskie	186	25.147	9,8	16	1.030	141	14.947	4	63	30	1.754
Nowogródzkie . .	128	20.875	8,1	9	688	96	5.893	1	132	29	1.864
Wołyńskie . . .	114	23.204	9,1	20	3.577	19	392	18	1.030	19	392
Poleskie	38	25.559	10,0	1	14	6	309	—	—	5	294
Krakowskie . . .	152	11.552	4,5	5	44	94	1.721	—	—	2	49
Lwowskie	197	8.899	3,5	18	2.241	172	2.454	10	1.810	14	385
Stanisławowskie .	48	2.815	1,1	8	1.049	35	958	3	546	3	347
Tarnopolskie . .	148	13.205	5,1	32	5.683	101	3.134	18	3.405	15	1.998
Poznańskie . . .	228	15.926	6,2	43	1.234	151	4.475	1	7	8	383
Pomorskie	739	37.946	14,8	19	1.060	206	6.053	—	—	—	—
Śląskie	111	3.717	1,4	7	105	94	1.762	—	—	—	—

[1]) Ponadto oszacowano w 992 majątkach 1.153.024 q zboża dla udzielenia pożyczek pod rejestrowy zastaw płodów rolnych.

SZACUNKOWYCH

BANKU ROLNEGO

W ROKU 1936.

I SEGREGACJI POŻYCZEK								SZACUNEK									
na inwestycje, spłatę uciążliwych zobowiązań i spłaty rodzinne				na melioracje rolne				dla zabezpieczenia należności objętych układami konwersyjnymi oraz pożyczek średnioterminowych				dla kupna majątków na parcelację		dla segregacji wierzytelności b. ros. B-ku Szlacheckiego			
na gruncie		kameralny		na gruncie		kameralny		na gruncie		kameralny		na gruncie		na gruncie		kameralny	
Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha	Obiekty	ha
7		8		9		10		11		12		13		14		15	
392	**8.230**	**1.357**	**34.899**	**7**	**4.109**	**16**	**9.558**	**142**	**42.320**	**732**	**95.089**	**44**	**15.997**	**12**	**12.647**	**6**	**14.468**
46	560	108	1.696	2	361	4	1.311	3	586	57	18.503	1	530	—	—	—	—
14	153	38	402	—	—	1	202	1	1.123	25	9.769	—	—	—	—	—	—
4	88	19	633	—	—	1	271	3	957	8	4.756	—	—	1	487	—	—
70	453	187	3.481	—	—	2	782	5	1.041	8	3.278	—	—	—	—	—	—
140	992	22	328	—	—	1	719	10	2.959	14	5.434	4	1.076	—	—	—	—
11	797	107	7.582	1	170	4	5.611	8	1.688	19	5.511	1	541	1	1.430	—	—
8	556	67	4.029	—	—	—	—	2	550	11	2.761	3	2.323	5	3.194	2	5.466
—	—	—	—	2	2.547	—	—	14	4.645	56	7.370	—	—	4	7.132	1	88
1	14	1	15	—	—	—	—	7	4.864	11	5.609	9	5.445	1	404	3	8.914
5	44	91	1.498	—	—	1	174	19	5.537	14	4.084	20	166	—	—	—	—
7	57	157	1.764	1	374	1	305	5	1.952	2	2.252	—	—	—	—	—	—
5	503	31	428	—	—	1	183	1	124	4	684	—	—	—	—	—	—
14	2.278	86	1.136	—	—	—	—	9	2.492	6	1.896	—	—	—	—	—	—
41	570	143	4.092	1	657	—	—	14	3.067	15	1.995	5	5.155	—	—	—	—
19	1.060	206	6.053	—	—	—	—	37	9.585	476	20.487	1	761	—	—	—	—
7	105	94	1.762	—	—	—	—	4	1.150	6	700	—	—	—	—	—	—

KREDYTY KRÓTKO-
PAŃSTWOWEGO
WYPŁACONE PO DNIU 1 LIPCA 1932 R.

Sumy w tysiącach złotych

KREDYTOBIORCY	OGÓŁEM		ODDZIAŁY Warszawa		Kielce		Lublin		Wilno	
	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%
1	2		3		4		5		6	
Rzeczpospolita Polska . . .	**57.067**	**100,0**	**17.495**	**100,0**	**1.754**	**100,0**	**2.337**	**100,0**	**6.077**	**100,0**
I. Rolnicy	**20.956**	**36,7**	**4.860**	**27,8**	**827**	**47,1**	**1.029**	**44,0**	**4.568**	**75,2**
1) indywidualnie	20.790	36,4	4.694	26,8	827	47,1	1.029	44,0	4.568	75,2
2) spółki wodne	166	0,3	166	1,0	—	—	—	—	—	—
II. Spółdzielnie	**14.158**	**24,8**	**6.957**	**39,8**	**149**	**8,5**	**57**	**2,4**	**490**	**8,1**
1) kredytowe	8.747	15,3	4.764	27,2	140	8,0	26	1,2	16	0,3
2) rolniczo-wytwórcze	17	0,0	—	—	—	—	—	—	9	0,1
3) rolniczo-handlowe	1.669	2,9	102	0,6	—	—	8	0,3	74	1,2
4) mleczarskie i jajczarskie .	1.747	3,1	1.339	7,7	4	0,2	—	—	28	0,5
5) spożywcze	1.171	2,1	567	3,2	5	0,3	23	0,9	—	—
6) inne	807	1,4	185	1,1	—	—	—	—	363	6,0
III. Związki i instytucje komunalne	**5.767**	**10,1**	**1.284**	**7,3**	**728**	**41,5**	**630**	**27,0**	**112**	**1,8**
1) wydziały powiatowe . . .	98	0,2	6	0,0	—	—	—	—	45	0,7
2) komunalne kasy oszczędn. .	3.395	5,9	684	3,9	175	10,0	69	3,0	20	0,3
3) gminne kasy poż.-oszczędn.	2.257	4,0	594	3,4	553	31,5	560	24,0	38	0,7
4) inne	17	0,0	—	—	—	—	1	0,0	9	0,1
IV. Przedsiębiorstwa rolniczo-handlowe i rolniczo-przemysłowe	**13.669**	**24,0**	**4.144**	**23,7**	**50**	**2,9**	**576**	**24,6**	**857**	**14,1**
V. Banki akcyjne—na akcje zlecone	**237**	**0,4**	**153**	**0,9**	—	—	—	—	—	—
VI. Społeczne instytucje kultury rolnej	**232**	**0,4**	**53**	**0,3**	—	—	**27**	**1,2**	**14**	**0,2**
VII. Różni	**2.048**	**3,6**	**44**	**0,2**	—	—	**18**	**0,8**	**36**	**0,6**

UWAGA: Tablica wykazuje stan kredytów t. z. „nowych", nieobjętych akcją konwersyjno-oddłużeniową.

I ŚREDNIOTERMINOWE
BANKU ROLNEGO
WG. STANU W DNIU 31 GRUDNIA 1936 R.

Sumy w tysiącach złotych

PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO															
Łuck		Pińsk		Kraków		Lwów		Katowice		Poznań		Grudziądz		Gdynia	
Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%
7		8		9		10		11		12		13		14	
2.174	**100,0**	**300**	**100,0**	**2.450**	**100,0**	**8.572**	**100,0**	**3.058**	**100,0**	**8.264**	**100,0**	**2.885**	**100,0**	**1.701**	**100,0**
684	**31,5**	**157**	**52,3**	**995**	**40,6**	**2.822**	**32,9**	**397**	**13,0**	**2.582**	**31,2**	**1.571**	**54,5**	**464**	**27,3**
684	31,5	157	52,3	995	40,6	2.822	32,9	397	13,0	2.582	31,2	1.571	54,5	464	27,3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
531	**24,4**	**41**	**13,7**	**705**	**28,8**	**1.627**	**19,0**	**2.372**	**77,6**	**482**	**5,9**	**385**	**13,3**	**362**	**21,3**
340	15,6	18	6,0	347	14,2	711	8,3	1.839	60,2	354	4,3	151	5,2	41	2,4
8	0,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
171	7,9	2	0,7	296	12,1	609	7,1	189	6,2	48	0,6	170	5,9	—	—
9	0,4	9	3,0	62	2,5	152	1,8	—	—	80	1,0	64	2,2	—	—
1	0,0	—	—	—	—	100	1,2	304	9,9	—	—	—	—	171	10,1
2	0,1	12	4,0	—	—	55	0,6	40	1,3	—	—	—	—	150	8,8
770	**35,4**	**94**	**31,3**	**421**	**17,2**	**758**	**8,8**	**185**	**6,0**	**690**	**8,3**	**85**	**2,9**	**10**	**0,6**
—	—	—	—	7	0,3	38	0,4	—	—	—	—	2	0,1	—	—
321	14,8	42	14,0	414	16,9	720	8,4	173	5,7	690	8,3	83	2,8	4	0,2
449	20,6	52	17,3	—	—	—	—	11	0,3	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,0	—	—	—	—	6	0,4
183	**8,4**	—	—	**317**	**12,9**	**1.421**	**16,6**	**103**	**3,4**	**4.329**	**52,4**	**842**	**29,2**	**847**	**49,8**
—	—	—	—	—	—	**84**	**1,0**	—	—	—	—	—	—	—	—
6	**0,3**	—	—	**12**	**0,5**	**58**	**0,7**	**1**	**0,0**	**61**	**0,7**	—	—	—	—
—	—	**8**	**2,7**	—	—	**1.802**	**21,0**	—	—	**120**	**1,5**	**2**	**0,1**	**18**	**1,0**

KREDYTY KRÓTKO-
PAŃSTWOWEGO
WYPŁACONE PRZED DNIEM 1 LIPCA 1932 R.

Sumy w tysiącach złotych

KREDYTOBIORCY	OGÓŁEM		ODDZIAŁY							
			Warszawa		Kielce		Lublin		Wilno	
	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%
1	2		3		4		5		6	
Rzeczpospolita Polska . . .	**155.066**	**100,0**	**44.103**	**100,0**	**6.072**	**100,0**	**9.255**	**100,0**	**18.247**	**100,0**
I. Rolnicy	**67.681**	**43,6**	**24.451**	**55,5**	**2.411**	**39,7**	**2.854**	**30,9**	**4.398**	**24,1**
1) indywidualnie i grupowo .	64.439	41,5	22.609	51,3	1.812	29,9	2.414	26,1	4.396	24,1
2) spółki wodne	1.064	0,7	826	1,9	39	0,6	108	1,2	—	—
3) spółki maszynowe	2.178	1,4	1.016	2,3	560	9,2	332	3,6	2	0,0
II. Spółdzielnie	**54.013**	**34,8**	**12.155**	**27,6**	**506**	**8,3**	**1.070**	**11,6**	**8.405**	**46,1**
1) kredytowe	41.697	26,9	8.299	18,8	332	5,5	290	3,1	7.590	41,6
2) rolniczo-wytwórcze	312	0,2	152	0,3	—	—	50	0,5	95	0,5
3) rolniczo-handlowe	6.821	4,4	1.787	4,1	83	1,4	458	5,0	573	3,2
4) mleczarskie i jajczarskie .	4.406	2,8	1.281	2,9	91	1,4	241	2,6	145	0,8
5) spożywcze	339	0,2	304	0,7	—	—	31	0,4	2	0,0
6) inne	438	0,3	332	0,8	—	—	—	—	—	—
III. Związki i instytucje komunalne	**26.625**	**17,2**	**3.411**	**7,7**	**3.125**	**51,5**	**5.250**	**56,7**	**5.373**	**29,4**
1) wydziały powiatowe . . .	2.001	1,3	88	0,2	351	5,8	304	3,3	829	4,5
2) komunalne kasy oszczędn. .	18.374	11,8	2.220	5,0	1.525	25,1	3.509	37,9	3.943	21,6
3) gminne kasy poż.-oszczędn.	6.141	4,0	1.103	2,5	1.249	20,6	1.394	15,1	587	3,2
4) inne	109	0,1	—	—	—	—	43	0,4	14	0,1
IV. Przedsiębiorstwa rolniczo-handlowe i rolniczo-przemysłowe	**3.978**	**2,6**	**2.931**	**6,6**	**30**	**0,5**	**78**	**0,8**	**13**	**0,1**
V. Banki akcyjne — na akcje zlecone	**1.064**	**0,7**	**178**	**0,4**	—	—	—	—	—	—
VI. Społeczne instytucje kultury rolnej	**1.189**	**0,8**	**550**	**1,2**	—	—	**3**	**0,0**	**58**	**0,3**
VII. Różni	**516**	**0,3**	**427**	**1,0**	—	—	—	—	—	—

UWAGA: Tablica wykazuje stan kredytów t. z. „starych", objętych akcją konwersyjno-oddłużeniową.

I ŚREDNIOTERMINOWE

BANKU ROLNEGO

WG. STANU W DNIU 31 GRUDNIA 1936 R.

Sumy w tysiącach złotych

PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO															
Łuck		Pińsk		Kraków		Lwów		Katowice		Poznań		Grudziądz		Gdynia	
Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%
7		8		9		10		11		12		13		14	
15.782	**100,0**	**3.071**	**100,0**	**8.083**	**100,0**	**17.153**	**100,0**	**6.968**	**100,0**	**10.654**	**100,0**	**10.884**	**100,0**	**4.794**	**100,0**
5.964	**37,8**	**1.679**	**54,7**	**3.074**	**38,0**	**7.220**	**42,1**	**1.535**	**22,0**	**5.358**	**50,3**	**4.932**	**45,3**	**3.805**	**79,4**
5.762	36,5	1.674	54,5	3.032	37,5	7.122	41,5	1.533	22,0	5.351	50,2	4.929	45,3	3.805	79,4
4	0,0	—	—	—	—	78	0,5	2	0,0	7	0,1	—	—	—	—
198	1,3	5	0,2	42	0,5	20	0,1	—	—	—	—	3	0,0	—	—
6.306	**39,9**	**318**	**10,4**	**4.651**	**57,6**	**7.041**	**41,0**	**4.260**	**61,2**	**3.633**	**34,1**	**5.488**	**50,5**	**180**	**3,8**
5.961	37,8	199	6,5	3.445	42,6	5.773	33,7	3.260	46,8	2.246	21,1	4.122	37,9	180	3,8
7	0,0	—	—	—	—	8	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—
170	1,1	63	2,1	1.017	12,6	1.014	5,9	869	12,5	84	0,8	703	6,5	—	—
134	0,8	56	1,8	189	2,4	228	1,3	124	1,8	1.303	12,2	614	5,6	—	—
—	—	—	—	—	—	2	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—
34	0,2	—	—	—	—	16	0,1	7	0,1	—	—	49	0,5	—	—
3.428	**21,7**	**1.057**	**34,4**	**342**	**4,2**	**1.990**	**11,6**	**756**	**10,8**	**721**	**6,8**	**364**	**3,3**	**808**	**16,8**
199	1,3	55	1,8	—	—	10	0,0	—	—	—	—	—	—	165	3,4
1.519	9,6	938	30,5	342	4,2	1.980	11,6	720	10,3	721	6,8	364	3,3	593	12,4
1.709	10,8	63	2,1	—	—	—	—	36	0,5	—	—	—	—	—	—
1	0,0	1	0,0	—	—	—	—	0.	0,0	—	—	—	—	50	1,0
11	**0,1**	—	—	**14**	**0,2**	**408**	**2,4**	**417**	**6,0**	**56**	**0,5**	**20**	**0,2**	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**886**	**8,3**	—	—	—	—
62	**0,4**	—	—	**2**	**0,0**	**434**	**2,5**	—	—	—	—	**80**	**0,7**	—	—
11	**0,1**	**17**	**0,5**	—	—	**60**	**0,4**	—	—	—	—	—	—	**1**	**0,0**

ZESTAWIENIE POŻYCZEK

ADMINISTROWANYCH PRZEZ

WG. STANU W DNIU

Sumy w tysiącach złotych

WOJEWÓDZTWA	OGÓŁEM rubr. 3 + 11		MINISTERSTWO ROLNICTWA							
			Razem rubr. 4 — 10		Fundusz Obrotowy					
					Grupa parcelacyjna		Grupa scaleniowo-melioracyjna		Grupa opłat	
	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma
1	2		3		4		5		6	
Rzeczpospolita Polska . .	**511.658**	**652.254** [1]	**503.403**	**643.329**	**140.779**	**324.445**	**88.381**	**47.947**	**180.768**	**16.864**
Warszawskie	32.851	38.255	32.236	35.561	6.742	23.110	7.843	8.329	16.442	2.264
Łódzkie	16.955	26.437	16.847	26.391	5.510	17.170	3.441	7.263	7.225	707
Białostockie	62.926	35.065	62.467	34.648	11.092	15.958	11.236	5.514	32.508	3.239
Kieleckie	38.370	44.863	38.204	44.788	19.533	38.596	7.453	3.801	10.211	773
Lubelskie	55.418	45.651	55.035	45.448	9.971	33.073	9.958	5.709	32.279	2.463
Wileńskie	36.300	20.690	36.106	20.596	10.192	10.416	11.784	4.924	9.825	1.033
Nowogródzkie	52.331	22.155	52.221	22.094	13.511	12.122	9.473	3.086	23.052	2.182
Wołyńskie	95.684	59.626	94.864	59.277	22.265	30.209	20.655	6.072	31.802	2.546
Poleskie	41.432	29.299	41.121	29.187	8.375	10.109	5.322	1.495	16.192	1.559
Krakowskie	3.625	2.260	2.439	1.897	1.438	1.294	327	296	663	35
Lwowskie	4.860	7.543	3.872	4.300	3.302	3.955	331	273	231	22
Stanisławowskie	2.761	2.618	2.414	2.528	2.257	2.462	21	29	132	6
Tarnopolskie	5.608	4.992	4.734	4.408	4.530	4.146	198	208	—	—
Poznańskie	36.119	183.459	35.127	183.141	10.434	61.812	311	857	206	35
Pomorskie	20.816	117.898	20.517	117.775	6.778	50.007	28	91	—	—
Śląskie	5.602	11.443	5.199	11.290	4.849	10.006	—	—	—	—

UWAGA: Rubryki 4—6 obejmują pożyczki gotówkowe, udzielone z funduszów administrowanych, oraz zakredytowane należności z tytułu reszty ceny kupna gruntów, parcelowanych przez urzędy wojewódzkie, z tytułu wykonanych przez urzędy prac scaleniowych i t. p., jak również zaległe i bieżące raty od tych pożyczek i należności.

Z FUNDUSZÓW RZĄDOWYCH

PAŃSTWOWY BANK ROLNY

31 GRUDNIA 1936 R.

Sumy w tysiącach złotych

I REFORM ROLNYCH								INNE MINISTERSTWA					
Reformy Rolnej				Kredyty na popieranie wytwórczości				Razem		W tym Ministerstwo Skarbu			
Należności b. pruskich instytucyj finansowych i osadniczych		Należności b. rosyjskich banków ziemsk.		zwierzęcej		roślinnej				Kredyty z funduszu odbud. powojen.		Kredyty dla inwalid. na cele gospod.	
Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma
7		8		9		10		11		12		13	
38.200	**188.842**	**55.093**	**63.014**	**83**	**901**	**99**	**1.316**	**8.255**	**8.925**	**2.213**	**1.544**	**6.017**	**1.980**
—	—	1.172	1.328	16	123	21	407	615	2.694	39	29	552	245
—	—	654	1.112	6	21	11	118	108	46	—	—	108	46
—	—	7.627	9.651	3	284	1	2	459	417	402	390	57	27
—	—	994	1.576	9	28	4	14	166	75	34	26	132	49
—	—	2.812	4.108	9	40	6	55	383	203	74	49	309	154
—	—	4.294	4.135	5	30	6	58	194	94	130	69	64	25
—	—	6.177	4.675	6	5	2	24	110	61	43	33	67	28
—	—	20.137	20.442	5	8	—	—	820	349	473	240	347	109
—	—	11.226	15.987	—	—	6	37	311	112	276	100	35	12
—	—	—	—	6	182	5	90	1.186	363	47	40	1.139	323
—	—	—	—	6	5	2	45	988	3.243	42	28	945	234
—	—	—	—	—	—	4	31	347	90	7	3	340	87
—	—	—	—	3	10	3	44	874	584	641	530	233	54
24.156	120.003	—	—	4	127	16	307	992	318	—	—	992	318
13.699	67.573	—	—	5	38	7	66	299	123	5	7	294	116
345	1.266	—	—	—	—	5	18	403	153	—	—	403	153

[1]) Stan pożyczek z funduszów rządowych, administrowanych przez P. B. R., według bilansu na dzień 1.I.1937 r. wynosi 652.520.923,14 zł. Różnicę 266.637,63 zł pomiędzy zestawieniem i bilansem stanowią należności zwrotne z tytułu kosztów sądowych, egzekucyjnych i innych.

PODZIAŁ TERYTORIALNY KREDYTÓW PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO WG. STANU W DNIU 1 PAŹDZIERNIKA 1936 R.

Sumy w mln złotych

Województwa	OGÓŁEM rubr. 3+6+9	Kredyty krótko- i średnioterminowe			Kredyty długoterminowe			Kredyty z fundu-szów rządo-wych, ad-ministro-wanych przez PBR
		RAZEM	w tym		RAZEM	w tym		
			spół-dziel-nie	instyt. komu-nalne		w listach zast.	w oblig. melior.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rzeczpospolita Polska	**1.083,6**	**194,9**	**59,4**	**32,5**	**242,5**	**158,0**	**84,5**	**646,2**
Warszawskie	141,6	39,6	8,3	2,3	63,8	30,5	33,3	38,2
Łódzkie	70,8	4,6	1,5	0,8	39,5	10,0	29,5	26,7
Kieleckie	76,2	13,4	3,7	4,4	17,6	13,3	4,3	45,2
Lubelskie	86,8	16,0	3,1	5,7	24,6	21,2	3,4	46,2
Białostockie	47,9	7,1	2,9	1,9	6,4	4,3	2,1	34,4
Wileńskie	38,7	10,6	4,6	3,0	6,2	4,7	1,5	21,9
Nowogródzkie	37,7	10,7	2,9	2,1	3,8	2,9	0,9	23,2
Wołyńskie	87,0	15,9	5,1	4,5	11,6	10,7	0,9	59,5
Poleskie	35,8	4,8	1,8	1,2	2,6	1,8	0,8	28,4
Krakowskie	17,9	7,2	3,7	0,8	8,3	7,5	0,8	2,4
Lwowskie	28,3	13,8	4,9	1,1	6,5	4,7	1,8	8,0
Stanisławowskie	7,7	3,4	1,2	0,7	1,7	1,6	0,1	2,6
Tarnopolskie	13,0	5,4	1,9	0,9	2,4	2,1	0,3	5,2
Poznańskie	218,4	17,6	4,0	1,4	23,2	19,5	3,7	177,6
Pomorskie	147,3	17,1	4,4	1,1	14,5	13,4	1,1	115,7
Śląskie	28,5	7,7	5,4	0,6	9,8	9,8	—	11,0

UDZIAŁ PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO W FINANSOWANIU PARCELACJI

Rok	Rozparcelowano — w tys. ha				Sfinansowano kredytem w list. zast. P. B. R.	
	Razem	z czego przypada na parcelację				
		rządową	prywatną	P. B. R.	tys. ha	w %% rubr. 4+5
1	2	3	4	5	6	7
1919—24	830,4	368,3	462,1	—	—	—
1925	121,2	51,1	65,6	4,5	0,4	0,6
1926	217,4	76,6	135,0	5,8	11,6	8,2
1927	245,4	68,2	169,6	7,6	46,6	26,1
1928	222,5	50,3	163,6	8,6	81,3	47,2
1929	163,2	41,1	115,8	6,3	49,7	40,7
1930	122,3	20,0	91,3	11,0	42,8	41,8
1931	105,2	17,0	84,3	3,9	16,2	18,4
1932	69,8	7,7	60,9	1,2	5,9	9,5
1933	80,3	7,4	68,2	4,7	2,0	2,7
1934	54,7	7,8	36,6	10,3	4,6	9,8
1935	79,8	22,6	38,9	18,3	2,9	5,1
1936	96,5	20,3	62,0	14,2	3,1	4,1

ROZWÓJ WAŻNIEJSZYCH OPERACYJ PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO

W LATACH 1919 — 1936

Stan w dniu 31 grudnia	STAN CZYNNY				STAN BIERNY						Zyski	Ogólna suma bilansowa
	Kredyty krótko- i średnioterminowe	Kredyty długoterminowe w listach zastawnych	Kredyty długoterminowe w obligacjach melioracyjnych	Kredyty i zaliczki z funduszów administrowanych	Kapitały własne	Lokaty terminowe Skarbu Państwa	Wkłady terminowe, oszczędnośc. i czekowe	Emisja listów zastawnych	Emisja obligacyj melioracyjnych	Fundusze administrowane		
	MARKI POLSKIE											
1919	—	—	—	—	6.000.000	—	534.991	—	—	—	—	7.068.650
1920	—	—	—	7.000.000	16.500.000	—	—	—	—	20.000.000	—	37.455.212
1921	—	—	—	3.181.587.395	16.500.000	—	—	—	—	3.340.545.604	10.725.344	3.974.578.840
1922	3.464.090.153	—	—	6.105.957.795	211.582.650	—	126.856.888	—	—	7.020.467.286	190.090.805	14.572.214.058
1923	170.673.376.745	—	—	148.758.178.029	2.805.637.342	—	92.470.878.485	—	—	155.768.818.377	87.325.428.571	538.701.601.906
	ZŁOTE											
1924	10.391.771	—	—	6.424.864	3.126.583	7.750.000	1.184.759	—	—	13.871.022	477.804	27.080.572
1925	28.548.496	107.850	—	29.942.429	11.953.808	25.370.300	4.906.642	107.850	—	34.204.111	976.685	88.673.270
1926	52.554.952	7.838.231	—	53.425.133	15.031.507	23.103.444	10.880.665	7.838.231	—	61.732.949	3.374.129	157.575.004
1927	129.917.310	41.436.434	—	93.846.233	79.141.233	63.554.947	34.098.992	41.436.434	—	120.568.701	8.635.555	424.938.644
1928	190.613.125	134.260.860	20.354.500	172.708.410	140.198.486	50.000.000	49.989.718	134.260.860	20.354.500	201.089.687	12.176.453	738.522.124
1929	244.798.007	181.638.298	79.040.000	264.280.103	148.456.886	50.000.000	68.157.680	181.638.298	79.040.000	301.884.294	14.280.118	1.119.845.074
1930	282.204.891	219.554.704	102.895.500	363.845.017	159.029.883	88.197.000	67.537.055	219.554.704	102.895.500	393.441.973	10.073.842	1.428.386.426
1931	227.552.778	228.154.006	109.897.000	401.738.248	165.583.479	88.197.000	60.121.646	228.154.006	109.897.000	426.109.506	4.118.633	1.468.145.232
1932	196.032.203	223.334.086	111.482.000	428.109.231	169.757.750	48.197.000	60.197.954	223.334.086	110.632.500	478.607.151	585.404	1.413.948.885
1933	188.968.812	171.600.394	111.366.500	504.747.026	170.428.703	45.696.829	95.040.979	171.143.242	110.517.000	548.468.302	125.873	1.582.341.524
1934	194.143.544	173.145.406	111.073.500	789.753.021	137.049.175	2.200.000	109.646.390	172.231.102	110.474.500	834.483.033	252.883	1.951.068.935
1935	213.517.117	159.089.612	85.641.000	630.833.010	137.715.543	12.300.000	107.575.538	157.718.156	85.641.000	674.139.315	70.323	1.728.768.543
1936	212.133.274	157.600.538	70.516.500	652.520.923	138.365.646	18.142.913	130.168.626	156.229.082	70.516.500	695.188.947	425.549	1.799.876.723